

**מלון
עברי - פיאימונטى
פיאימונטى - עברי**

**Cit dissionari dle lenghe
ebréa e piemontèisa**

Con d'informassion gramaticaj e generaj
an sle lenghe ebréa e piemontèisa

Claudio Panero

[Pagina lasciata intenzionalmente bianca]

*Ai frej pì grand dij
cristian*
לאחים הגדולים
של הנוצרים

I dizionari sono liberamente stampabili e distribuibili su carta. Devono essere redistribuiti gratuitamente per quanto riguarda il loro contenuto. L'unico prezzo eventualmente esigibile è il rimborso per le spese del materiale di stampa e rilegatura.

Il formato PDF può essere ripubblicato su siti internet pertinenti all'argomento. Il contenuto non può essere modificato se non per scopi personali.

Proprietà letteraria riservata

Claudio Panero

© II edizione febbraio 2020 – 5780 טבש

Ed l'istess autor: **Wörterbuch der deutschen und piemontesischen Sprache –**

Dissionari dla lenga alman-a e piemontèisa

English Piedmontese - Piedmontese English dictionary –

Cit dissionari dla lenga anglèisa e piemontèisa

Pichot diciounàri prouvençau e piemountés –

Cit dissionari dle lenghe provençala e piemontèisa

Русско-Пьемонтский Пьемонтско-Русский словарь –

Cit dissionari dle lenghe russa e piemontèisa

Nederlands – Piëmontees woordenboek

Cit dissionari dle lenghe olandèisa e piemontèisa

Freely printable and redistributable

Claudio Panero

מלון
עֲבָרִי - פִּיְמֹונְטִי
פִּיְמֹונְטִי - עֲבָרִי

**Cit dissionari dla lenga
ebréa e piemontèisa**

pér amparé a lese e capì an manera elementar
l'ebréo, con d'informassion an sla stòria, la
cultura e la religion ebréa an Piemont e an general

II

תcn העניינים - Indes

Introdussion an sla lenga ebréa	VI
Na manera diversa 'd pensé	VII
Ancaminoma con na paròla fàcila.....	VIII
Smijansa dle lenghe	IX
דמיון איטלקית - פימונטית - צרפתית	X
Chi ch'a l'ha già vist na scrita an ebréo?	XI
Com'a va Michel?.....	XIV
Doe paròle neuve	XVII
La sinagòga 'd Coni בית הכנסת בקונאו	XVIII
Ël segn את	XXI
Le feste ebree.....	XXII
Cronologìa e significà dle feste ebree	XXIII
Ël waw (ו) inversiv.....	XXIV
L'acent an ebréo	XXV
La stèila 'd Dàvid - מגן דוד	XXV
Ël mangé <i>kasher</i> (כשר)	XXVI
Chiel/chila/ti	XXIX
Ël feminin e 'l plural.....	XXIX
Na canson	XXIX
EL AL (compagnia dj'avion) (אל על)	XXX
A propòsit dël dàghesh	XXX
A propòsit dël tratin ch'a uniss doe paròle	XXX
La Bibia ebréa תנ"ך (<i>Tanak</i>)	XXXI

III

Riepìlogh èd le vocaj	XXXI
Ël nòm èd Nosgnor (יהוה)	XXXII
La <i>kippah</i> (כַּפָּה)	XXXIII
Na curiosità	XXXIV
Shémà Israel (שמע ישראל)	XXXV
Ël mòto a leu	XXXV
La negassion	XXXVI
Ël saba (שבת)	XXXVII
תלמוד - משנה	XXXVIII
Ij verb	XXXIX
Ël present	XXXIX
Present dël verb andé (הַלְّךְ)	XXXIX
Ij verb <i>vorèj e podèj</i> – רצחה - יכול	XL
Agetiv/pronòm anterogativ	XLII
Mi i më s-ciamo ... שממי	XLII
Simon Wiesenthal	XLIII
Avèj da manca	XLV
Pere ch'a fan antrapé	XLV
Marc Chagall	XLVI
Ij nùmer	XLVII
Che ora a l'é? – מה השעה?	XLIX
Ij di dla sman-a – השבوع	XLIX
Ij mèis èd l'ann – השנה	XLIX
La preposission <i>shel</i> של	L
ארכיוון יהודי טרצ'יני	L

IV

Paròle ch'as taco ansema	LI
Agetiv possessiv tacà a le parole	LII
Ij titoj dij liber èd la Tòràh (תורה)	LIII
Bet-Lekhem	LIII
The yeshivàh boys choir	LIV
(’Aliyàh)	LV
La veja comunità dël Mondvì	LV
La sinagòga ’d Turin	LVI
Ij salut	LVII
מקומות בעלי עניין יהודים בפיידਮונט	LVIII
Israel – יִשְׂרָאֵל	LIX
L'inn israelian: התקוה	LX
La forma “costrutta”	LXII
Ël verb “Avèj”	LXII
Forma negativa dël verb “avèj” al present	LXIII
Ël verb “esse” al passà e al futur	LXIII
Nòm èd përsonagi stòrich	LXIV
ההגוי הפימונטי	LXV
הטעם בשפה הפימונטית	LXVI
ידע	LXVI
Na precisassion a propòsit èd j'articoj ebréo	LXVII
Consonant a fin paròla	LXVII
Na stòria véja	LXVIII
Rinàssita 'd na lenga	LXIX
Na piemontèisa ch'a l'ha dàit lustro a la region.	LXXII

V

N'àutra canson	LXXIII
יְד וָשֵׁם (museo Yad vashem)	LXXIV
Êdcò a Auschwitz as parlava piemontèis	LXXV
Êl giardin dij giust a Turin	LXXVI
A propòsit ëd <i>kasher</i>	LXXVII
Përsonagi dël mond yiddish	LXXVII
Lë statut albertin	LXXVIII
Êl pronòm relativ	LXXIX
La sinagòga 'd Carmagnòla	LXXX
La sinagòga 'd Vërsèj	LXXXI
La sinagòga 'd Casal Monfrà	LXXXIV
Na cita stòria dël <i>Talmud</i>	LXXXV
Êl tempi 'd Gerusalem	LXXXVI
Ancora 'n cartel	LXXXVII
הגדה של פסח	LXXXVIII
David Ben Gurion	XCII
J'ebréo e l'Egit (מצרים)	XCV
Ij scrit ébreo oltre a la Bibia	XCIX
<i>Cit dissionari ebréo-piemontèis</i>	1
מלון פימונטי - עברית	71
תוספת - Gionta final	140
Ìndes analìtich	157

Introdussion an sla lenga ebréa

Êl but d'ës cit dissionari-si a l'é dë riesse a capì quàiche parole an ebréo o le scrite che a vòlte as vëddo 'dcò sì an **Piemont** e fesse përtant n'idèja dla lenga ch'as parla an **Israel**. A peul però 'dcò torné a taj a chi ch'a parla ebréo e a veul amparé a conosse 'n pò 'd piemontèis.

Prima 'd tut a venta dì che l'ebréo as les e a së scriv **da drita a snistra** (**מימין לשמאלי**). Ij liber a l'han la covërtin-a al contrari dij nòstri liber: la prima pàgina a l'é al fond. Quand ch'as pòsa 'n liber an sla tàula a venta butelo al contrari e peui deurbe la prima pàgina che pér nojàutri a l'é l'ùltima.

Êd sòlit a scrivo nen le vocaj*, ch'a son ij pontin e ij tratin ch'as treuvo sota, dzora e andrinta a le consonant. Però an certi test a ven-o scrite, pér esempi ant ij dissionari o ant la Bibia, dësnò a l'é trop dificil pòdej lese le parole. An Israel, anvece, a son abituà a lese sensa vocaj; ij giornaj a *Jerusalem* o a *Tel Aviv* a son èscrit mach con le consonant, ma j'ebréo a l'han oviament gnu problem a lese.

Foma n'esempi ambelessì. Scrivoma la paròla *Jerusalem* (Yérushalaim):

sensa le vocaj:

ירושלים

con le vocaj:

ירושלים

Per adess a venta nen sbarovesse 'd tuti sti segn dròlo. A son mach ëd litre come ant ël nòstr alfabet.

*f. pl.: ëdcò / מגל: le vocal.

VII

Na manera diversa 'd pensé

L'alfabet ebréo a l'é compòst da 22 consonant. E le vocaj? Come i l'oma notà ant la pàgina precedenta, a l'é nen necessari scrìvje.

Êl fait dë scrive mach le consonant a l'é dovu a na manera diferenta 'd pensé la formassion ëd le parole.

Pijoma quatr consonant ëd j'alfabet ëd le lenghe indo-europenghe, e parèj 'dcò dël **piemontèis**: B N C H.

Se i formoma 'd parole con se quatr litre-sì, i otenoma 'd significà different, ch'a l'han gnente a che fé tra lor: **bianch**, **banché**, **banch**, ...

An ebréo, anvece, an partend da tre consonant, pér es:

(] a fin ëd paròla) נ - ב - ל ⇌

N - V(B) - L ⇌

a ven-o formà diverse parole con ëd significà ch'a fan riferiment a la paròla inissial.

Con le tre litre indicà dzora, i podoma formé l'agetiv **bianch**: נְבָנָה (lavan), an notand che, an ebréo, B e V a son l'istessa litra.

Da sta paròla-sì a na ven-o formà d'àutre ch'a l'han sèmper a che fé con l'ideja dël color **bianch**.

[a l'é un-a dle manere 'd di **lun-a**] ⇌ (levanà) לְבָנָה ⇌

E sicoma la *lun-a* a l'é *bianca*, a së spiega pérché la

VIII

paròla an question a conten-a le consonant èd l'agetiv *bianch*. Opura:

“la montagna bianca” ⇔ **Lìban** ⇔ (*lēvanōn*) **לְבָנָן** ⇔

E s'i voroma, bele che ant ès cas-sì la cosa a l'è na forsadura: èl *làit* a l'è *bianch* e la radis a s'arconoss ancora an part andrinta a la paròla.

làit ⇔ (*khalav*) **חַלֵּב** ⇔

E via d'ës pass-sì.

Ancaminoma con na paròla fàcila

Tuti i conossoma ij doi nòm èd la prima cobia an sla tera racontà ant èl lìber èd la Génesi: Adam e Eva.

A l'è pròpi da **Adam** che i partoma, pérché as dis èdcò parèj an ebréo:

אָדָם ⇔
5 3 1
 | | |
 4 2

Seguima l'órdin èd letura:

- 1) La consonant **א** (*alef*) as les nen (gnun son).
- 2) **ת** = **a**
 ↓
- 3) **ד** = **d**
 ↓
- 4) **ת** = **a**
 ↓
- 5) **ם** = **m** (a fin èd paròla)

IX

Smijansa dle lenghe

A l'é nen na novità che le lenghe ch'a derivo da n'idioma comun pì véj a së smijo. A l'é curios notelo pér le lenghe neo-latin-e come 'l **fransèis**, l'**italian** o 'l **piemontèis**. E pér chi ch'a conoss tute tre le lenghe cità, a basta pijé 'd parole a cas e vardé come ch'a së smiùjo. Nen mach: as peul noté come 'l piemontèis a fa da 'nterfacia tra l'italian e 'l fransèis. Pensoma a certi tèrmin ant l'órdin *italian - piemontèis - fransèis*: *coniglio - cunìj, lapin - lapin; tenda - tenda, ridò - rideau; strano - stran, dròlo - drôle; fratello - fratel, frel - frère.*

Oviament, l'istessa cosa a càpita 'dcò fòra dle lenghe neo-latin-e. Pér esempi, l'**olandèis** ch'a fa da cussinet tra **alman** e **inglèis**. Foma 'dcò ambelessì n'esempi ant l'órdin *alman - olandèis - inglèis: Brot - brood - bread* (pan).

A resta evident ch'i podoma osservé l'istessa cosa ant le lenghe semítiche. An efet l'**ebréo** a l'ha dë smijanse con l'**àrab**. Esempi: an ebréo *sol* as dis שֶׁמֶשׁ (*shémesh*) e an àrab شمس (*shams*). Le doe parole a së smijo ant la pronunsia, ma 'dcò ant la scritura: la "s" a l'ha tre ponte vers l'àut ant tute le doe lenghe. *Frel / fratel* as dis אָחָה (*akh*) an ebréo e أخ (*akh*) an àrab. Le prime doe litre piassà a drita a së s-ciamo *àlef* (א) an

X

ebréo e *alif* (!) an àrab. An tote le doe lenghe la litra a l'è muta e as pronunsia nen.

Nen mach: pijoma lë *swahili*, na lenga african-a “franca” ch'a mëss-cia la parlà bantò con l'arab e che a l'ha ancaminà a difondse a comincé dal sécol ch'a fa XII. Grassie a l'influensa àraba, lë *swahili* a l'ha acquisì d'element an comun èdcò con l'ebréo. Esempi: *spìrit* as dis *roho* an swahili e (*ruakh*) an ebréo. La radis an comun a s'arconòss.

דמיון איטלקית-פימונטית-צרפתית

עברית	צרפתית	פימונטית	איטלקית
ארנב	lapin	lapin, cunìj	coniglio
מגשלה	luge	lesa, slita	slitta
עבד	travailler	travajé, ---	lavorare
מוזר	drôle	dròlo, stran	strano
אח	frère	frel, fratel	fratello
אחיות	sœur	seure, sorela	sorella
לא	pas	(pa), nen	non
מקום	lieu	leu, ---	luogo
גבירותי	madame	madama, ---	signora
פלפל	poivre	pèiver, ---	pepe
צהרים	midi	mësdì, ---	mezzogiorno
עמק	creux	creus, ---	cavo, profondo
חם	chaud	caud, ---	caldo

Chi ch'a l'ha già vist na scrita an ebréo an Piemont?

Magara quajcun a l'ha mai faje cas, ma a basta vardé an àut quand ch'as passa dnans a na sinagòga come cola èd **Turin**, èd **Coni** o a **Casal Monfrà**. E pi anans i pijroma la cosa an considerassion.

I veul nen sté lì a straché gnum an presentand l'alfabèt ebréo da amparé an manera noiosa.

Partoma pitòst da 'n nòm piemontèis: **Michel**. Quajcun ch'a les, magara a së s-ciama pròpi Michel (e s'i l'eve faje cas an inglèis a së scriv: **Michael**).

Ès nòm-sì a l'é d'orìgin ebréa. Ricordoma prima 'd tut, ancora na vira, che an ebréo as les **da drita a snistra**.

Adess, pijoma 'l prònom “**chi**”. As dis: 'ן (mi).

Mentre che i soma, ancaminoma a 'mparé la consonant “m” ch'a së scriva parèj: מ (e an fin èd paròla: מ). Peui an sa paròla-sì a-i é 'l segn י (yod); a l'é na semivocal e tante vire as les nen, però a compagna soens la vocal “i”, ch'a sarìa 'l pontin sota la “m” מ. Quand ch'as deuv lese, prima as les la consonant e peui la vocal (ël discors a l'é peui mach un pò particolar pér la consonant “v” ו, ma a l'é nen dificil).

ן = m מ = m (a fin èd paròla) י = y

XII

Adess pijoma l'averbi “come” **כִּי** (k) [**קָהִ** (ka)].

I l'oma parej amparà n'àutra consonant: **כְּ** (k).

Stavòlta i l'heu nen gavà 'l pontin andrinta, pérché a l'é nen na vocal. A veul dì 'nvece che la consonant **כְּ** con èl pontin as les come na “k”, mentre se i gavo 'l pontin as les come la “ch” toscan-a (pér la trascrisson as dòvra: *kh* o *H*). Èl segn ch'as treuva sota (a smija na cita τ): a l'é la vocal “a” e a së s-ciama *qàmes*.

E pér finì vardoma com'as dis “**Nosgnor**” (un dij sò nòm ch'a esisto an ebréo): **אֱלֹהִים** (EL). Come l'àrab, l'ebréo a l'é na lenga semìtica e certe parole a së smijo. Tutj a san che “**Nosgnor**” an àrab as dis “*Allah*” **الله** e a l'ha l'istessa radix d' **אֱלֹהִים**.

א = sa litra-sì a së s-ciama “àlef” e as les nen, a l'ha gnun son.

ל = L - i doi pontin sota la **א** a son la litra “e”.

Adess pijoma le 3 parole e butomije 'nsema (an lesand **da drita a snistra**):

מִיכָּאֵל (EL) **כִּי** (ka) **מִי** (mi)

Cosa i lesoma?

Mi-cha-El → èl nòm Michel. E adess i podoma 'dcò dì 'd savèj cos ch'a veul dì:

Michel = *Chi (ch'a l'é) come Nosgnor?*

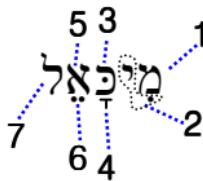
כ = kh **ק = kh** (*a fin èd paròla*)

א = (gnun son) **ל = I** (*L*)

XIII

L'órdin èd letura dij caràter a l'é përtant èl seguent:

1 = M	(ם)
2 = I	(י.)
3 = K	(כ)
4 = A	(א)
5 = (muta)	(ח)
6 = E	(ע.)
7 = L	(ל)

Come i l'oma podù vëdde, ' (yod) as compòrta an manera 'n pò particular, as fonda ansema al pontin (*i*) e praticament ant ès cas-sì as les nen.

Sensa fesse tròpi problema, a basta arcordé:

- ' . = i
- ' .. = e⁽ⁱ⁾¹
- ' .. = e⁽ⁱ⁾
- ' .. = av

E già che i soma sì che parloma d'ecession ant la pronunsia, tnima 'dcò present lòn ch'a seguà:

- Ant ès dissionari-sì, soens i l'heu seguì la lenga moderna ch'a tenda a nen èscrive la semi-vocal ":" (ë), mentre èl test bíblich a tenda a doverla.
- E peui arcordoma 'ncora:

ַ = v ָ = ò ֹ = o (*u italian-a*)

¹ Ij liber a mostro che as dovrìa mach lese "e"; an realtà ant l'ebréo (modern) minca tant a fan sente 'dcò na cita "i". Pér es. ant la paròla יְהוָה. A peul capitè 'dcò 'd sente d'àutre diversità 'd pronunsia rispet a lë standard spiegà ant ij liber: minca tant èl plural -ot a ven-a pronunsià -os (es. kànfos al pòst èd kànfor: ij canton). Certi ebréo a buto na "ò" andova ch'a-i è na "a" e përtant a trasformo *Israel* an *Isròel*, *kasher* an *kòsher*, *yakhad* an *yòkhòd* (ansema). Nojàutri i evitoma ste modifiches-sì, ma i jé tmìma presente pér podèj capì.

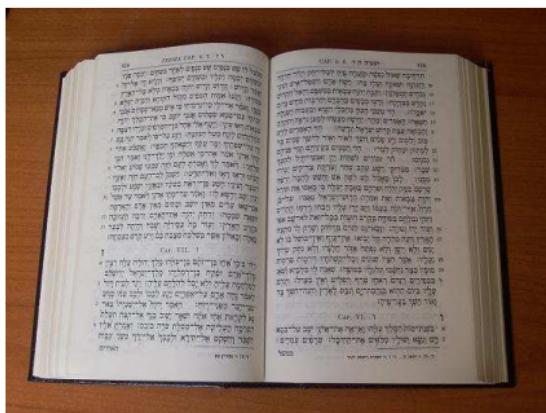
XIV

“Com’ a va Michel?”

A l’è una dle prime cose che un a ciama quand ch’ a ’ncontra n’amis. Provoma a scrivlo an ebréo.

sensa le vocaj ➔ מה שלוםך מיכאל?
con le vocaj ➔ מה שלוםך מיכאל?

Antant i notoma sùbit che la pontegiatura a l’è come an piemontèis (ma la vèrgola a së scriv al contrari). Però a-i é ’n lìber andova a ven-a nen èscrita la pontegiatura: la *Bibìa* (mach a la fin d’un period a scrivo “:”).

La Bibìa ebréa “TANÀK”

(a l’è pa a testa ’n giù... a smìja mach... a së scriv da drita a snistra)

I conossoma già com'as dis “**chi'**” **מַי** (*mi*).

Adess amparoma “**còsa**”: **הַמָּה**. Provoma a lese...

הַ = **m**, peui as les 'l tratin ch'a sta sota a la “m”, ch'a sarià una dle manere dë scrive la vocal “a”. N'àutra manera dë scrive “a” i la conossoma già ant la paròla “come” = **הַ** (*ka*) (**קָהִ**) (*k*); donch **ת** = a.

E pér finì a resta la consonant **הַ** ch'as les nen: a l'é come n'**h** pér noiàutri.

Adess i podoma dì che “**còsa**” as dis: *mah*. E parej i l'oma amparà la prima paròla dla nòsta frase dla pagìna precedenta.

E adess la seconda paròla. A l'é conossua da tanti:

שָׁלֹם = shalòm (*pas*)

A-i é da noté sùbit che i l'oma già ancontrà doe litre “m”, cola normal e cola a la fin èd paròla:

normal: **הַ** = **m**

a la fin èd paròla: **הָ** = **m**

Però quajcun a l'avrà già notà che ambelessì *shalòm* a l'é nen èscrit esatament come ant la pagìna precedenta.

As trata an realtà 'd doe paròle: **הַ + שָׁלֹם**

Quand che doe paròle come cole dzora as fondo

XVI

ansema a cambio 'n pòch (più che d'èstrare le vocaj).

Ambelessì la prima paròla i la conossoma già (*pas*), la seconda **ח** (kha) a l'é l'agetiv possessiv *tò, toa*, quand che 'l possessor a l'é mas-cc. Pér èl feminin as deuvra **خ** (khë). A propòsit: èl son èd sa semivocal-sì «:» a l'é come la litra *ë* an piemontèis. An ògni manera, la consonant an question a l'é l'istessa che i l'oma già amparà ant èl nòm Michel:

ח = kh (as prononsia come la “ch” toscan-a)

כ = k

ל = kh (an fond èd paròla)

Ma 'ndoma anans e vardoma tute le consonant èd la paròla *shalòm* (*pas*).

Èl prim caràter a l'é **ש** “s” o “sh” (*sc. italian-a*). Notoma sùbit: se 'l pontin dzora a l'é a snistra (**ש**) as les “s”, se 'l pontin dzora a l'é a drita (**שׁ**) as les “sh”, come la “sc” italian-a.

Èl second caràter i lo conossoma già (pàg. XII): **ל**.

Èdcò èl ters caràter i lo conossoma (pàg. XI): **מ, נ**.

Adess i dovrò esse bon a lese la frase completa.

מה שלוםך מיכאל? Com'a va Michel?

שׁ / שׂ / ס

Doe paròle neuve

Sì-sota as peul vèdde na targħetta ch'a l'è fàcil
ancontré an gir quand ch'as trata d'istitussion ebrée.

Sercoma 'd capila:

מֹזִיאוֹן עַבְרִי

מ	m		ע	---	
ו	u*	cfr. pàg. XIII	.	i	
ז	s	(pr.: reusa)	ז	v(ë)	
י ..	e	cfr. pàg. XIII	ר	r	
א	---		ׁ .	ì	cfr. pàg. XIII
ו	o*	cfr. pàg. XIII			
ן	n	(a fin pardola)	= museon* 'ivrì		

* trascrisson e pronunsia italian-a

בֵּית־הַכְּנָסָת בְּקֹנוֹןָאָו La sinagòga 'd Coni

Andoma anans con quaicòs èd pì complicà.

Quand ch'i l'eve 'n pò 'd temp, andé fin-a an **via Mondvì** a Coni e serché la sinagòga. Peui vardé an àut. I vèddreve sta scrita-sì:

וְעַשׂו לִי מְקֻדָּשׁ וְשִׁבְנָתִי בְּתוֹךְם

Ambelessì i l'heu scrivula con le vocaj, ma a Coni a l'é scrita mach con le consonant.

La prima paròla a l'é 'n verb. La forma base dij verb a l'ha quasi sèmper tre litre, compagnà da doe vocaj "a". Ant ès cas-sì i l'oma 'l verb "**fe**" **עֲשֵׂה**.

La prima litra a së s-ciama "**ayin**" **ע** e as les nen.

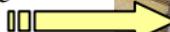
La seconda a l'é la litra "s" **שׁ**. I l'oma già amparala a pàg. XVI. Èdcò l'ùltima litra **ה** i l'oma già ancontrala a pàg. XV. *I accordo torna che quand ch'as deuv lese, prima as les la consonant e peui la vocal* (èl discors a l'é peui mach un pò particolar pér la consonant "v" **ו**, ma a l'é nen dificil). Pèrtant i lesoma: assà. **Fé** as dis **assà** **עֲשֵׂה**.

An realtà as trata d'un passà, però ant ij dissionari a së scriv parèj (mentre noiàutri i scrivoma l'infinì).

אֶל (gnun son)

XIX

*La scrita a l'è
ambelessì*

Sinagòga 'd Coni

Naturalment, ël verb a l'è a la tersa përsón-a plural, ma la radis a s'arconòss. E peui dnans a-i è la litra נ (v): as trata dla congiunsion “e” ch'a ven-a tacà a la paròla ch'a segua.

וְעַשֵּׂנִי = נְעַשֵּׂנִי + נִי

“e am faran un santuari e mi i stareu an mes a lor”

Adess pijoma la seconda paròla: נִי

An realtà as trata 'd doe paròle. נִי + נִי

ニ = a . = mi (spiegassion a pag. LI)

“e am faran un santuari e mi i stareu an mes a lor”

ל = v נ = o י = o (u italian-a)

An piemontèis adess a-i é l'articol indeterminativ “un”. An ebréo a esist mach n'**articol determinativ**: **וְ** (a) (vëdde a pàg. LXVI).

Apress d' «un» a-i é 'l nòm *santuari*: **וְקָדְשָׁה**. Profitoma sùbit pér amparé l'agetiv corispondent *sant* **וְקָדְשָׁה** (*kadòsh*).

“e am faran un santuari e mi i stareu an mes a lor”

Adess a-i é 'l verb **שִׁבֵּח** (*sté*). Ëdcò sì a-i é la congiunsion **וְ** (e) tacà dnans al verb, mentre 'l soget a l'é nen necessari scrivlo. I podoma 'dcò noté che il verb a finiss con la desinensa **תִּ** ch'a l'é cola dla prima pérson-a singolar (*mi*) ant ël temp *passà*. Nojàutri i ampareroma nen a coniughé tuti ij verb. A l'é trop complicà pér le nòste cite pretèise, però i podoma fesse n'ideja dle còse prinsipaj.

Praticament ambelessì i l'oma 'n passà ch'a ven-a tradòt an piemontèis con un temp futur, come a deuv esse. Pér capì mej la stòria 'd s'**inversion-sì**, vardé 'l capitòl **Waw (וְ)** **inversiv** a pàg. XXIV.

“e am faran un santuari e mi i stareu an mes a lor”

ו = d ו = k

ו = n ו = n (a fin èd paròla) – ו = t

בְּתוֹכָם :

La desinensa al fond èd la paròla (בְּ [בְּ..]) a l'è èl pronòm përsonal èd la terça përson-a plural maschil.

“e am faran un santuari e mi i stareu an mes a lor”

El segn **הַנֵּצֶל**

An ebréo, minca tant a ven-a dovrà la paròla **הַנֵּצֶל** dnans a 'n nòm. A sta a indiché 'n complement diret (acusativ) e, an gener, a venta butelo quand che 'l complement diret a l'ha l'articol o a l'è 'n nòm pròpri (come ant l'esempi sì sota). An piemontèis as traduanen, ma a l'è ùtil pér capì mej la frase.

וַיִּשְׁלַח	יְהוָה	אֶת־נָתָן	אֵל	דָּוִד	⇒
David	él	Natan	ét	Adònai	Vayshéllakh
Dàvide	da	Natan	---	Nosgnor	E a l'avìa mandà
<i>Nosgnor a l'avìa mandà [èl profeta] Natan da Dàvide.</i>					⇒

Riguard al tratin tra **הַנֵּצֶל** e **נָתָן**, la spiegassion as treuva al fond èd la pagìna XXX.

בְּ נָתָן

Le feste ebrée

Le feste ebrée pì 'mportante a son:

Pasqua	<i>Pesàch</i> ²	פסח
Pentecòste	<i>Shavuòt</i>	שבועות
Di dl'espiasson	<i>Yòm Kippur</i>	יום כיפור
Caban-e	<i>Sukkòt</i>	סוכות
Festa dle lus	<i>Hanukhàh</i> ³	חנוכה

ר = ch toscan-a
ת = r

Durant l'ann a-i é però 'dcò d'autre feste come:

<i>Purim</i>	a ven-a arcordà Ester ⁴	פורים
<i>Simchat Tòràh</i>	as ricomincia la letura dla Tòràh ⁵	שמחת תורה
Digiun dël 9 d'av (+/- agost)	As arcòrda la distruzion dël tempi 'd Gerusalem	
<i>Cap d'ann</i>	An géner ant ël mèis dë stèmber	ראש השנה
... e d'autre ancora.		

² Pér la trascrisson (vocaj) ëd le feste a l'é nen dovrà la grafia piemontèisa.

³ The **yeshivàh boys choir** a l'ha fait na bela canson a propòsít ëd sa festa-sì. An gener a canto an ebréo, ma ant ès cas-sì ël test a l'é an inglèis. As peul serchesse “*Those were the nights of Hanukkah (Chanukkah)*” dzora youtube.

⁴ A *Purim* as les na véja stòria contnua ant ël ròtol (liber) (מגלה) d'Ester.

⁵ La letura pùblica an sinagòga (בית הכנסת) as fa 'd saba.

Cronologìa e significà dle feste ebrée

La festa as ten ant èl mèis d'avril (נִיסָן). J'ebréo a arcordo la surtìa da l'Egit (מִצְרַיִם). As fa la sin-a 'd Pasqua ch'a së s-ciama פסח e as mangia 'l מן (pan sensa liévit), ch'a l'é 'l contrari dël חֵמֶץ (pan férmentà).	פסח
An sa festa-sì a s'arcòrda che j'ebréo a l'han arseivù la Tòràh (תּוֹרָה) set sman-e apress la surtìa da l'Egit (מִצְרַיִם).	שבועות
As trata dël di dl'espiassion. Pì che na festa a l'é na penitensa: as peul nen mangé, né beive pér 25 ore e a venta andé an sinagòga.	יום כיפור
Pér 7 di, l'ebréo a deuv mangé e deurme, sèmper che 'l temp a lo përmëtta, andrinta a na caban-a a l'aria duverta, con d'aperture ant ij cop ch'a consento 'd vëdde 'l cel. A càpita pì o meno ant èl mèis d'otóber e a serva a accordé 'l temp passà ant èl desert (מִדְבָּר) apress la surtìa da l'Egit (מִצְרַיִם).	סוכות
La festa 'd <i>Hanukhàh</i>, ch'a càpita pì o meno a dzember, a arcòrda quand che j'ebréo a l'avìo riessù a scacé j'invasor èd la Grecia. Ògni di a ven-a viscà la lus d'un candelàber con eut brass.	חנוכה

Ël waw (׀) inversiv

L'ebréo a l'è nen na lenga complicà come strutura. A l'ha pòche forme secondarie, bele che ant la lenga moderna le subordinà a son pì frequente rispet a la bibia.

Quand ch'a-i é na sequensa 'd verb con l'istess temp ant na frase (*a l'ha fait sossì, e a l'è andait là e a l'ha pijait quaicòs...*) (o adritura ant un perìod pì longh ëd na frase), ant la lenga ebréa bíblica a capita na còsa dròla:

- se 'l prim verb a l'è al passà, ël second verb ch'a dovria sèmper esse 'n passà a ven-a scrit con ël temp futur compagnà dal prefiss *waw* (׀ = *cong. e*), ch'a së s-ciama *inversiv* pròpi pérché a fa invertì 'l temp dël verb. An piemontèis i dovoma però continué a traduilo con un passà.
- se 'l prim verb a l'è 'n futur, ël second verb ch'a dovria sèmper esse 'n futur a ven-a scrit con ël temp passà compagnà dal prefiss *waw* (׀). An piemontèis i dovoma però continué a traduilo con un futur.

Se peui i voroma dila tuta, la còsa a l'è 'ncora pì complicà, ma a nojàutri a n'anteressa nen rivé a tant.

L'acent an ebréo

An ebréo normalment l'acent a l'é sl'ùltima vocal. An certe paròle (ma a son nen tante), l'acènt a robata prima (a càpita 'dcò con certe përson-e dle coniugasion dij verb). An particolar, a peul esse ùtil accordé che l'acent a robàta sla prima "e" quand ch'a-i é 'd paròle formà da tre caràter e compagnà mach da doe vocaj "e". Es.:

סֵפֶר séfer (lìber)

La stèila 'd Dàvid - מגן דוד (Maghen David)

Sensa andé tròp andaré ant la stòria pér capì l'origin dël sìmbol (a esisto diverse teorie), i podoma dì che la stèila 'd Dàvid a l'é stàita adotà a la nàssita dlë stat d'Israel, quand che 'l drapò sionista a diventa col uffissial dël neuv stat.

כל שער

Kasher a veul dì “aliment ch'a l'é adat a esse mangià”. A esist 'dcò la paròla **כְּשָׁרוֹת** (*kashérut*) pér indiché l'ansema dle lej alimentar.

Pér lòn ch'a riguarda la carn, pér es., as peul nen mangé ël lapin, ël crin o 'l caval, mentre as peul mangé la carn ëd fèja. Tra i pèss a son pér es. vietà le anguile. E peui as peul nen mës-cé 'l làit con la carn (e parèj a l'é vietà mangé pér esempi 'l filèt al bur), përtant èdcò pér ij piat a-i va 'n servissi pér la carn e n'èautr servissi pér j'aliment basà sël làit.

Pér la festa 'd **Pasqua** (פֶּסַח - *Pesach*) le régole an propòsit a son ancora 'd pì severe. La Tòràh a vieta 'd mangé **חמץ** (*khametz*), ch'a sarìo ij prodòt derivà da la fermentassion ëd certi cereaj (es.: gran, òrdi, etc.) ch'a son vnùjt a contat con l'eva o con d'autri líquid.

Përtant a son vietà ël pan, tuti ij tipo 'd farin-a, ëd pasta, ij doss, etc. E peui a venta fé atension al sùcher, pérché ant la preparassion a peul esse dovrà **חמץ**.

Quand ch'a riva **חַסְכָּה**, la preparassion a compòrta 'n bel pò 'd travaj. Prima 'd tut a venta polidé bin ij locaj andova a peul esse intrà **חמץ** durant l'ann. Ël di prima dla vigilia 'd Pasqua, a n'ora precisa, a venta fé la **בִּדְיקַת חַמֵּץ** (*bëdiqat khametz*), ch'a l'é l'arserca dël **חמץ**. Però as deuv procede a lum ëd candèila; mach ant j'ambient gròss as peul dovré na pila elétrica.

Apress avèj recità la **ברכה** (*bérakhah*), ch'a veul dì *benediction*, prima d'ancaminé l'arserca, e fin-a dòp d'avèjla finì, as deuv pì nen parlé 'd gnum d'àutri argoment ch'a sio nen coi riguardant la **בדיקה** (*bëdiqah*⁶). Tut ël **צמיה** trovà a deuv esse conservà fin-a al di apress.

Entro na certa ora dël dì dla vigilia ëd **חספ**, a venta che ël **צמיה** a sia stàit eliminà o vendù a gent nen ebréa. Se pér cas a l'é staje ancora ëd **צמיה** apress ëd l'ora stabilija, a venta distruglo e as peul pì nen dovrelo an gnum-e manere, gnanca apress ëd **חספ**.

A l'é vietà possede e mangé **צמיה** fin-a a l'otav di 'd **חספ**. Le prime doe sèire 'd **חספ**, a venta peui mangé ël pan sensa liévit **מצה** (*matzàh*).

S'a peul capitè che un a deuv andé an viage ant ël périod ëd Pasqua, a l'é possìbil fé sgombré ël **צמיה** da ca soa da quajcun d'àutri. L'istessa còsa as peul fesse se un a l'ha na seconda ca.

Ëdcò pér ij recipient a-i é 'd régole precise. Prima 'd tut as peulo nen dovré le cassaròle ch'as dòvra normalment durant l'ann, pérché a son vnùjte a contat con ël **צמיה**. Mej dovré piat, pèile e cassaròle neuve.

Però, s'as decida 'd dovré cole sólite, a l'é possìbil

⁶ Normalment *bëdiqah* a veul di *visita*, ma sì as tradua *arserca, ricerca*.

Ambelessì i l'oma scrit *bëdiqah*, mentre ant la pagìna precedenta a ven-a dovrà *bëdiqat*. As trata 'd la facenda dla forma “costrutta”, spiegà a pag. LXII, an particolar ant la seconda riga dla tabela.

XXVIII

rendje **כְּשֵׁר** pér **כָּסָח** (*kasher le-Pesach*) con él procediment éd l'**הַגָּלָה** (*hagalàh*), an sostansa feje beuje ant l'eva pér steriliseje (però a esist 'dcò él métod *Libbun*, a val a dì, quand ch'as peul, fejé passè dzora 'l feu). Édcò ambelessì a venta finì le operassion entro na certa ora dla vigilia 'd Pasqua (**חַסְפָּה**).

Él recipient dovrà pér sterilisé ij piat e le cassaròle a deuv a soa vira esse preventivament rendu **כְּשֵׁר** (*kasher*). Come fé? As proced parèj: mentre che l'eva a beuj, as campo ant él recipient 'd tòch éd metal ancandessent o na pera cha brusa, an manera che l'eva a seurt, a bagna le manoje e parèj a “purifica” tut él recipient. L'operassion a va peui 'dcò ripetua apress avèj “sterilisà” ij piat, le cassaròle, le pèile, ... pérché oviament 'l recipient a l'é vnù a contat con lor.

A-i é peui ancora 'd régole pér él véder, ij forn normaj e a micro-onde. La tovaja dla tàula a deuv esse lavà, s'a l'é dë stòffa; anvece s'a l'é 'd plàstica a venta cambiela. As peulo nen dovré éd recipient éd porcelana, ceràmica o simij, e gnanca éd recipient che normalment a ven-o dovrà pér conten-e farin-a (**קְמָחָה**) (*qemakh*) o pan (**לְחֵם**) (*lékhem*).

Pér lòn ch'a riguarda la lavapiat, as deuv fé 'n lavage a veuid. E via d'ës pas-sì.

Come i podoma constaté, le regole dla *Torah* e dj'insegnament dij studios ebréo a son stàit aplicà ant la vita moderna.

“Chiel/Chila/Ti”

An ebréo as dà dël “ti” a tuti: **תְּנַחֲתָא** (m.) / **תְּנַחֲתָא** (f.).

Ël feminil e 'l plural

Për ël maschil plural as gionta **מִי**. (-im).

Es. : (l') *amis* **חוֹבֵר** (j') *amis* **חוֹבְרִים**

Për ël feminin as gionta **הָנָה** (-a) al singolar e **הָנָות** (-ot) al plural.

Es. : *amisa*
חוֹבְרָה *amise* **חוֹבְרוֹת**

♪ Na canson (Mincha Ashkenaz)

E adess pijoma 'l salm 84 al vërset 5, peui, chi ch'a l'ha, a deurba *youtube* e a serca: **Ah, Ah, Ah! The yeshivah boys choir**. E chi ch'a veul a canta ansema. Ambelessì le paròle:

“Content chi ch'a sta an toa ca, at loderan pér sèmper”

אָשָׁרִי יְזַחֲבֵי בִּיתְהַ⁷ עֹז יְהִלְוָה סְלָה

⁷ Ant ël test present dzora a *youtube* sta paròla-sì a ven-a cambià. - La penùltima paròla a l'ha radis ëd “Alleluja”.

אל על

Për vëdde sta frase-sì a venta volé, pérché as treuva an sla fiancà dj'avion. A l'é la scrita uffissial èd la compagnia 'd bandiera d'Israel (ant èl titol a l'é sensa le vocaj). As les *El Al* e a veul dì «vers l'àut». E d'àutra part n'avion, quand ch'a pijà 'l vol, a va *vers l'àut*.

I sai nen se a **Turin** (טורינו) a rivo 'dcò j'avion d'**Israel** (i penso nen) e an tute manere as vëddo 'd sicur ant ij pì 'mportant aeropòrt italian. A l'é na cita sodisfassion capì lòn ch'a-i é scrit dzora j'avion.

A propòsit dël וָיְהִי (dàghesh)

Ël *dàghesh* a l'é 'n pontin ch'a sta 'ndrinta a 'n caràter. Un temp a fasìa radobié 'l son èd na litra (pér es. d → dd), ma al dì d'ancheuj an Israel as tenda pì nen a radobié. Pèrtant a l'é pì nen così 'mportant ant la pronunsia.

A propòsit dël tratin ch'a uniss doe paròle

Minca tant doe paròle (una daré dl'àutra) a ven-o unie da 'n tratin. Es. בַּיִת־סֶפֶר *Ca dël liber (scòla)*.

La Bibia ebréa

I l'oma già vist a pàg. XIV che la Bibia ebréa a ven-a ciama: **Tanàk** (תְּנָקֵן). Èl nòm a deriva da tre consonant: ת – נ – ק (ת a fin èd paròla). A son le inissiaj dle paròle:

lej, lege (primi sinch lìber èd la bibia) = תְּרִתְּהָ

ij profeta = נָבָּאִים

[dal verb כתַּב (katav) = scrive] jë scrit = כְּתֻבִּים

Riepìlogh èd le vocaj

-	a	:	ë / (e)
τ	a	ׁ	ò
-ׁ	a	.	i
τׁ	ò	ׂ	o (u ital.)
ׁׁ	é	ׁׁׁ	o (u ital.)
ׁׁׁׁ	è		

Ecession:

τ + dàghesh ant la litra ch'a segua	ò	τ + — (tratin che minca tant a uniss doe paròle).	ò
τ + : ant la litra ch'a segua	ò		

יהוָה

I soma già che una dle manere 'd dì Nosgnor an ebréo a l'é יְהוָה (EL). N'àutr nòm èd Nosgnor a l'é **Jahvé** (le litre dël titol, lesue da drita a snistra, a son JHWH. A l'é scrit mach con le consonant). Sicoma j'ebréo a podìo nen pronunsié ël nòm èd Nosgnor, quand ch'a vëddio sò nòm èscrit, a disìo "**Adonài**", che a veul dì leteralment "Nosgnor" e nen "D-o"⁸.

Ant ij sécoj ch'a fan ses e set, jë studios (*naqdanîm, masoreti*) a l'han butà le vocaj al test bíblich. Un dij pì famos èd si studios-sì a l'é *Aròn Ben Asher* (*Aleppo codex*). Sicoma la paròla JHWH (יהוָה) a vnisìa sèmpre pronunsià "**Adonài**", a l'han dovrà le vocaj d'Adonài con le consonant èd Jahvé (con èd cite variassion, pér rason gramaticaj ch'i sai nen spieghé). Parèj a l'é vnu fòra: *Jehova*⁹.

Al di d'ancheuj, pér pronunsié ël nòm èd Nosgnor as deuvra soens: יהוָה (ël Nòm).

⁸ Pér rispet a la sensibilità dj'ebréo a venta arcordé che quand che an italian o an piemontèis a së scriv "Dio" a venta scrivlo parèj: D-o.

⁹ La trascrisson con caràter latin èd le parole ebrée a l'é quasi mai fàita con grafia piemontèisa.

כַּפָּה

La כַּפָּה (*kippàh*) a l'è la papalin-a che j'òm a deovo butesse an testa. Certi ebréo a la pòrto durant tuta la giornà, ma a l'è obligatòria quand ch'as intra ant na sinagòga o 'dcò a Gerusalem dnans a la *muraja dël pior* (הַמִּעְרָבִי).

La paròla ch'a-i é scrita dzora a sa kippah-sì as les *khay* e a veul dì: “viv, vivent” (חי). Kippah a l'è na paròla pitòst fàcil da accordé. Però an *yiddish*¹⁰ a l'è 'ncora pì fàcil. As dis: Kapel (*capel*).

¹⁰ Lë *yiddish* a l'è na lenga dl'Euròpa central, parlà da j'ebréo *ashkenaziti* [an ebréo “alman” as dis *ashkēnasi* (אַשְׁקֵנָזִי)]. Pér fela curta, as peul disse ch'a l'era l'alman mës-cià con l'ebréo. Ant ij temp èd l'ùltima guera mondial, a circolava na canson trista an *yiddish* cantà da j'ebréo dla Polònia; èl titol a l'era ***Unser shtetel brent***. Bele che un a conoss nen l'alman, as capiss sùbit la vicinansa dle doe lenghe (alman: *Unser Städtchen brennt: nöst vilagi a brusa*).

Na curiosità!

A-i é 'n particolar nen èscrit ant ij lìber, ch'a l'è na còsa ch'a l'han an comun l'ebréo e ël piemontéis.

Pijoma na paròla an ebréo: שֵׁם (shém = nòm).

Quand che l'acent a së spòsta dzora a n'àutra vocal la “e” .. a diventa “é” : שֵׁמֶךְ (shémekhà¹¹ = tò nòm). An piemontèis a capita l'istessa còsa (almen an certe zòne dël Piemont); es.: perde, përdù¹².

Notoma 'dcò ambelessì che ant la lenga moderna, andova ch'a l'è possìbil, as tenda a tralassé “:” (ë) pérché a cambia nen la pronunsia. Përtant as peul scrive שֵׁמֶךְ, ma 'dcò שֵׁמֶשׁ (vëdde nòta 53).

¹¹ Ant la lenga moderna a capita soens ëd sente sta paròla-sì (shémekhà) pronunsià come *shimkhà*. A venta avèj passiensa: certe variassion pì o meno giustificà a son presente 'dcò an piemontèis (pensoma a *novità* pronunsià *noità*, o a *mniù* al pòst dë *vniù*). A venta peui arcordesse che *shémekhà* as dòvra quand che un as arvolgia a n'òm, mentre s'as parla con na fomna a venta dovré *shémekh*.

¹² Fin-a sì la règola: an pratica a capita però che, pròpi come a capita ant la sità 'd Turin pér ël piemontèis, j'ebréo a pronunsio certe vire “e” normal.

Shëmà Israel: n'orassion pér l'ebréo credent¹³

<i>Scota Israel!</i>	שְׁמָעֵ יִשְׂרָאֵל
<i>Nosgnor a l'é nòst(r) D-o,</i>	יְהֹוָה אֱלֹהֵינוּ
<i>Nosgnor a l'é mach un.</i>	יְהֹוָה אֶחָד
<i>It ameras Nosgnor, tò D-o</i>	וְאַהֲבָתְךָ אֶת יְהֹוָה אֱלֹהֵיךָ
<i>con tut tò cheur,</i>	בְּכָל־לְבָבְךָ
<i>(e) con tuta toa à anima</i>	וְבְכָל־נְפָשָׁךָ
<i>e con tuta toa fòrsa.</i>	וְבְכָל־מְאֹדָךָ

Ël mòto a leu

Na còsa nen dificil a l'é la formassion dël moto a leu.
Soens a basta gionté **ה** a la fin ëd paròla.

a snistra	שְׁמָאלָה	snistra	שְׁמָאל
a Tel Aviv	תִּל אָבִיבָה	Tel Aviv	תִּל אָבִיב
anans	קָדְםָה	prima	קָדְםָה

¹³ As peul scoté ës test-sì cantà dzora a youtube, an sercand: *Shema Israel by Micha'el ben David*. Le parôle a son pijàite dal liber dël *Deuteron*. (*דברים* 6,4-5). Riguard a la paròla **תִּל** dla 4ª riga, i l'oma parlane a pag. XXI.

¹⁴ I trovoma sta paròla-sì ant l'inn israelian a pag. LX.

La negassion

La negassion “**nen**” a s’esprim con לאַ. Pér l’imperativ negativ però as dòvra: לאַאַ.

Es.: falo nen!	=	אל תעשה את זה! !ze et ta'asséh al !lolì ^(segñ l'acusativ éid) fa nen

Quand ch’a-i é ’l verb “esse”, as peul esprime la negassion an doe manere:

- 1) an dovrand normalment לאַ (lò);
- 2) an dovrand אַנְיָן (en) es.: אַיְנֵי. A la negassion as taco apopré le desidense apòrtà a pag. LII.

Es. :	Mahar ani לאַ בטורינו ↪	Mahar ani lò btorino ⇔ a Turin nen mi (i son) doman ⇔ Makhar ani lò btorino
opura	Mahar אַיְנֵי בטורינו ↪	Mahar eni btorino ⇔ a Turin nen mi (i son) doman ⇔ Makhar eni btorino

שבת - Ÿl saba

Ÿl saba a l'è probabilment l'istitussion pì amportanta pér j'ebréo. Ÿd saba a venta nen travajé. A fa gnente se 'n travaj a l'è pesant o se a l'è na cita còsa come anvisché la luce, la radio, la television, scrive, o toché ij sòld. Apress ses di, Nosgnor a l'ha arposasse e 'dcò j'òm a deuvo arposesse (שבת ל'יהוה אלהיך ויום השבעה). Però lë (shabbat) a l'è nen un di 'd penitensa: pér esempi, ñd saba as peul nen digiuné, pérché a l'è na festa (a fa ecession lë *yòm kippur*¹⁵). Sicoma 'nvisché quaicòs a l'è 'n travaj, a esist 'l problema 'd come mangé d'aliment càud ñd saba. E alora a basta 'nventé quaicòs, come anvisché na piastra prima ch'a 'ncamin-a 'l saba e buté la ròba a scaudé dzora al moment ch'a serva.

Fòrse la cita cerimònìa pì bela dël saba a l'è quand che la “padron-a” 'd ca a 'nvisca doe candèile, mentre ch'as fa neutit, ñl vënner sèira, e apress as fa na bela sin-a ansema, ch'a 'ncamin-a con ñl *Kiddùsh*¹⁵ (קידוש) (a veul dì *santification*) e la benedission dël pan. Sicoma a l'è bel sté an compagnìa, tante vire as finiss ñdcò pér canté e discute.

¹⁵ Grafia nen piemontèisa. – A propòsit dël saba, la *Mishnà* (pàg. XXXVIII) a definis regòle bastansa precise dzora lòn ch'as peul fé o nen fé 'd saba. Pér es. nen sposté na ròba a l'estern ñd la ca pì che na certa distansa, nen scrive, nen tajé, nen costruì né demoli, etc. – *Yòm kippur* pàg. XXIII.

משנה - תלמוד

La **Mishnàh** (משנה), ch'a veul dì *ripetission* e a deriva dal verb **שְׁנָה** (*ripete, arpete*), a l'é stàita scrita (o pér di mej, completà) da **Jehuda han-Nasi** (*ël prinsi*), ciamà 'dcò “ël sant” (**הַקָּדוֹשׁ** – *hakadòsh*)¹⁶ a la fin dël sécol ch'a fa doi.

A ancaminé dal sécol ch'a fa tre a l'é peui stàit scrit un coment (o mej ancora: l'*esegesi*) ch'a së sciama *Ghemaràh*. La *Mishnàh* ansema a la *Ghemaràh* a forma 'l **Talmud** (תַּלְמוּד) (piemontèis: *Talmod*), ch'a veul dì *insegnament*. A esist 'l *Talmud* palestinèis e 'l *Talmud* babilonèis (sécol ch'a fa sinch).

La *Mishnàh* a espon-a an manera precisa ij precet ëd la lej ebréa e a l'é formà da ses categorie:

- la sëmna (régoles pér ij travaj ant ij camp)
- le feste (régoles ch'a riguardo 'l saba e le feste)
- le fomne (régoles sël mariagi, ël divòrsio e la famija).
- ij dan (giurisprudensa penal e civil)
- le còse sante (la religion e j'aliment)
- le purificassion.

¹⁶ Sa paròla-sì i l'oma già 'ncontrala a pag. XX, quand che i l'oma parlà dla sinagòga 'd Coni. – Sémpre sta paròla-sì a l'ha l'istessa radix ëd *Kiddùsh* cità a pag. XXXVII. D'àutra part a signifiko *sant* e *santification* e 'dcò an piemontèis a l'han l'istessa radix.

Ij verb

Quand ch'as serca 'n verb ant ël dissionari, a venta
nen serché l'infinì, ma la *tersa përsone-a del passà*.

L'infinì a 'ncamin-a sèmper con ל (lamed). Es.:

אני רוצה לקנות → mi i veuj caté

Ël present

Sicoma an ebréo a esist nen ël present, as dòvra ël partisipi present. Ëd conseguensa, a venta sèmper distingue tra maschil e feminin (come a capiteria an piemontèis se 'dcò nojàutri i parleisso parèj).

Es. *mi parlant* (m.), *mi parlanta* (f.) etc.

אני מדבר אָנֹי מְדַבֵּר

Present dël verb *andé* (הַלְךָ)

אני הולך	mi i vado/von m.	אנחנו הולכים	n. i andoma m.
אני הולכת	mi i vado/von f.	אנחנו הולכות	n. i andoma f.
אתה הולך	ti it vade/vèi m.	אתם הולכים	v. i andeve m.
את הולכת	ti it vade/vèi f.	אתם הולכות	v. i andeve f.
הוא הולך	chiel a va	הם הולכים	lor a van
quia הולכת	chila a va	הן הולכות	lor a van

Present dij verb vorèj e podèj

Vorèj - רצח

רֹצֶחָ	אָנִי	mi i veuj (m.)
רֹצֶחָה	אָנִי	mi i veuj (f.)
רֹצֶחָה	אָתָה	ti it veule (m.)
רֹצֶחָה	אַתָּה	ti it veule (f.)
רֹצֶחָה	הָוֹא	chiel a veul
רֹצֶחָה	הִיא	chila a veul
רֹצֶחיםָ	אֲנוֹחָנָנוּ	nojàutri i vuroma (m.)
רֹצֶחותָ	אֲנוֹחָנָנוּ	nojàutre i vuroma (f.)
רֹצֶחיםָ	אֲתָם	vojàutri i veule (m.)
רֹצֶחותָ	אֲתָנוּ	vojàutre i veule (f.)
רֹצֶחיםָ	הֵם	lor a veulo (m.)
רֹצֶחותָ	הֵן	lor a veulo (f.)

Podèj - יכול¹⁷

יכּוֹל	אָנִי	mi i peuss (m.)
יכּוֹלָה	אָנִי	mi i peuss (f.)
יכּוֹל	אַתָּה	ti it peule (m.)
יכּוֹלָה	אַתָּה	ti it peule (f.)
יכּוֹל	הֵוָה	chiel a peul
יכּוֹלָה	הִיא	chila a peul
יכּוֹלִים	אֶנוּחֲנָנוּ	nojàutri i podoma (m.)
יכּוֹלוֹת	אֶנוּחֲנָנוּ	nojàutre i podoma (f.)
יכּוֹלִים	אַתֶּם	vojàutri i peule (m.)
יכּוֹלוֹת	אַתָּהּוּ	vojàutre i peule (f.)
יכּוֹלִים	הֵם	lor a peulo (m.)
יכּוֹלוֹת	הֵן	lor a peulo (f.)

N.B.

Costì a l'è 'n lìber

Zeh séfer

זה ספר

Es lìber-sì

Aséfer hazéh

הספר הזה

Come i vöddoma, la gionta dl'artìcol ה a fa cambié 'l sens èd la frase.

¹⁷ Es verb-sì a esist mach al present.

Agetiv e pronòm anterogativ

chi	מַיִם
còsa	מָה
andova (stat an leu)	אֵיפָה
andova (mòto a leu)	לְאֹן
col, chël, qual	אֵיזָה
cola, chëla, qual	אֵיזּוֹ
còj, chëj, quaj	אֵילָן
cole, chële, quaj	אֵלָה
vàire ¹⁸	כְּמָה
pérché	לְמַה

Ambelessì d'esèmpi con andova (moto a leu - moto da leu - stat an leu):

Andova it vas? לְאֹן אַתָּה הַוְלֶךְ? (*lē'an 'attāh holékh?*)

Da andova it rive? מָאֵין אַתָּה בָּא? (*me'ain 'attāh ba?*)

Andova a l'é Dan? אֵיפָה דָּן? (*'éfoh Dan?*)

Mi i më s-ciamo ...

I l'oma già amparà che l'agetiv possessiv as taca a la fin dël nòm. Sicoma an ebréo *mi i më s-ciamo* as dis *me nòm a l'é* e 'l verb *esse* as dòvra nen al present, a basta taché *me* a la paròla *nòm*.

(*Mi*) *i më s-ciamo* מַיִם

¹⁸ Invariabil an tute le doe lenghe.

XLIII

Simon Wiesenthal

Simon Wiesenthal a l'era n'ebréo, nà a Buczacz ant ël 1908. Durant l'ùltima guera a l'avìo deportalo an diversi camp ëd concentrament. Con la fin ëd la guera a l'avìa stàit liberà (magg 1945). Da anlora a l'ha ancaminà n'euvra meritòria: rintracé e ciapé 'l nùmer pì gròss possibil ëd nazista ancòra an circolassion ant ël mond apress ëd la guera. An tuta soa vita a l'ha riessù a ciapene pì che mila, comprèis Adolf Eichmann, ch'a l'è peui stàit condanà a mòrt ant ël 1962.

L'11 d'avril dël 1961, Eichmann a l'è costret a presentesse dnans a 'n tribunal a Gerusalem (ירושלים).

Quand ch'a intro ij giudess, l'incaricà a dis fòrt: **Bèit Mishpàt** (leteralment: *a intra la giustissia/lej*). E peui ël president dël tribunal ch'a së s-ciamava Landau a dis: "**Adolf Eichmann bnò shel Adolf Karl Eichmann?**" e l'imputà a respond an alman: "**Jawohl**". A l'è na frase fàcil da capì, pérché a-i é mach le doe parole *bnò* (da בֶן ben = fieul) e *shel* (של shel) (ch'a esprim ël complement dë specificassion: *ëd*). Pér sa preposission-sì, vëdde a pag. L.

Wiesenthal, con l'agiat ëd colaborator, a l'avìa 'dcò anteressasse dla vicenda 'd **Beuves** (*Bòves*) dël 19 dë stèmber 1943. Ij partisan a l'avìo caturà 'n grup ëd tedesch. Alora j'alman a l'avìo minacià 'd fé na

XLIV

rapresaja ant ël pais se ij pérzoné alman a vnisò nen liberà. Parèj ij partisan a j'ero stàit costret a cede. Ij tedesch però a l'avio nen rispetà la paròla dàita, an massand 32 pérson-e e an dasand feu al pais. Grassie a Wiesenthal e ai sò colaborator, a l'era stàit possibl ciapé un dj'assassin alman: ël colonel Joachim Peiper.

Simon Wiesenthal a l'é arcordà da na bela targa a **Turin**, an largh Orbassan.

Avèj da manca

(mi) i l'heu/hai da manca (<i>m.</i>)	אָנִי צְרִיךְ
(mi) i l'heu/hai da manca (<i>f.</i>)	אָנִי צְרִיכָה

Pere ch'a fan antrapé ... e pensé

Recentement a son èstàite piassà 'd pere arlongh dij marciapé **turinèis**. A arporto 'l nòm èd deportà a càusa dle värgognose lèj rassiaj dël perìod fassista dël 1938.

(fotografà an sël marciapé 'd na via 'd Turin)

Marc Chagall

Mai sentù parlé 'd *Moishé Segal* o 'd **Марк Захаирович Шагалов** (*Mark Zachairovič Šagalov*)? Dificil. Però dal titol i capima sùbit chi ch'a l'é 'l përsonagi. Ij doi nòm arportà sì dzora a son ji ver nòm dël famos pitor: col **ebréo** e col **russi**. Apen-a 'd là dël confin piemontèis, an Fransa, a-i é na cita gesia stërmà tra le montagne che andrinta a l'ha ëd dipint d'ës famos pitor-sì.

Come già a d'àutri pitor, ëdcò a Chagall a-j piasìa ël sud ëd la Fransa, con ij sò color (van Gògh a l'era ancantà dal giàun dël gran e dal celest intens dël ciel). Certi ëd lor a l'avìo trasferisse, pròpi pér la blëssa dla region. E parèj a l'avìa fait Chagall, an fasand adritura diventé fransèis sò nòm. Chagall a l'era n'ebréo nà a Vitebsk an Bielorussia (7.7.1887). Apress ëd la guera (1949) a l'avìa trasferisse a *Vence*, un maravijos pais ëd la Provensa.

Come ebréo, da cit a l'avìa vissù l'atmosfera ëd sò ambient, dle celebrassion religiose, anfluensand ëd conseguensa soa produussion artìstica.

Ij nùmer

	(m.)		(f.)
un / un-a	<i>ekhàd</i> ¹⁹	אחד	אחת
doi	<i>shnàyim</i>	שנִים	שְׁתִיִם
tre	<i>shloshàh</i>	שלוּשָׁה	שְׁלׁוּשׁ
quatr	<i>arba'ah</i>	אַרְבָּעָה	אַרְבָּעָה
sinch	<i>khamishàh</i>	חֵמֵשָׁה	חֵמֵשׁ
ses	<i>shishà</i>	שֵׁשָׁה	שֵׁשׁ
set	<i>shiv'ah</i>	שְׁבֻעָה	שְׁבֻעָה
eut	<i>shmonàh</i>	שְׁמוֹנוֹה	שְׁמוֹנוֹה
neuv	<i>tish'ah</i>	תְשׁוּבָה	תְשׁוּבָה
des	<i>'asaràh</i>	עָשָׂרָה	עָשָׂרָה
óndes		אחד עשר	אחת עשרה
dódes		שניים עשר	שתיים עשרה
térdes		שלוּשָׁה עשר	שלוש עשרה
quatòrdes		אַרְבָּעָה עשר	ארבע עשרה
quìndes		חֵמֵשָׁה עשר	חמש עשרה
sëddes		שֵׁשָׁה עשר	שש עשרה

¹⁹ Trascrisson con grafia “anternassional”, nen piemontèisa.

XLVIII

diset	שבעה עשר	שבע עשרה
disdeut	שמונה עשר	שמונה עשרה
disneuv	תשעה עשר	תשע עשרה
vint		עשרים
vintun	עשרים ואחת	עשרים ואחד
vint e doi	עשרים ושתיים	עשרים ושניים
tranta		שלושים
quaranta		ארבעים
sinquanta		חמישים
sessanta		ששים
stanta		שבעים
otanta		שמונים
novanta		תשעים
sent		מאה
dosent		מאתים
mila		אלף
doimila		אלפיים
desmila		עשרה אלפיים

מה השעה? - Che ora a l'è?

A l'è tre **bòt**.
השעה שלוש.

A l'è eut **ore**.
השעה שמונה.

1-2-3 → **bòt**

4-5... → **ore**

A che ora a rivran?

באייזו שעה יגיעו?

La sman-a -		השבוע -	Ij mèis ²⁰	השנה -
2	lunes	יום שני	gené(-férvé)	שבט
3	màrtes	יום שלישי	férvé(-mars)	אדר
4	mèrcol	יום רביעי	mars(-avril)	ניסן
5	giòbia	יום חמישי	avril(-magg)	אייר
6	vènner	יום שישי	magg(-giugn)	סיוון
7	saba	יום שבת	giugn(-luj)	תמוז
1	dumònica	יום ראשון	luj(-agost)	אב
			agost(-stèmb.)	אלול
jer = אתמול			stèmber(-otób.)	תרשרי
ancheuj = היום			otóber(-nov.)	חשון
doman = מחר			novèmber(-dz.)	כסלון
			dzèmber(-gené)	טבת

²⁰ Ij mèis a coincido nen con coj dël nòst calendari: j'ebreo a dòvro ël calendari lunar. Ël cap d'an a l'è a stèmber: **ròsh hashanàh**.

L

La preposission *shel* (של)

Shel ad dòvra pér él complement dë specificassion.
Es.: *èl giardin èd David*: הגן של דוד

A pag. LI a-i é la spiegassion dël parôle ch'as taco ansema. Se, pér es. i voroma dì *me nòm*, as taco le doe parôle ansema: השם (shem a veul dì *nòm* e peui as taca al fond él suffiss 'ch'a l'é l'agetiv possessiv èd la prima pérson-a singolar).

La lista dij suffiss a l'é a pag. LII.

An alternativa, as peul dovré ***shel***. Se pér es. i voroma dì *toa màchina, toa vitura*:

המכונית שלך (la màchina 'd ti)

Noté l'espression: של מי הספר זה? Èd chi a l'é ès liber-sì?

ארכיוון יהודי טראצ'יני

Archivi ebréo “Terracini”

L'archivi “Terracini” a cheuj na quantità considerévol èd document ch'a proven-o da diverse comunità ebrée piemontéise (Carmagnola, Coni, Lissandrìa, Mondvì, Salusse, Turin), comprèisa na colession èd contrat èd mariagi, pian pér restauré le sinagòghe piemontèise, varie stampe e d'autr ancora. Èl Minister Italian dij Bin Cultural a l'ha definìlo “èd notévol anteresse stòrich”.

LI

Paròle ch'as taco ansema

An ebréo certe congiusion, agetiv possessiv, pronòm pérsonaj o simij as taco ansema a la paròla prinsipal, an formand parèj na paròla ùnica pì longa.

Pijoma pér esempi la preposission **לְאֵל** (*el*) (vers, a)²¹ e 'l pronòm pérsonal **הָוֹא** (*u*)²² (chiel).

Se i voroma dì “*a chiel*”, i tacoma anseme le doe cite paròle:

לוֹא + הָוֹא אֶל, ma'dcò:

Opura pijòma la preposission ch'a ìndica il complement diret: **תְּאֵל** (an piemontèis as tradua nen) e peui èl sòlit pronòm pérsonal **הָוֹא** (chiel). Quand ch'as taco ansema, a risulta sta paròla-sì:

אוֹתָה + הָוֹא תְּאֵל

An tuti doi ij cas a venta nen vardé le trasformassion che le paròle a subisso quand ch'as taco ansema²³. L'important a l'é arconòsse la radis èd le doe paròle pér podèj capì 'l significà e fòrse a conven-a amparé *elàv* (**אֶלְעָב**) e *otò* (**וֹתָה**) già combinà ansema.

²¹ Sa preposission-sì a l'é l'istessa ch'as treuva a pàg. XXI e a la vos corispondenta ant èl dissionari.

²² Grafia italian-a.

²³ A pàg. LII a son elencà ij suffiss ch'as dòvro quand che as deuv taché n'agetiv possessiv.

N'àutr esempi frequent a l'é la congiunsion “e” **ן** ch'a ven-a tacà a la paròla seguenta. Provoma a dì: *café e torta*:

קְפָה **וּ** **עֲוֵגָה**

café = **קְפָה** e = **וּ** torta = **עֲוֵגָה**

N'esempi con la congiunsion **ן** i l'oma già ancontralo quand che parlavo dla sinagòga 'd Coni a pag. XIV.

Agetiv possessiv tacà a le parole

Ij suffiss (agetiv possessiv) al singolar²⁴, da taché ai nòm a son ij seguent²⁵:

מִ	me/mia	נוֹסֶת	nòst(r)/nòst(r)a
כִּ	tò/toa (<i>ëd chiel</i>)	וֹסֶת	vòst(r)/vòst(r)a
חִ	tò/toa (<i>ëd chila</i>)	וֹסֶת	vòst(r)/vòst(r)a
לִ	sò/soa (<i>ëd chiel</i>)	וֹסֶת	sò/soa (<i>ëd lor</i>)
לִתְ	sò/soa (<i>ëd chila</i>)	וֹסֶת	sò/soa (<i>ëd lor</i>)

Es.: **סַפְרָה** = lìber **סַפְרִי** = me lìber

²⁴ Sicoma a l'é tròp complicà arcordesse tut, al **plural** a conven-a nen amparé la lista completa. A basta pensé che soens a-i é mach na ' prima dla desinensa (al maschil) e **תִּתְ** (al feminil).

²⁵ Purtrop a-i é diverse ecession/variassion, ma la radix a s'arconòss sèmper.

Ij tîtoj dij lìber èd la Tòràh (תורת)

Tuti a san che ij primi sinch lìber èd la Bibia a së sciàmo an italian: *Genesi, Esodo, Levitico, Numeri, Deuteronomio.*

An ebréo èl titol a ven-a dàit da le prime parole dël lìber. Pér esempi, la Genesi a 'ncamina con “An prinsipi” בראשית, ch'a diventa 'dcò 'l nòm dël lìber.

Genesi = בראשית *an prinsipi*

Esodo = נאלה שמות²⁶ *costi-sì a son ij nòm*

Levitico = ניקר אֱלֹהִים *e a l'avìa ciama*

Numeri = במדבר²⁷ *ant èl desert*

Deuteronomio = אלה כדברים²⁸ *coste-sì a son le parole*

Bet-Lekhem

La sità 'd Betlem a l'è bin conossùa da tuti. A l'è formà da doe parole: *ca בית* (ch'as trasforma an *bet* quand ch'a l'è aplicà ant èl discors) e *pan לחם*.

²⁶ Ant ès cas-sì, as dòvra mach la paròla שמות. Stupinse nen se minca tant as sento d'èbreo ch'a pronunsio -ot final come s'a fussa -os.

²⁷ Ant ès cas-sì, a l'è nen la prima paròla, ma la quinta.

²⁸ Ant ès cas-sì, as dòvra mach la paròla דברים.

The yeshivah boys choir

Prima 'd tut, cosa ch'a l'é la *yeshivàh* (ישיבת)? A veul dì *riunion* (*ëd travaj*). Ma a sta 'dcò a indiché l'**Academia talmùdica**²⁹, o pér dovré 'n nòm pì sempi: la **scòla religiosa**. E a noiàutri a n'anteresa ant ës sens-sì. La paròla a deriva dal verb: **לִשְׁבַּת** (*setesse, esse setà*) e a veul indiché che jë scolé a stan tut ël di setà a scòla.

Da 'n pò d'agn a l'ha pijàit vita 'n còr [an inglèis **choir** (pr.: *quàiar*)] ëd cit pì o meno grand, ch'a canto canson an ebréo/inglèis e ch'a l'han derivà ël nòm da *yeshivàh*. Pér rendse cont ëd come ch'a son verament brav (a-i é ëd cit ch'a canto da professionista), a basta andé dzora *youtube* e serché **The yeshivah boys choir**.

Ambelessì, l'elench ëd pòchi titoj con ij caràter latin pér podèj sercheje eventualment dzora *internet*:

- Ad olàm ³⁰	<i>Pér sèmper</i>
- Ashrey	<i>Content</i>
- Yi-ha-li-lu	---
- Yesh tikvà	<i>A-i è speransa</i>
- Avìnù Malkéinu	<i>Nòst(r) Pare, nòst(r) Re</i>
- Am ekhàd	<i>Un pòpol ùnich</i>
- Shabëchì	<i>Célébra</i>

²⁹ Vëdde a pàg. XXXVIII.

³⁰ Ij titoj a son apòrtà con grafia italian-a, nen piemontèisa. Nen tute le canson a son cantà da *The yeshivah boys choir* (pér es.: *Avìnù Malkéinu*).

עליה

Cos'a l'é l'**Aliyàh**? A veul dì: ***la montà***. An pratica, però, sta paròla-sì a ven-a dovrà pér indiché l'imigrassion vers Israel. Quand che n'ebréo dla *diàspora* a artorna a sté an Israel, as dis ch'a fa l'**aliyà**.

La veja comunità dël Mondvì

An via Vico 65, al Mondvì, as treuva 'l véj ghetto ebréo. La trista stòria dij ghetto a l'era ant ès cas-sì rendua 'n pò dossa dal fait che 'l ghetto as trovava ant la part àuta dla sità, da andova as góda 'd na bela vedua an sle **Langhe**. La data dla fondassion dël ghetto a l'é 'l 1724.

La via, anvece, a l'é una 'd se strajòle véje con le muraje dle ca marcà dal temp. A mérita fé na visita an sël pòst, an savend ch'a son leu restà a testimoniansa 'd na comunità ch'a l'é ormai sparìa.

A-i é 'd testimonianse dla presensa dla comunità fin-a dal sécol ch'a fa sëddes.

Da fòra as nòta gnente 'd particolar (pér colpa dl'intoleransa 'd sì temp là), ma andrinta as peulo amiré 'l matroneo, la sala dle celebrassion, e tuti j'ared pressios, le cornis, le coloni travajà a man.

בית-הכנסת בטורינו La sinagòga 'd Turin

Costa-sì a l'é la scrita (*Isaia 56,7b*) ch'a-i é an sla faciada dla sinagòga 'd Turin (sì sota arportà con le vocaj):

בֵּית־תְּפִלָּה יִקְרָא לְכָל־הָעָמִים

ij pòpoj	pér tuti	a sarà ciamà	(d') orassion	ca	Mia ca

“Mia ca a sarà ciamà ca d'orassion pér tutti ij pòpoj”

Provoma a arconòsse certi element gramaticaj:

- Le prime doe parole a son quasi istesse, ma a la fin èd la prima paròla a-i é na ' an pì. A l'é l'agetiv possessiv a la prima përsone-a singolar, che come i l'oma amparà a pag. LII as taca al nòm èd riferiment.
- **בֵּית** (*bet*) a veul dì “ca” (già ant la forma aplicà andrinta al discors; an italian as dis: *forma costrutta*) e a l'é na paròla che i conossoma ant ël nòm èd la sità Betlem (Bet

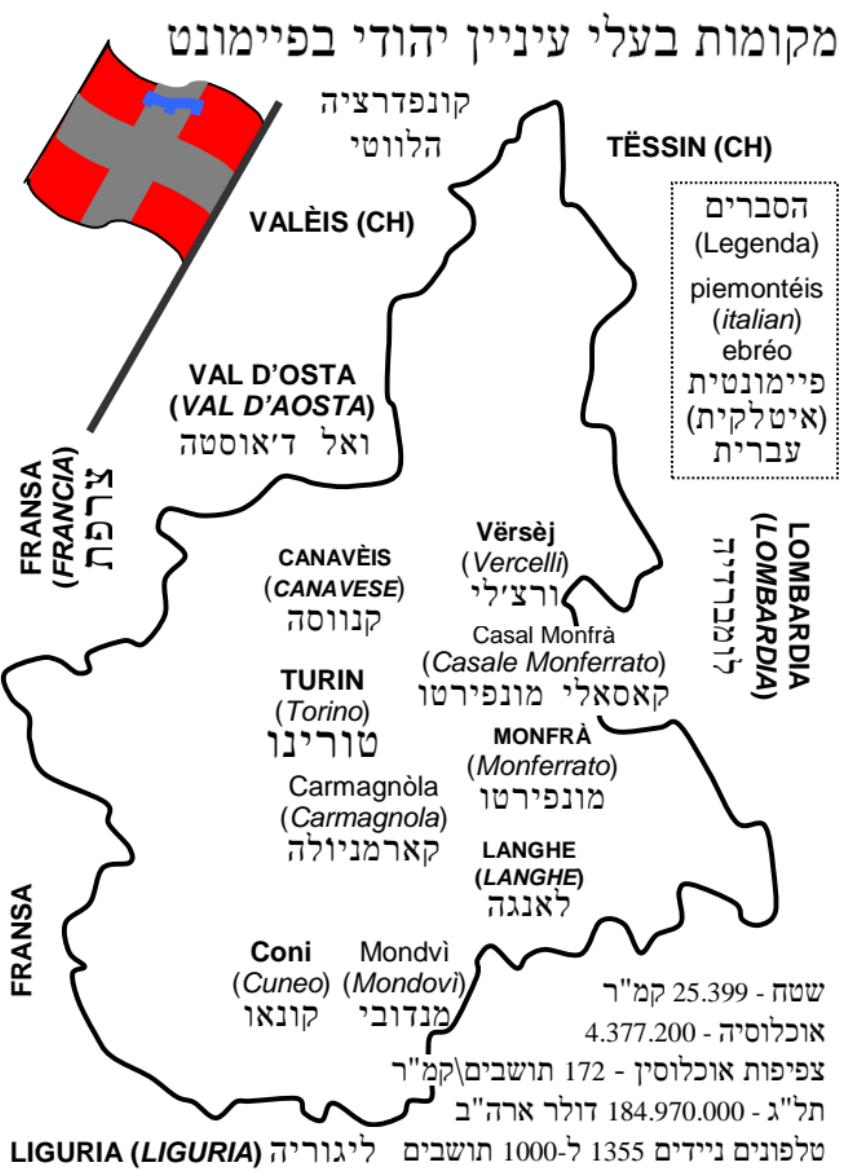
Lekhem - pàg. LIII).

- La terza paròla **תפלה** (*tëfillah*) a veul dì *orassion*. Gnente 'd particolar. Però a peul esse che quajcun a conoss già na paròla ch'a jé smija (bele ch'as trata 'd n'àutra cosa): *tëfillin*. As trata èd cite scatolëtte 'd coram nèir ricavà da n'animal *kasher*, con èd cinghie fissà da na part, che j'ebréo 'd sòlit a pòrto a còl quand ch'a prego a la matin.
- Ant la quarta paròla as peul arconòsse la radis dël verb *ciamé*: **karָא** (*karà*).
- La penùltima paròla i l'oma ancontrala a pàg. XXXV andrinta a lë *Shèmà Israel*: **כֹּל** (*kòl: tut*).
- E pèr finì a-i é **עַמִּים** (*am*), ch'a veul dì *pòpol*. Ambelessì a l'é al plural maschil e pèrtant a gionta **–im** (**םִים**) a la fin. La **וְ** ch'a-i é a l'inissi èd la paròla a l'é l'artìcol, che an ebréo a l'é 'nvariàbil.

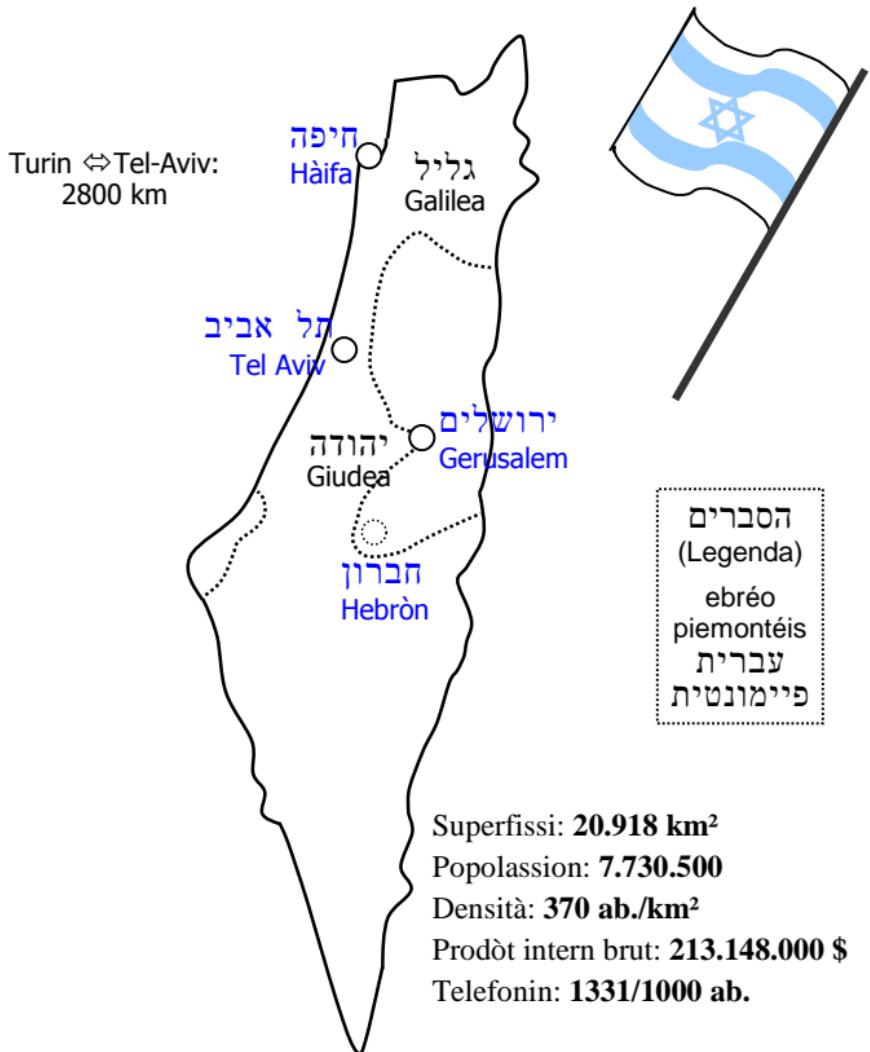
Ij salut

Bondì (<i>matin</i>)	<i>bòqér tòv</i>	בּוֹקֵר תּוֹב
Bon-assèira	<i>érev tòv</i>	עֲרֵב תּוֹב
Bon-aneuit	<i>lailà tòv</i>	לִילָה תּוֹב
Arvèdse	<i>lèhitrahòt</i>	לְהַתְּרָאֹות
Cerea	<i>shalòm</i>	שְׁלֹום
Ciau	<i>shalòm, halò</i>	שְׁלֹום הָלוּ

ישראל – Israel

L'inn israelian³¹
La speransa – הַתְקִוָה

Prima stròfa	Seconda stròfa
<i>Kol³² od balevav pënimàh Néfesh Yéhudi homiya Ulfa'atei mizrach kadimàh Ayin l'Tziyon tzofiyàh.</i>	<i>Od lo avdah tikvatenu Hatikvah bat sh'not alpayim Lihyot am chòfshi bë'artze(i)nu Eretz Tziyon viyrushalayim.</i>
כל עוד בלבב פנימה נפש יהודי הומיה ולפאתני מזרח קדימה עין לציון צופה	עוד לא אבדה תקוננו התקונה בת שונות אלפיים להיות עם חפשי בארץנו ארץ ציון וירושלים
Fin-a a che, ant èl profond dël cheur l'ànima 'd n'ebréo a sent nostalgià Anans, a la fin èd l'Orient l'euj a varda vers Siòn.	Nòsta speransa a l'é 'ncora nen mórtà la speransa 'd doimila agn esse 'n pòpol liber ant la nòsta tera la tera 'd Siòn e 'd Gerusalem.

Bele che nen tut, sercoma 'd capì quaicòs dël test an ebréo: pér esempi a-i é la paròla del titol, ch'a artorna 'dcò ant la seconda riga dla seconda stròfa: **הַתְקִוָה**. Come i l'oma dit a pàg. LI, certe parole a s'unisso ansema. Ambelessì, l'articul **ה** a l'ha tacasse al nom **הַתְקִוָה** (*speransa*). Peui pijoma la terza paròla dla prima riga (1ª stròfa): **בלבב**. Ant

³¹ As peul scoté èl test cantà dzora youtube an sercand: *Hatikva – The National Anthem of Israel*.

³² La grafia dovrà ambelessì a l'é nen cola piemontèisa, ad ecession èd la semivocàl "ë".

ës cas-sì a-i é adritura tre paròle tacà ansema: *ant èl cheur*. **בָּ** a l'è l'unioñ èd la preposission **בְּ** e dl'artìcol **הָ**; e peui a-i é 'l nòm **לֶבֶב** (*cheur*), ch'as peul èdcò disse **בַּלְּ**.

שְׁנִינָה, ant la seconda riga, a veul dì tante còse a seconda dël contest³³. Ambelessì a va bin tradue con *àнима*. **מִזְרָחָה** (tersa riga) a veul dì *orient*. **עַיִן** (quarta riga) a l'è l'euj.

צָרָאָת, ant l'ùltima riga dla seconda stròfa, a veul dì *terà*. Ant la riga precedenta, apen-a na paròla prima, a-i é **בָּאָתָּה**. Ant ès tèrmin-sì a së stérma sèmpre la paròla **צָרָאָת** ('eretz). Come i l'oma già amparà, certe preposission e ij pronòm possessiv as taco dnans e daré a la paròla principal. E parè ambelessì i l'oma:

נָה (**nu**: nòsta) + **צָרָאָת** ('eretz: *terà*) + **בָּ** (**bë**: *an*)
= *bëarëtzenu - ant la nòst(r)a tera.*

ירֹישָׁלַיִם, sèmpre ant l'ùltima riga dla seconda stròfa, ambelessì già separà da la congiunsion **וְ**, i l'oma già ancontrala a l'inissi del dissionari, a pag. VI.

³³ A l'è da sta parola-sì che ij Testimon èd Géova a son partì pér definì soa dotrina dzora la trasfusion dël sangh.

La forma “costrutta”

Quand che le parole as treuvo an mes dël discors (pi che d'è autr, pér el complement dë specificassion), an ebréo as dòvra na forma particolar (“costrutta”). Le parole a peulo:

- varié andrinta:	(la) ca	בֵּית	בֵּית
- gionté na “t” ה	(la) torta	עֲוֹגָה	עֲוֹגָה
- nen varié	(el) cuciar	כְּפִי	כְּפִי

Pijoma la prima parola “ca”, ant la forma “costrutta” (**bet**). A pag. XXX, i l’oma amparà che **scòla** as dis: *bet-séfer* = “ca dël liber”. Adess se i voroma di “la ca dël liber” a venta di parèj: “**bet haséfer**”. I l’oma praticament tacà l’articolo ה (ha) a la seconda parola ch’ha resta normal (*séfer*), mentre la prima paròla a l’è an forma “costrutta”. N’alternativa pér formé el complement dë specificassion a l’è *shel* (pag. L).

El verb “Avèj”

mi i l’heu/hai	יש לך	(a-i é a mi)
ti it l’has (m.)	יש לך	(a-i é a ti)
ti it l’has (f.)	יש לך	(a-i é a ti)
chiel a l’ha	יש לו	(a-i é a chiel)
chila a l’ha	יש לה	(a-i é a chila)
nojàutri i l’oma	יש לנו	(a-i é a nojàutri)
v. i l’eve (m.)	יש לכם	(a-i é a vojàutri)
v. i l’eve (f.)	יש לכם	(a-i é a vojàutre)
lor a l’han (m.)	יש להם	(a-i é a lor)
lor a l’han (f.)	יש להן	(a-i é a lor)

Èdcò ‘l temp passà a dòvra ès sistema-sì. Naturalmente ‘l verb a-i é a va portà al passà: *a-i era* e pèrtant as trasforma an **hayà li** (e anans parèj pér tuti j’autre pérson-e). Pér esempi i peuss di: *mi i l’avia ‘n liber: hayà li séfer.*

LXIII

Forma negativa dël verb “avèj” al present

Pér fé la forma negativa dël verb *avèj* al present a basta dovré la negassion *a-i é nen* אֵין (én).

I l'hai gnum lìber

(*A-i é nen a mi lìber*)

אֵין לִי סְפָרִים

En lì sëfarim

Ël verb “esse” al passà e al futur

Ël verb “esse” a esist nen al present. Sì sota a son apòrtà 'l **passà**³⁴ e 'l **futur**.

(mi) i son èstàit/a	<i>hayìti</i>	הִיִּתִי
(ti) it ses èstàit	<i>hayìta</i>	הִיִּתְּתָ
(ti) it ses èstàita	<i>hayìt</i>	הִיִּתְּתָה
(chiel) a l'é stàit	<i>hayàh</i>	הִיָּה
(chila) a l'é stàita	<i>haytàh</i>	הִתְּחִילָה
(nojàutri) i soma stàit/e	<i>hayìnū</i>	הִיִּנּוּ
(vojàutri) i seve stàit	<i>hayitém</i>	הִיִּתְּמָה
(vojàutre) i seve stàite	<i>hayitén</i>	הִיִּתְּתָה
(lor) a son èstàit/e	<i>hayù</i>	הִיָּוּ

³⁴ An ebréo a comprenda: impèrfet, passà pròssim (e bele ch'a anteressa nel èl piemontèis, ël passà remòt). – Grafia dle trascrissonen piemontèisa.

LXIV

(mi) i sareu	<i>ehöyéh</i>	אהיה
(ti) it saras (<i>m.</i>)	<i>tihöyéh</i>	תהייה
(ti) it saras (<i>f.</i>)	<i>tihöyi</i>	תהיי
(chiel) a sarà	<i>yihöyeh</i>	יהיה
(chila) a sarà	<i>tihöyéh</i>	תהייה
(nojàutri) i saroma	<i>nihöyeh</i>	נהיה
(vojàutri) i sareve	<i>tihöyù</i>	תהיו
(lor) a saran	<i>yihöyù</i>	יהיו

Nòm èd përsonegi stòrich o còse amportante cità ant la bìbia ebréa

Ràmses (II)*	רעמסס	<i>Ra'amses*</i>	Es. 1,11
Nabucodònoser	נבכדנאצֵר	<i>Nevukhadènetzar</i>	2 Re 25,1
Ciro (Pérsia)	קורש	<i>Koresh **</i>	2 Cr. 36,22
Arca santa	ארון הקודש	<i>Aron haqodesh</i>	2 Cr. 35,3
Liber èd la lèj	ספר תורה	<i>Sefer Torah</i>	Dt. 29,20

* Ji nòm a son **nen** èscrit con grafia piemontèisa.

Na cita curiosità: an scritura geroglífica 'l nòm Ramses/Ramesse a së scriv parèj: . Ant ès cas-sì as les da drita a snistra, come an ebréo, però a l'era possibil scrive 'dcò da snistra a drita e an vertical, da l'àut vers ël bass. Pér capì an che sens as dovia lese, a bastava vardé da che part le bestie disegnà andrinta ai geroglífich a vardavo.

 = **Râ** (parèj a së s-ciamava 'l "dio sol"). = **mes** (ch'a l'é 'l verb *nasse*).

 = **s**. E sicoma chi ch'a nass a l'é fieul, ël nòm a veul di *fieul dël dio sol*, an confermand la convinzion egissan-a dla divinità dël faraon. Ël nòm a l'é pér es. apòrtà ant ël tempi 'd *Luxòr*, èscrit però da snistra a drita e con la gionta d'àutri element a la fin.

** Ël nòm a l'é restà ant la forma originala dla véja lenga përsian-a 'dcò ant la Bibbia.

ההגי הפיימונטי

עברית	פיהםונטית	פיהםונטיה	עברית	פיהםונטיה
a ³⁵	-τ	n-	=-ng → Achtung (אשכנזי)	
e	় ..	h		হ
é	..	s-c	(s+chat) ← ch+s	
è	়	b		ব
ë	:	d		দ
i	.	f		ফ
ò	ো	l		ল
o, ó	ো	m		ম
u	(אשכנזי) ü - (צראפטוי) u	n		ন
eu	(אשכנזי) ö - (צראפטוי) eu	p		প
j	়	qu		কু
gh/g(+a-o-u)	়	r		র
g (+e-i)	jet ← כמו	s	(rose)= אングלי (stop)=	স
ch	়	ss		স
c (+a-o-u)	়	t		ত
c (+e-i)	chat ← כמו	v		ব
gn	়	z		জ

³⁵ כאשר האות "a" מודגשת היא נהנית כמעט כמו "়", בערך כמו "a" שווייצרית

הטעם בשפה הפיאימונטית

בד"כ הטעם מופיע במדויק (לדוגמה: *caté* – קנה – *liber* – ספר).

אם הטעם אינו מופיע במדויק הוא נמצא על התנועה האחרונה אם המילה מסתיימת בעיצור (לדוגמה: *anans* – קדימה) הטעם נמצא על התנועה הלפנוי אחרונה אם המילה מסתיימת בתנועה (לדוגמה: *cicolada* – שוקולד).

ידע

	ël – (<i>ël liber</i>)	תנוועה *
	'l – (<i>pijé*</i> 'l <i>liber</i>)	
	lä – (<i>lä strass</i>)	
	l' – (<i>l'*uss</i>)	
	la – (<i>la stra</i>)	
	l' – (<i>l'arbra</i>)	
	ij – (<i>ij liber</i>)	תנוועה *
	jë – (<i>jë strass</i>)	
	j' – (<i>j'*uss</i>)	
	le – (<i>le stra</i>)	
	j' – (<i>j'arbre</i>)	

Na precisassion a propòsit ëd j'artìcoj ebréo

I conossoma già la vocal “_” (a) ch'a së s-ciama *patàh*. Sicoma an ebréo a esisto diverse manere dë scrive “a” (doe a son cole prinsipaj), i podoma accordé che almeno ambelessi, a val a dì con l'artìcol, la vocal “a” ch'a accompagna la consonant **ת**, a l'é “_”. La litra ch'a segua a pijà ’l *dàghesh* ch'a l'é ’l pontin andrinta a chila. Es.

orassion	תְּפִلָּה
l'orassion	תְּפִלָּה

Eccession: se la prima litra dël sostantiv a l'é **ר – ע – ח – נ – נ**, quasi sèmper la vocal as trasforma an “ת” e la prima litra dël sostantiv a pijà pì nen èl *dàghesh*. Es.

tera	אֶת
la tera	אֶתְּרָא

Consonant a fin paròla

Quajcun-e i l'oma già vistje, an tute manere certe consonant a fin paròla a cambio ’n pò ant la scritura:

normal	a fin paròla	normal	a fin paròla
מ (m)	ם	ף (f)	ף
נ (n)	ן	צ (tz)	צ
פ (p)	ף		

LXVIII

Na stòria véja

La stòria dj'ebréo an **Piemont** a vanta richëssa 'd tradission, èd coltura e dë studi e an pì a l'è moto bin antica. Èl vësco *Massimo*, ant le soe prédiche a fa 'd citassion ch'a testimonierìo la presensa dj'ebréo fin-a dal sécol ch'a fa sinch.

Pér na datassion pì precisa a venta però andé anans fin-a al 1394, quand che j'ebréo a j'ero stàit mandà via da la Fransa³⁶, un pò come ij valdèis, e a l'avìo ansediisse a **Savijan** e peui da lì a l'avìo spostasse èdcò a **Turin**. Pér lòn ch'a riguarda **Carmagnòla**, a-i é 'd testimonianse dla presenza ebréa antorn al 1470. La comunità a diventa peui pì numerosa a l'inissi dël sinchsent.

L'insediament dj'ebréo a **Ivrèja** a data a la fin dël sécol ch'a fa quatòrdes. Un document del 1395 (Archiv dlë Stat èd Turin) a conten-a la condan-a d'un maslé, ch'a l'avìa ansultà *Girardo Judeo*, a paghé na tàja (multa). Ès fait-sì a dimostra parèj che j'ebréo a j'ero present an sità.

Na testimoniansa dël 1417 a riferiss peui dla presensa dj'ebréo a **Coni**.

³⁶ An Fransa, j'ebréo a j'ero stàit mandà via già ant èl 1182; peui a l'avìo riciamaje. Ant èl 1240 a l'avìjo brusà 'l **Talmud** (piemontèis: *Talmod*) (rògo (vèdde pàg. XXXVIII) a Paris. Apress d'ës fait-sì, ancora èd persecution e espulsion ant èl 1306. “*Anans e 'ndre'*”, a l'avìjo torna stàit riciamà e pér finì ant èl 1394 la comunità a j'era stàita mandà via definitivament.

Rinàssita 'd na lenga

Ai temp ëd Nosgnor an sla tera, l'ebréo a l'era già diventà na lenga literaria e religiosa. Ant le sinagòghe an Siria, Babilònia e Palestin-a, ëd saba (שבת - *shabbat*), ij test a vnisio lesù an ebréo, ma la gent a parlava l'*aramàich* (un po' come na vira an Piemont, andova na part ëd la gent a parlava mach ël *piemontèis* e an gesia as dovrava 'l *latin*) e parèj a l'era necessari 'n tradutor, ël *metùrgheman*³⁷ (dal verb תרגם – *tirghem*: tradùe).

Ant lë 70-73 (apress la nàssita 'd Nosgnor), as verìfica na prima arvòlta dj'ebréo contra ij roman. *Tito*, ch'a sarà peui imperator a Roma, a distrugia Gerusalem. J'ebréo a organiso l'ùltima resistensa contra ij roman a **Masada**. Atualment as peulo visité ij rest dla fortëssa andova a l'avìjo artirasse j'ebréo. Ancheuj a-i é na funivìa ch'a pòrta su, ma anlora a l'era quasi inacessìbil, tant che ij roman a l'avìo dovù costruì na gròssa rampa pér podèj conquisté la fortëssa. Però j'ebréo, pitòst ëd robaté an man dj' invasor roman a l'avìjo massasse.

Tra ël 132 e ël 135 a scòpia na seconda arvòlta, mentre che a Roma a l'è imperator Adrian. Ël cap ebréo a së s-ciama *Bar Kokheba* o *Bar Kokhba* (ël fieul

³⁷ Grafia italian-a, nen piemontèisa.

ëd la stèila; – כוכב – kokhav³⁷: stèila).

Ant le soe strèite vöddùe, Adrian a veul proibì la circoncision (ברית מילָה – *bérith milàh*) e andova ch'a-i era 'l tempi ëd Gerusalem (distrugiù dai roman ant la prima arvòlta) a veul costruì 'n tempi a Giòve. Na còsa oviament nen acetàbil da part ëd j'ebréo.

A l'inissi, l'arvòlta a smìja fonsioné, ma peui ij roman a l'han la méj e a arpìjo an man la situassion.

Già con le deportassion dël Regn dël Nòrd (*Israel*) da part ëd l'Assìria antorn al 722-721 (*Sargòn II*) prima dla nàssita 'd Gesù Crist e con cola dël Regn dël Sud (*Giuda*) (597-586 – *Nabucodonosor³⁷* [Nëvukhadënetzar]), j'ebréo a ancamin-o a alontanesse an part da soa pàtria, bele che peui an part a torno a Gerusalem e a ricostruisso 'l tempi (andova che ancheuj a-i é la moschéa con ij cop d'or).

Con le doe arvòlte pì recente (70 e 132), la còsa as fa però pì consistenta e j'ebréo as disperdo an tut ël mond. Ant ij païs andova ch'a rivo, a amparo la lenga local. An Centro Euròpa a pìja vita lë *yiddish*, n'idiòma che an sostansa a mës-cia *alman* e *ebréo*.

Ij sécoj a passo e j'ebréo a son strach ëd pérsecussion. Quajcun a pensa seriament ëd torné an soa pàtria. Un personagi, ch'a së s-ciama *Theodor Herzl* a dà vita al *sionism* (dal nòm ëd la colin-a 'd Gerusalem: *Sion³⁷*). Ant ël 1897 as ten-a 'l prim congress sionista.

An sì agn-sì, an Palestin-a a rivo le prime ondà d'ebréo (da: Rùssia, Polònia, Romanìa, etc.). A son lor ch'a fan la prima **'Aliyàh**³⁸.

Ël 14 magg dël 1948 a nass lë Stat d'Israel. Ël prim President a së s-ciama *Ben Gurion*³⁷.

A l'é 'l moment èd fé rivive la véja lenga ebréa, ch'a l'ha conservasse ant la Sacra Scritura e ant la literatura arlongh dij sécoj. Però doimila e passa agn fa, a-i ero nen le parole moderne dël di d'ancheuj. E alora a basta anventéje. Pér es.:

- **כָּדוּרְגֵּל** (*kaduréghel*³⁷): gieugh dël balon, formà da le parole: *kadur* (balon) e *réghel* (pé, gamba).
- **מַחְשֵׁב** (*makhshev*): computer, derivà dal verb *khishev* (calcolé).
- **טִלְפּוֹן** (*telefòn*): ant ès cas-sì a l'é stàita mantnùa la paròla internassional.

³⁸ Vëdde a pag. LV.

**Na fomna piemontèisa 'd siènsa ch'a l'ha dàit
lustro a la Region: “Rita Levi Montalcini”**

Rita Levi Montalcini a l'é nà 'l 22 d'avril dël 1909, ansema a sua gemela *Pàola*. Ij so familiar a j'ero gent studià; soa mare a dipingìja, sò frel a l'era adritura rivà a mosté a l'università 'd **Turin**. Sò pare, ch'a l'era angegné e matemàtich, a la pensava 'n pò a l'antica e a vorava che le fije as prepareisso a diventé 'd brave mare, pitòst che fé cariera.

Rita a l'era nen d'acòrdi con so pare e, apress avèj përfessionà jë studi an matemàtica, latin e grech, a l'avìa iscrivusse a la facoltà pér diventé médich, a **Turin**. Ant ël '36, Rita a pìja la làurea *cum laude*. Le discriminassion rassiaj dël '38 a costringio la Montalcini a trasferisse an *Belgio*, ma quand che j'alman a conquisto la sità 'd *Bruxelles*, Rita a artorna a **Turin**.

La passion pér sò travàj a-j përmëtta ed buté su 'n ver e pròpi laboratòri sientifich amprovisà ant soa stansa, ch'a riorganisa 'dcò quand ch'a l'é costreta a scapé an campagna an ocasion dij fòrt bombardament ëd **Turin**. Apress ëd l'8 stèmber dël 1943 a deuv torna scapé, sta vira a Firense. Apen-a a rivo j'americani a vëddo ch'a l'han a che fé con na përsone-a valida e, an qualità 'd médich, a la 'ncarico d'arginé pericolose epidemie e malatie.

Finìja la guera, Rita a peul finalment torné a **Turin**.

LXXIII

Ant èl '47, un professor dla *Washington University of Saint Louis* a la 'nvita ant ij Stat Unì. A Saint Louis a j'assegno la catedra 'd neurologia fin-a ant lè '77.

Ant èl 1986 a arseiva 'l premi Nòbel ansema a l'americana Stanley Còhen. Rita a l'é stàita mèmber èd l'*Académia Pontificia*, dla *National Academy of Sciences*, èd la *Royal Society*, e d'autre ancora.

Rita Levi Montalcini a l'é mancà recentement, ma ij benefissi portà da sò impegno e soa determinassion a continuo a esse present a favor èd tuti.

N'àutra canson

Pijoma 'ncora le parole d'un salm (133,1), peui, chi ch'a l'ha, a deurba *youtube* e a serca: ***Hine ma tov***. A-i è 'd version pì alegre e d'autre pì tradissionaj. Fòrsi la version pì bela a l'é costa-sì: *Hine ma tov (Mirad cuan bueno) – Lehakat Halal Brajòt*.

Ambelessì 'l curt test:

“Vualà, come ch'a l'é bel e doss che ij frèj a stan ansema”

הנה מה טוב ומה נעים שבת אהים גם יחד ⇔
Hine ma tov uma nà'im shévet ahim gam yàkhad ⇔

מָזִיאוֹן “יָד וּשְׁם”

Ël mùseo **Yad Vashem**, a l'è 'l mùseo dl'Olocàust ch'as treuva a Gerusalem.

Ant ël lìber d'Isaìa (56,5) as les:

ונתתי לחם בביתי ובחוותי **יד וּשְׁם** טוב מבנים
ומבנות שם עולם אתךלו אשר לא יכרת.

*“Mi i concedereu an mia ca e andrinta a mie
muraje 'n monument e 'n nòm pì pressios che fieuj e
fije; i dareu a lor un nòm etern ch'a sarà mai
cancelà”.*

Come as peul vëdde ant ël pass a son continùe le parole **יד** (yad) e **וּשְׁם** (vashem). Ël prim significà 'd *yad* a l'è *man*, ma a veul èdcò dì **monument, memorial**. E peui i conossoma già bin la paròla *shem*, ch'a significa **nòm**, oltra a la regola che la congiunsion "e" (1) as taca al tèrmin ch'a segua: v(a)+shem = *vashem*. Përtant, *yad vashem* a veul dì: *un memorial e 'n nòm*.

Ëdcò a Auschwitz as parlava piemontèis

Lorens Peron (Lorenzo Perrone) a l'é na ant ël 1904 a Fossan e ant l'istessa sità a l'é mancà ant ël 1952 pér maladìa. A l'era nen n'òm studià. A fasìa 'l murador. Però a conossìa bin ij valor ëd la vita e a savìa lòn ch'a dovia fé. Tanti a lo conòssso pérché a na parla 'dcò *Primo Levi* ant sò liber “**Se costì a l'é n'òm**”: “*Pér mérit ëd Lorens a l'é capitame 'd nen dësmentié che'dcò mi i son n'òm*”.

Ant ël '44, Lorens a travajava a Auschwitz come murador, pérché soa dita a l'era stàita ciamà a fé d'œuvre 'd muradura pér slarghé 'l camp.

Un di, Primo Levi a sent Lorens mentre ch'a parlava con un colega: da Turinèis a capiss sùbit ch'a l'é **piemontèis**. A divento amis e Lorens, vira pér vira, a taca a passeje na part ëd soa rassion. Levi as salva 'dcò grassie a la generosità 'd Lorens.

Ansema a chiel, d'àutri piemontèis e l'han arseivù
‘n nòm etern ch'a sarà mai cancelà,

 שֵׁם עוֹלָם אַתְּנַלּוּ אֲשֶׁר לֹא יִכְרֹת
 shem olam eten lo asher lo yikaret

ant ël **vial dij giust** vzin a lë *Yad vashem*.

Pér esempi, **Carlo Angela**. Carlo Angela a l'era 'l pare 'd Piero Angela, médich e antifassista piemontèis. A travajava ant n'ospidal dël Canavèis. An fasand finta ch'as tratava 'd malavi, a l'avìa stërmà numeros ebréo e antifassista. La còsa a l'avìa peui stàita

LXXVI

dësmentià pér quasi sinquant'ani, ma peui n'autor
ebréo a l'avìa contalo ant un dij so lìber e parèj la còsa
a l'ha risautà fòra.

E coste-sì a son mach doe pérson-e tra tute cole che
ël mond e an particolar lë Stat d'Israel a onora ancora
al di d'ancheuj.

Ël giardin dij giust a Turin

Come tante d'àutre sità, 'dcò **Turin** a l'ha ël so
parch dij giust. As treuva ant na part dël parch
Colonnetti, vzin a *via Artom*. L'obietiv a l'é rende
onor ai piemontèis (e 'dcò ai nen-piemontèis) ch'a
l'han giutà j'ebréo a evité la catura da part dij nazi-
fassista, an arzigand soa vita.

A propòsit èd kasher (קַשָּׁר)

A-i é na cita e véja stòria ebréa ch'a conta parèj:

Un di, 'n nòbil ungherèis a 'nvita a sin-a 'n famos rabin (רב) ant sò castel. Èl nòbil a savìa che soa religion ebréa a-j proibìja certe pietanse e përtant a l'avìa faje parié 'd piat rituaj ebréo.

Setà a fianch dël rabin a-i era 'l vëesco 'd Debrecen. La sin-a a va anans tra 'n discors e n'èautr. A na certa mira, 'l vëesco a dis al rabin: "Monsù rabin, quand ch'a l'é che 'dcò chiel a mangerà le bon-e pietanse che mangioma nojàutri?"

"Al disné 'd sò mariagi", a rispond èl rabin.

Pérsonagi dël mond yiddish (אַיִלְלַיִשׁ)

Le tìpiche figure dël mond yiddish a l'ero:

1	rav*	A l'é praticament èl prèive dla religion ebréa.
2	shadkhen	A l'é col ch'a procura ij mariagi, bon a "trasformé" 'n "brut" / na "bruta" an na pérson-a special pér èl "fortunà mortal" ch'a lo/la pìja.
3	shnorrer	A l'é la figura dël mendicant, ma 'dcò 'n pò 'l grulo dël païs.
4	mame	A l'é la mare ch'a stravëdd pér sò fieul.
5	goym	A son ij "gentij", ij nen-ebreo.

*Rebbe (an yiddish) – Tuti ij nòm a son scrit con grafia nen piemontèisa.

Lë statut albertin

Bele che ij Savòia a l'avisso dimostrasse na frisa pì anans rispet a d'àutri ant le idée 'd libertà e egualiansa social, a l'é nen che prima dlë *statut albertin* a-i fussa n'ategiament èd toleransa ant ij confront dj'ebréo. Èl vissi dl'umanità 'd buté n'etichëtta a quajcun, ch'a l'era sèmper un pò meno istess che la magioransa, a-i era 'dcò anlora an Piemont. E parèj j'ebréo a dovio porté na stèila giàuna. Le disposission legaj a stabilio: “*Tutti gl'Ebrei di qualunque sesso, stato, grado o condizione si sieno, tosto che saranno giunti all'età d'anni quattordici, dovranno portare scopertamente sopra la giubba, o 'l giubbarello, tra'l petto, e 'l braccio destro un segno di color giallo dorato, che sia di seta, o di lana, [...] talmente che possano manifestatamente distinguersi da' Cristiani, sotto pena di lire venti cinque ...*”.

Èl test a l'era 'dcò apportà an fransèis: «*Tous les juifs de quelque sexe, état, et condition qu'ils soient, ...*», segn che, come d'àutra part as sa, 'l fransèis a l'avìa soa difusion èdcò an Piemont. L'istess Cavour, ch'a s'eprimìja mej an franseis, a scrivìa parèj ant na litra dël 1835: “*La lenga italian-a a l'é restame, fin-a al di d'ancheuj, completament forëstera. Nen mach i savràia nen dovrela con elegansa, ma am sarìa 'impos-sibil evité 'd fé d'eror numeros e grossolan*”. Quajcun a l'ha scrit: “*Cavour a l'avìa ampegnasse ant l'unità*

LXXIX

d'un païs dont a l'era gnanca bon a parlé la lenga".

An tute manere, 'l gheto èd **Turin** as trovava vzin a via *San Francesco da Paola*, via *Maria Vittoria*.

Prima dij Savòia a l'era stàit Napoleon a porté toleransa ant ij confront dj'ebréo e egualiansa con j'àutri sitadin. A ancaminé dal 1° èd mars dël 1816, j'ebréo a deuvo pì nen porté 'l segn distintiv.

Finalment, èl 4 èd mars dël 1848, *Carlo Alberto* a eman-a lë *Statut Albertin*. A l'era stàit an part costret a emanelo sota le fòrte pression popolar. La religion catòlica a l'era considerà la religion èd lë stat, ma a j'ero tolerà j'àutre religion esistente e përtant èdcò cola dla comunità ebréa.

El pronòm relativ

El pronòm relativ “**che**” a l’è facile. A l’è ’nvariàbil e as peul dì an doe manere: **asher** (asher) e **she** (she, come prefiss tacà a la paròla).

בית הכנסת בקארמניולה La sinagòga 'd Carmagnòla

La sinagòga 'd Carmagnòla as treuva an via Bertini, na straiòla 'n pò stërmà, ch'a arcorda 'ncora 'l véj gheto. Da fòra a smija quasi n'edifissi normal, ma andrinta a l'ha d'aredament tra ij pì béj. La presensa dj'ebréo a Carmagnòla a risal al sécol ch'a fa XV, ma la sinagòga atual a l'é dël 1724.

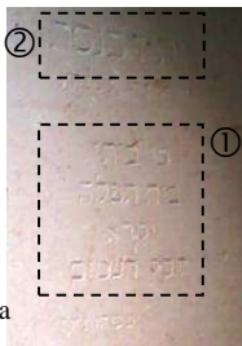

Bele ch'as les pòch
ant la fotografia, a
s'intuiss ch'a-i é
scrit *sinagòga*:

בית הכנסת

La scrita ch'a
l'é aportà 'd
fianch a la
pòrtà dla
sinagòga 'd
Carmagnòla,
a l'é l'istessa
'd cola dla
sinagòga 'd
Turin (vèdde a
pàg. LVI). An
pi, ambelessi a-i é mach, a l'inissi. la
congiunsion “pérché (*poiché*)” : **כִּי**
“*Pérché mia ca a sarà ciamà ca
d'orassion pér tuti ij pòpop*”. ①

Sinagòga 'd Carmagnòla

A l'intern, specc e lampadari a creo na luminosità gradévolà e giusta pér n'ambient dël géner; tut antorn a-i é 'd banch èd bòsch dzora an paviment èd pianele

véje. Èl pòst d'onor a l'é oviament riservà a l'Arca Santa (ארון הקודש), sistemà arlongh èd la muraja girà vers orient. D'autri element a son la בימה (*bimah*) (pùlpit) e 'l matroneo (galerìa dle fomne).

Fòra dla sinagòga, ma sèmper a l'intern èd la cort, al pian teren, a-i é na galerìa con pòrte 'd véder e assel.

Con èl period èd le lej rassiaj, la sinagòga a ven-a pì nen dovrà, as degrada an manera evidenta e mach an temp pì recent a l'é stàita recuperà e a l'é visitàbil.

בית הכנסת בורצ'לי

La sinagòga 'd Vërsèj

La sinagòga 'd Vërsèj (via Foà) a l'é dël sécol ch'a fa XIX.

L'architet ch'a l'ha progetala a l'é l'istess ch'a l'ha progetà d'autre sinagòghe an Italia. L'edifissi a l'é pitòst grandios e a sò temp a l'avio dovù campé giù na part dël ghetto pér fé spassi al neuv tempi.

Apress èd la secon-

da guera mondial, la sinagòga a l'avìa degradasse, certi aredament a l'avìo stàit portà a Turin e l'edifissi a l'avìa stàit sarà pér tant temp. Ant j'agn pì recent, la sinagòga a l'é stàita restaurà. Atualment a presenta bin e, pér na sità nen tant gròssa come Vèrsèj, a l'é n'edifiss 'd na certa amportansa, ch'a l'ha pòch da 'nvidié a la sinagòga 'd Turin.

La faciada a l'é an pera arenaria a color alternà, bele ch'a son pì nen tant brilant. Come la sinagòga 'd Turin, a l'ha mantnù n'aspet legerment oriental, con le cùpole a siola e 'dcò i disegn dzora le arcade a l'han la tìpica forma ch'a arcòrda ij lontan pais d'orient.

Al centro, dzora le arcade, a-i é le tàule dla lej (ij des comandament).

Doma n'ucià al test. Antant ancaminoma a lese

LXXXIII

d'ant ël canton an àut a drita e peui, come al sòlit, da drita a snistra. Notoma mach certi particolar:

- la prima paròla **אנכי** (*anòchì = mi*) a l'è n'alternativa a **אני** (*anì = mi*).

- Peui i notoma che le righe a taco soens con **לֹא** (*lò*) ch'a l'è la negassion “*nen*”. Consideroma sta paròla-sì, pér es. ant la terza riga a snistra: **לֹא תַגְנִב** *it ruberas nen.*

Vardoma' dcò le doe scrite ch'as treuva a snistra e a drita dle tàule dla lej. A snistra i trovoma sta scrita-sì.

A l'è l'istessa scrita ch'as treuva an sla faciada dla sinagòga 'd Coni: *vë'assù li mikëdash vëshakhanëti bëtocham* (la grafia dla trascrisson a l'è *nen* piemontèisa). Pér la spiegassion a basta vardé a pag. XVIII e seguente.

La scrita a drita a l'è la seguenta:

A l'è pijàita dal lìber ëd la Génesi (28,17) e si sota a l'è arportà con le vocaj:

אֵין זֶה כִּי אָם בֵּית אֱלֹהִים

Costa-sì a l'è pròpi la ca 'd Nosgnor

Notoma an particolar le ùltime doe paròle: *bet*, che, come i l'oma amparà, a l'é la forma “*costrutta*” èd *bàit* (*ca*). E peui *Elohim* (grafia nen piemontèisa) = *Nosgnor*; i soma ’dcò già che –im a indica ’l plural maschil; ambelessì as trata d'un plural d'ecelensa.

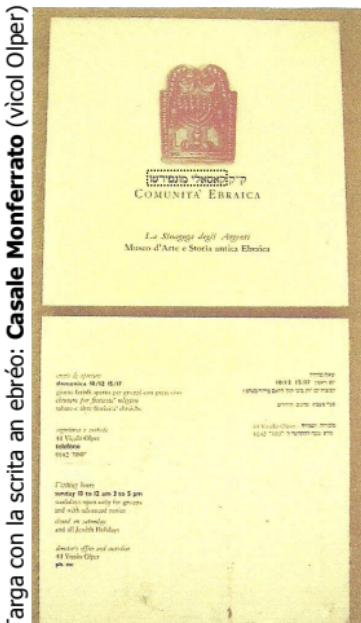
בית הכנסת בקאסאל מונפירטו

La sinagòga 'd Casal Monfrà

La comunità ebréa 'd Casal a l'é sèmper èstaita numerosa ant ij sécoj e përtant la sinagòga a risal adritura a la **fin dël sinchsent**.

Lë stil a l'é baròch e 'l paviment an marm. Con lë statut albertin, ch'a concedija la toleransa ant ij confront èd le religion diverse da cola catòlica, la sinagòga a l'avìa podù esse amplià.

Ant la prima part dël sécol ch'a fa vint, la comunità a l'avìa perduisse bastansa e diventà pì cita, e parèj, con él temp, la sinagòga a l'ha ancaminà ad avèj da manca d'esse restaurà. Apress ij travaj, a l'é diventà

monument nassional.

Moto bin anteressant a l'é 'l museo ch'as treuva a l'istess indiriss (*vìcol Olper*).

Naturalment an Piemont a-i é 'ncora d'àutre sitadin-e andova as treuvo o as trovavo 'd sinagòghe, pér es. Cher, Salusse, Ivreja.

Na cita stòria dël Talmud
(piemontèis: Talmod)

Un di, ël fieul ëd Rabbi Yehoshua ben Levi a l'era svenù. Quand ch'a l'ha arpiasse, so pare a l'ha ciamaje: “Cos'it l'has vist, quand ch'it ses svenù?”. E 'l fieul a l'ha rispondùje: “I l'ai vist un mond al contrari. Le përsone amportante a stasìo an bass e le përsone ùmij a l'ero an àut. E so pare a l'ha ribatu: “Col ch'it l'has vist a l'é 'n mond struturà an manera lògica!”.

Ël tempi 'd Gerusalem

I l'oma vist che le diverse sità a l'han soa sinagòga, pont èd ritreuv pér riunisse e preghé. Ël **tempi**, anvece, a l'é un sol, o mej, a l'era un sol: col èd Gerusalem, vzin al pòst andova ancheuj as treuva la muraja dël pior.

Tra 'l 1030 e 'l 931 a.C., (fin-a al moment èd la division tra Israel (nòrd) e Giuda (sud)), Israel a l'ha finalment ij sò re: **Sàul, David e Salomon** che pér ël moment a governo dzora 'n pais unì. Salomon a fa costruì 'n tempi splendid e grandios. Quand che però, pì che d'àutr, tra 'l 597 e 'l 587 a.C. a rivo i babilonèis, a distrugio 'l tempi e mach apress a l'artorn an pàtria, dòp che ij përsian a l'avio përmettulo, a l'é possibìl costruì 'n second tempi.

A sarà peui Eròde 'l Grand*, ant èl 19 a.C. a ancaminé ij travaj pér un ters tempi. A l'avìa andaje tanti agn pér completelo bin. Ma quand che ant èl 64 d.C. ël tempi a l'era finì, as pariva già 'l temp pér n'àutra distrussion. An ocasion èd l'arvòlta dlë 70-73 d.C., ël tempi a ven-a distrugiù dai roman che, “come al sòlit”, a lo sachegio.

Quand che, ant lë 79 d.C. ël vulcan *Vesuvio* a eruta

* Eròde 'l Grand a l'é col famos èd la strage dj'inocent. A vöddìa nemis d'ampërtut e a fasìa massé ij sospet a manca e a drita, comprëis ij familiar, tant ch'a circolava la vos ch'a l'era mej esse 'n crin che un dij sò fieuj (as giogava an sle parole an grech ὑς (*us*) (crin) e νιός (*uiós*) (fieul)).

LXXXVII

e a distrug *Pompei* e *Ercolano*, an massand j'abitant, j'ebreo a l'avio ritenù ch'a l'era la conseguenza pér la distrussion éd Gerusalem e dël tempi da part dij roman.

Blòch éd pera dël perìod d'Eròde a son ancora visibij an sla part sud-est éd la sità.

A Roma, an sl'arc éd *Tito* a vëdda 'ncora al di d'ancheuj la scultura dij roman ch'a pòrto an spala él **candelàber a set brass** apress al sachegi ch'a l'avijo fait al tempi ant lë 70 d.C.

Ancora 'n cartel

Ormai 'l termin i lo conossoma già: as trata dël plural éd:

בֵּית־הכָּנָסֶת

הגדה של פסח

L’*Haggadàh shel Pesach* (*Haggadàh ’d Pasqua*) a l’è ’n test ch’ a ven-a lesù mentre dla sin-a ’d Pesach (*seder* - סדר), quand ch’as mangio le erbe mere e as bèivo le cope ’d vin. A-i é n’orassion ch’ a ven-a lesùa tante vire mentre ch’as mangia la sin-a e përciò a val la pen-a serché ’d capila ’n pò.

Un dij moment ch’ a ven-a recità a l’è pòch prima dl’arserca dël pan férmentà: בדיקת חמץ (*bədiqat khametz*), (vèdde a pag. XXVI):

”ברוך אתה יי הלהינו מלך
העולם אשר קדשנו במצוותיו“

“*Baruk Attah Yeyà * Eloheinu melek aholam ashér kidshanù bmitzvotav*”

“Benedet Ti Etern Nosgnor re dël mond
ch’it l’has santificane con ij tò comandament”

As trata ’d na frase ch’ a ven-a ’dcò pronunsià ant la festa ’d *Hanukkah* ch’as festegia antorn a Natal.

Vardoma ’d capine quaicòs a la pàgina seguenta.

* An certi test lesù, *Yeyà* (Etern) a ven(-a) sostituì con *Adonài* (Nosgnor).

LXXXIX

ברוך	ברוך a l'é n'aggettiv. A deriva dal verb ברך (<i>berakh</i> : benedì).
אתה	אתה a l'é 'l pronòm pérsonal 2^ pérson-a sing. masch.
"	" Etern (riferì a Nosgnor).
הלהינו	Un-a dle manere 'd dì Nosgnor a l'é הלהים ; ambelessì al fond a-i é 'dcò la presensa dël suffiss dël pronòm possessiv 1^ pérson-a plural נו .
מלך	מלך a significa "re".
העולם	עולם a veul dì <i>mond</i> . A-i é 'dcò l'articol ה come prefiss.
אשר	אשר a l'é 'l pronòm relativ come i l'oma spiegà a pag. LXXIX.
קדשנו	Cost-sì a l'é 'l verb santificé. A s'arconoss la radis <i>sant</i> קדוש (<i>kadòsh</i>). La desinensa <i>-nu</i> נָנוּ a arciamma la prima pérson-a plural , come i l'oma già fait present pì volte: <i>it l'has sanctificà nojàutri</i> .
במצותינו	מצוה = comandament, precet. בְּ normalment a l'é la preposission "an", però sì a risulta adat "con".

XC

A-i é 'dcò peui n'àutra frase ch'a l'é bastansa famosa che an géner a deuv esse pronunsià dal pì giov èd la compagnìa:

“**מה נשתנה הלילה זהה מכל הלילות**”

“*Mah nishtanàh halailàh hazéh^(*) micòl halelòt?*”

(*) [‘z” pronunsià come an piemontèis]

“Cosa ch'a-i é 'd divers stassèira da tute
j'èautre sèire?”

La frase a conten-a già 'd paròle che pér nojàutri a son familiar. Pér esempi, **לִילָה** (*lailà = neuit*) (ant èl test a l'é precedua da l'artìcol determinativ **ה**), pérché i l'oma già ancontrala ant l'espression *”bon-aneuit”* a pag. LVII. Ambelessì a ven-a dovrà la tradussion *sèira* anvece che *neuit*. An tute manere as peul benissim tradùe 'dcò con *neuit*. La seconda vira ch'as presenta a l'é al plural **לִילּוֹת** (*lelòt*) e përtant a pìja la relativa desinenza dël plural. Sicoma *neuit* an ebréo a l'é maschil a dovrìa pijé la desinensa del masch. plur. *-im*. Mach che certe paròle al maschil a pìjo la desinensa dël plural feminin: **וֹת** (*-ot*). *Neuit* a l'é un-a 'd coste. N'àutra paròla ch'as compòrta parèj a l'é “*pare, papà*” (**בָּבָּא**), che pér fé 'l plural a dovrìa giunté *-im* (maschil)

e anvece a dòvra la desinensa dël feminin: **הָוִי** (-ot) e përtant as dis 'avòt.

Peui a-i é **הַזֵּה** *hazéh*; as trata dla combinassion èd doe paròle: l'articol **הַ** e l'ag. dim. cost(-sì) **הַזֶּה**; i l'oma già amparà a dovré n'agetiv dimostrativ ansema a 'n sostantiv a pag. XLI: praticament a venta dì *la neuit la costa-sì* ch'a veul dì *stassèira* o *staneuit(-sì)*.

I pronòm dimostrativ fondamentaj a son: zéh **הַזֵּה** (cost), zòt **הַזֶּת** (costa), 'eléh **הַלְאָה** (costi/e). I l'oma già vist a pag. XLI che se i voroma dì *es liber-sì* a venta tradue: *el liber el cost-sì*. Come i l'oma dit sì-dzora, ant la nòst(r)a frase a-i é na situassion sìmila: *la neuit la costa-sì = staneuit = halailàh hazéh*.

מה (*mah*) a veul dì “còsa”. I l'oma amparalo a pag. XV.

מיכל (*micòl*) a l'é la fusion èd doe paròle: **מִן־מִן** / **מִן־כָּל** (*da*) e **כָּל** (*tute*).

David Ben Gurion

Ël nòm ver èd Ben Gurion a l'era *David Grün* (che an alman a veul dì *David Verd*). A l'era nà ant èl 1886 a Plonsk a 60 km a NO da Varsavia. Ant l'época, Plonsk a l'era ocupà dai russi. Quand ch'a l'avìa ondes agn, soa mare a l'é mòrta. Apress èd soa infansia a l'avìa trasferisse an Israel, che però anlora a së sciamava Palestina, come conseguensa dla repression roman-a e dla diàspora (an sostansa ij roman, con soa avidità 'd conquista a l'avìo robà la tera a j'ebréo).

Ant ij agn ch'a seguo, David a l'avìa travajà come redator d'un giornal e as firmava con èl cognom *Ben Gurion* (ch'a l'era 'n nòm stòrich d'un ch'a l'avìa combatù contra ij roman ant èl prim sécol apress Nosgnor e ch'a veul dì: *fieul dël leon*).

A l'inissi dla prima guera mondial a vorava intré ant l'esèrcit turch pér combate contra ij russi. An compens, ij turch a voravo ampérsonelo pér soe origin. Alora chiel a l'avìa scapà ant ij Stat Uni.

Ant èl 1918, Ben Gurion a l'avìa trasferisse a Gerusalem con soa famìja. A na certa mira a l'avìa fondà 'n sindacà e 'n partì pì o meno d'orientament socialista, ch'a së sciamava *Mapai*. Ant èl fratemps a l'era ampegnà ant l'imigrassion èd j'ebréo, 'dcò an conseguensa dle pérsecussion dël period prima e durant èd la guera (ant èl 1935 a l'era divèntà cap èd l'Agensia ebréa, ch'as ocupava pròpi d'imigrassion).

As sagrinava però 'dcò dla difeisa, grassie al "brass

armà” ch’ a së s-ciamava (**הַגָּנָּה** - *Haganàh*: difesa) ch’ a l’è stàit un po’ la base pér él futur esèrcit israelian).

El 14 èd magg dël 1948, a quatr’ore d’apress-mësdì, ant la sala dël museo ’d Tel Aviv (che leteralmente a veul dì: *colin-a dla prima(vera)*, vëdde la relativa vos ant él dissionari), David Ben Gurion a l’avìa proclamà la dichiarassion d’indipendensa dël neuv Stat d’Israel (**מדינת ישראל** - *Mëdinàt Israel*: Stat d’Israel) [Stat an ebréo as dis **מדינה** *Mëdinàh*, ma i dovoma sèmper arcordesse dël discors èd la forma “costrutta” e përtant, pér esprime l’idèja dël complement dé specificassion, **מדינה** as trasforma an, vëdde l’esempi *torta* a pag. LXII], an parland pér un quart d’ora e an afermand él dirit èd j’ebreo d’avèj ’n pròpi stat (“forsi” apress quasi doimila agn èd përsecussion a j’ero ’n cicinin strach d’esse përseguità ant ij pais andova ch’as trovavo).

Ant él 1970 a l’avìa artirasse a vita privà e tre agn apress, ant él 1973 l’è mòrt a 87 agn a *Sde Boker* ant él desert dël Neghev, ant él *kibbutz* andova ch’ a l’avìa trasferisse, lontan da la politica e dal rabel èd la sità, consapévol èd vive j’últim agn èd soa vita, pròpri mentre che Israel a l’era ormai vzin a la guera dël Kippur.

Ancheuj, ’dcò grassie a Ben Gurion, Israel a l’è ’n paìs democràtic e modern con sò parlament (**כנסת** - *Knesset* -

XCIV

Knésset), un tenor èd vita sìmil a col èd l'Euròpa e un PIB (prodòt intern brut) an continua chërsùa, an dimostrand la diferensa da tante ditature dël Medio Orient, pì aretrà.

J'ebréo e l'Egit (מצרים)

An ebréo, Egit as dis *Mitzrayím* o 'dcò 'éretz *Mitzrayím* (tera d'Egit).

J'israelit, che soens a son ciamà ant la Bibia *fieu d'Israel* (בְּנֵי יִשְׂרָאֵל - *bné Israel*) [ma minca tant a ven-a dovrà 'dcò semplicemente *Israel* (pér esempi an Génesi 47,27: “*E j'israelit a l'avìo stabilisse ant la tera d'Egit: גַּם יִשְׁבֶּן יִשְׂרָאֵל בָּאָרֶץ מִצְרָיִם*”, leteralment: *E a l'avìa stabilisse Israel ant tera d'Egit*)], a l'han soens a che fé con l'Egit.

Ant la Bibia a-i é l'abitùdin d'ancaminé la frase con ël verb: “*E a l'avìa stabilisse Israel ant tera d'Egit*”, “*E a l'avìa dit Nosgnor a Mose'*”, “*E a l'avià vnù 'n re neuv an Egit ch'a conossìa nen Giusep*” (un dij fieuj 'd Giacòbbe), che an piemontèis i giroma an: “*E Israel a l'avìa stabilisse ant la tera d'Egit*”, “*E Nosgnor a l'avìa dit a Mose'*” “*E an Egit a l'avìa vnù 'n re neuv ch'a conossìa nen Giusep*”. Na costrussion dël géner i podoma 'dcò constatela a pag. XXI.

L'Egit a l'é donc que na costant ëd la stòria dj'ébreo. Pér es., Maria, Giusèp e 'l Bambin a l'avìo dovù scapé dal re Eròde e arfugesse an Egit. Apress ëd la mòrt d'Alessandro Magno (323 a.C.), ij sò generaj a l'avìo dividusse ij teritòri e Israel a l'avìa trovasse a che fé 'n pò con ij “selèucidi” e 'n pò con ij “tolomèi” (la regin-a Cleopatra a l'era na tolomea) e përtant ëdcò con l'Egit.

Alessandro Magno a l'era fieul ëd Flipò II, a l'ha avù na vita curta e a l'ha regnà pòchi agn (fin-a al 323 a.C.). An pòch temp a l'avìa sconfit ij përsian e ampadronisse dij sò domini. Ant la Bibia i trovoma cità Alessandro ant ël liber dij Maccabei, pròpi a l'inissi.

Ma la vicenda pì longa a l'é 'l perìod ch'a ancamin-a con la stòria 'd Giusep e a finiss con la s-ciavitù e ch'as còloca pì o meno tra 'l sécol ch'a fa XVIII e 'l 1250 a.C.

Ant ël sécol ch'a fa XVIII, an Egit a l'avìa tacà a governé na neuva dinastìa 'd faraon. As tratava 'd popolassion ch'a rivavo da est, probabilment da la Siria, e a l'avìo ansediasse an Egit. A së s-ciamavo *hyksos* (dal grech: ὑκσός o 'dcò ὕκουσσός). Ël nòm grech, che nojàutri i l'oma adotà, a l'era però na storpiatura dl'espression egissan-a ***heqaw-khaswt***, ch'a vorava dì: “*ij prinsi dle tere forëstere*”. Ant la stòria a-i é 'd pì che n'esempi 'd nòm ch'a son nà da storpiature èd paròle presente ant na lenga forëstera. I podoma pënsé a *Istanbul*; ji grech a disio: “*andoma vers la sità*” (*éis ten pòlin*). Ij turch a capìo nen bin lon che ij grech a disio e a provavo a dì *éis ten pòlin* fin-a a storpielo an *Istanbul*. Ëdcò ij piemotèis però a l'han storpià *sandwich* an *sànguiss*.

An tute manere, j'*hyksos* a l'ero d'orìgin asiàtica e la cosa a l'é 'dcò confèrmà da 'n “document” egissan: quand che, antorn al sécol ch'a fa XVI a.C., ij re teban (doi frej ch'a së s-ciamavo *Kamose* e *Ahmose* (o *Ahmosis*)) a l'avìo riessù a cacé j'*hyksos*, quaicun a l'avìa componù n'òde ch'a sonava parèj: “*A l'é s-ciapà tò cheur, òh balengo 'd n'asiàtich: vualà, mi adess i beivo 'l vin èd toa cròta...*”.

Tornoma però a la stòria dj'ebréo.

Come a conta 'l lìber èd la Génesi (בראשית - *bëreshít*), j'israelit a l'avìo trasferisse an Egit pér la carestìa. Ant èl second lìber èd la *Toràh* (ch'a saria peui èl second lìber dël pentatèuch e 'dcò dla Bibia), l'ésodo וְאֶלָּה שְׁמוֹת (*vëelléh shemòt*), già al prim capitol (1,8) as conta che:

וַיֹּקֶם מֶלֶךְ-חָדֵשׁ עַל-מִצְרָיִם אֲשֶׁר לֹא-יִדְעַ אֶת-יְוָסֵף

"Vayakàm mélek-khadash al-Mitzráym 'asher lò-yadà' 'et-Yosséf"

"E an Egit a l'avìa vnù 'n re neuv ch'a conossìa nen Giusep".

An sta frase-sì, a propòsits dël segn èd l'acusativ 'et doma n'ucià a pag. XXI. Notoma 'dcò 'l verb יָדָע (*yadà*); as trata dël verb *conòsse*. Vaire vire i l'oma già sentì dì la frase: "*Conòsse an sens biblich?*" Èl verb *yadà* an efet a l'ha 'l normal significà èd *conòsse* come ant la frase aportà sì-dzora, ma 'dcò col èd *cogesse ansema*. Pér esempì, ant èl lìber èd la Génesi 4,1 a-i é scrit: "וְהָאָדָם יָדַע אֶת חַוָּה", "Véha 'adam yadà' 'et Khauàh", "E Adam a l'avìa conossù Eva".

מֶלֶךְ (*mélek*) a veul dì "re". Èl significà d' **אֲשֶׁר** (*'asher*) i l'oma anvece amparalo a pag. LXXIX).

An së specìfich-sì, diverse còse riferìe dal lìber èd l'*Esodo* a son na realtà stòrica. Ant èl 1580 a. C. *Kamòse* a l'avìa ancaminà la guera pér cacé da l'Egit j'*hyksos*. Pi o meno des agn apress (1570 a. C.) *Ahmòse* (o *Ahmòsis*) a l'avìa completà l'euvra dël frel *Kamòse* e ansediasse an sël tron d'Egit. Tebe a l'era diventà la capital. Ij neuv faraon a conossìo più nen Giusep, che an Egit a l'era stàit bin volù. E parèj, gradualment, a ancamin-a 'l period èd la s-ciavitù pér j'ebréo.

XCVIII

Grassie a l'euva 'd Nosgnor, con la colaborassion ëd Mòsse, ël pòpol a riess a scapé da l'Egit e a dimoré ant ël desert pér quarant'agn prima 'd rivé ant la tera promëssa, na “*tera andova a scora làit e amel*” ('eretz *tzavat khalav udvash*). La paròla חלב (*khalav - làit*) i l'oma già amparala a pag. VIII, mentre ël tèrmin 'eretz i l'oma dovralo an tante ocasion. Dzora *youtube* a-i é na canson ch'a ripeta mach sèmper sta frase-lì, con na melodìa 'n pò orientala. A basta prové a sërchela con le parole: ERETZ ZAVAT CHALAV BAHT RIVKA. Canté ansema a l'é na manera facila pér amparé a parlé.

Mentre ch'a son ant ël desert, j'ebrèo a taco a perde la fiducia an Nosgnor e, durant n'assensa 'd Mosé, as fan un bocin d'òr. An ebréo *bocin* as dis עגל ('éghel). Pér curiosità, ant la lenga dij faraon anvece a lo scrivìo parèj:

I l'oma conossù 'l segn a pag. LXIV; as les *mes* e a veul dì *nasse* e përtant a esprima l'idèja 'd na masnà, ma ëdcò dël cit 'd na bestia. Un bocin pér esempi a l'é 'l cit ëd la vaca. Da la paròla i capima che i soma ancamin a parlé d'un bovin (a dovrìa capisse dal disegn), ma 'dcò ch'as trata 'd na bestia cita () e përtant un *bocin*.

Apress ëd le vicende dël desert, j'ebreo a rivo finalment ant la tera 'd Canaan e la stòria a va anans con ij giùdèss, ij re d'Israel e le invasion forëstere (assiri, babilonèis, përsian, grech, roman).

Ij scrit ébreo oltre a la Bibia

Ant tut lòn che i l'oma vist fin-a a adess, minca tant i l'oma ancontrà certe parole come *Mishnàh*, *Talmud*, *Ghemaràh*, (*Haggadàh*) o 'dcò 'l verb *tirghem* (tradùe) ch'a fa riferiment a n'àutra paròla ch'a n'anteressa (*targum*). Pér avèj minimament ciàira la strutura dle tradission ébree, i podoma amparé lë specièt sì sota, bele che 'l discors a l'é nen sempi, pérché a-i é tante còse ch'a s'antersetra tra lor con él passé dij sécoj.

Lèj dàita a Mosé			
Lèj orala	Lèj scrita		
Halakhàh* (régoles) (as dis édcò: tradission halàkica)	'Aggadàh (racont) (as dis édcò: tradission aggàdica)	Midrash** ("arserca", dal verb שָׁרַשׁ <i>daràsh</i> serché) (coment ai test biblich)	Targum (tradussion aramàica) (piem.: Targom)
↓ Mishnàh ("ripetission")	Notoma la paròla <i>haggadàh</i> ch'i l'oma ancontrà a l'inissi 'd sa pàgina-si e peui 'aggadàh èscrit an testa a sa colòna- si. A son doe còse diverse: l'haggadàh a l'è spiegà a pàg. LXXXVIII.		
↓ Ghemaràh (coment a la <i>Mishnàh</i>)			
= Talmud*** (piem.: Talmod)			

* Se i provoma a serché la vos “caminé” ant le pàgine ch'a seguo dël dissionari, i capirona da còsa a deriva sta parola-si.

** An realità 'dcò ij *midrashim* a ven-o soens butà ant le tradission halàkica e haggàdica; an efet a esisto ij *midrashim halakhàh* (ch'a riguardo principalment l'aspèt giuridich) e ij *midrashim 'aggadàh* (ch'as riferisso dzoratut a j'argoment narativ).

*** i l'oma parlà dël Talmod a pàg. XXXVIII. A la fin, lòn ch'i ciamoma “lèj orala” a diventa **scrita**. (El Talmod, an efet, a l'é fin-a stàit tradòt an italiano).

מלון עברית – פימונטי

חלק ראשון

עברית – פימונטי

קלאודיו פנירנו

DISSIONARI DLE LENGHE EBRÉA E PIEMONTEISA

Prima part

Ebréo – Piemontèis

Claudio Panero

[Pagina lasciata intenzionalmente bianca]

א

(**àlef** - pron. : gnun son)

(<i>ël</i>) pare	אבָּבָּה
(<i>ël</i>) papà	אָבָּא
protege (v.)	אָבְּטָה
(<i>la</i>) prima (<i>stagion</i>)	אָבִיב
• <i>Tel aviv</i> = <i>ël brich ëd la prima</i>	• תֵּל אָבִיב
fòrt (ag.)	אָבִיר
ma, però (<i>cong.</i>)	אָבָּל
(<i>la</i>) pera	אָבָּוּן
(<i>ël</i>) lagh	אָגָם
• <i>Lagh d'Orta</i>	• אָגָם שֶׁל אַוְרְטָה
ross (ag.)	אָדָם
diventé (v.) ross (ag.)	אָדוֹם

(l') òm	אָדָם
(la) tera	אָדָמָה (אֶרְץ) (ëdcò:
(l') architet	אַדְרִיכָל
vorèj bin, amé (v.)	אַפְּבָ
(l') amor	אַהֲבָה
o (cong.)	אוֹ
(l') aria	אַוִירָה
(l') avion, (l') aparechio	אַוִירָן
fòrse, fòrsi (av.)	אוֹלֵי
coragi!	אוֹמָץ!
(la) nav	אוֹנוֹנִיה
Australia	אוֹסְטָרְלִילִיה
(la) bici	אוֹפְּנִים
(la) lus, luce	אוֹרָה
(ël) segn	אות
alora (av.)	אוֹזָה
(l') orija	אוֹזָן
(ël) citadin, sitadin	אַזְרָה

(la) citadinans	אָזְרָהוֹת
(ël) frel, (ël) fratel; (l') anfermé	אָחָ
un (<i>numer</i>)	אַפְּנָד
(la) seure, (la) sorela	אָחָות
àutr (<i>ag.</i>)	אָחָר
ùltim (<i>ag.</i>)	אָחָרֶן
apress (<i>prep.</i>)	אָחָרִיֵּד
(la) pastasùita	אָטְרִיוֹת
(l') ìsola	אֵי
impossìbil!	אֵי אָפְּשָׁר!
yiddish	אַיְדִּישׁ
Italia	אַיְטָלִיה
italian (<i>ag.</i>)	אַיְטָלְקִי
(la) qualità	אַיְכּוֹת
a-i é nen	אֵין
andova (<i>pr.int. - stat an leu</i>)	אַיְפָה
Europa	אַיְרוֹפָה
(l') òm	אַיְשׁ

mangé (v.)	אָכֵל
(<i>ël</i>) paisan	אָכֶר
vers, a (prep.)	אַל
Nosgnor	אַל
costi ...-sì, coste ...-sì	אַלְהָ
eletrònich (ag.)	אַלְקְטְרוֹנִי
	• כתחום אַלְקְטְרוֹנִית

• *indiriss èd pòsta eletrònica*

(la) mare	אַם
se (cong.)	אַם
(la) mama	אַמָּא
(la) fé	אַמוֹנָה
(l') art	אַמְנוֹת
dì (v.)	אַמְרָ
(la) paròla	אַמְרָ
América, Mérica	אַמְרִיקָה
(la) veritatà	אַמְתָּה
vèj (av.)	אַמְתִּי

jer sèira	אַמְשָׁ
anglès, anglès (<i>ag.</i>)	אַנְגָּלִי
(<i>la</i>) përson-a	אַנְוֹשׁ
nojàutri (<i>pron. pers. sog.</i>)	אַנְחָנוּ
ìnternet	אַנְטֶרֶנְט
mi (<i>pron. pers. sog.</i>)	אַנְיִ
(<i>ël</i>) ram	אַנְגָּר
(<i>l'</i>) anciova	אַנְשׁוּבֵי
Asia	אַסִּיה
(<i>ël</i>) nas	אַרְ
adritura (<i>av.</i>)	אַפְלוּ
Africa	אַפְרִיקָה
possìbil (<i>ag.</i>)	אַפְשָׁר
(<i>ël</i>) dil	אַצְבָּע
(<i>l'</i>) academia	אַקְדָּמִיה
(<i>ël</i>) leon	אַרְיָה
long (<i>ag.</i>)	אַרְךָ
(<i>l'</i>) archeòlogh	אַרְכִּיאּוֹלּוֹג

(<i>ël</i>) pin	אַרְן
(<i>la</i>) tera	(<i>ëdcò</i> : אַדְמָה) אַרְץ
• <i>ter a santa</i>	אַרְץ-הַקָּדֵשׁ
(<i>ël</i>) feu	אַשׁ
(<i>la</i>) fomna	אַשְׁׁה
• <i>mia fomna</i>	• אַשְׁׁתִּי
(<i>ël</i>) sapin	אַשְׁׁוֹעַ
(<i>l'</i>) assicurassion, (<i>ël</i>) sërtificà	אַשְׁׂוּרָה
che (<i>cong.-pron.</i>)	אַשְׁׁר
ti (<i>pron. pers. sog. f.</i>)	אַתָּה
ti (<i>pron. pers. sog. m.</i>)	אַתָּה
vojàutri (<i>pron. pers. sog. m.</i>)	אַתָּהם
jer (<i>av.</i>)	אַתְּמוֹל
vojàutre (<i>pron. pers. sog. f.</i>)	אַתְּנוֹ

ב

(**bet** - pron.: בּ = b / בָּ = v)

an (<i>prep.</i>)	בְּ
(<i>la</i>) spiegassion	בַּאֲוֹר
spieghé (<i>v.</i>)	בַּאֲרֵ
andé (<i>v.</i>), rivé (<i>v.</i>)	בֹּוֹא
(<i>la</i>) pàuta	בֹּוֹזֶ
(<i>la</i>) matin	בּוֹקָר
• <i>bondì</i> (<i>bon-a matin</i>)	• בּוֹקָר טֻוב
• <i>ëd matin</i>	• בּבּוֹקָר
antramentre che (<i>cong.</i>)	בּוֹזָמָן שָׁ-
fòra (<i>av.</i>)	בְּחוּזֶ
(<i>ël</i>) plandron	בְּטָלָן
tra, fra (<i>prep.</i>)	בּין

anternassional (<i>ag.</i>)	בִּינְלָאוּמִי
(<i>la</i>) bira	בִּירָה
genà (<i>ag.</i>)	בִּישָׁם
(<i>la</i>) ca	בֵּית
• (<i>la</i>) scòla	• בֵּית־סְפִּיר
• (<i>l'</i>) ospidal	• בֵּית־חֹזְלִים
pioré (<i>v.</i>)	בְּכָה
(<i>ël</i>) pior	בְּכִי
ambrojé (<i>v.</i>)	בְּלִיבָּל
(<i>ël</i>) disórdin, (<i>ël</i>) rabel	בְּלָגָן
sensa (<i>prep.</i>)	בְּלִי
anvece (<i>av.</i>)	בְּמַקּוֹם־
(<i>ël</i>) fieul	בֶּן
• <i>j'israelit</i>	• בֶּנִי יִשְׂרָאֵל
• <i>vàire agn it l'has?</i> (<i>m.</i>)	• בֶּן כָּמָה אֲתָה? (<i>m.</i>)
	• אָנִי בֶּן חֲמִישִׁים (<i>m.</i>)
• <i>mi i l'heu/hai sinquant'agn/ani</i> ³⁹	

³⁹ Pér esprime l'età, an ebreo as dòvra l'expression: “*mi (i son) fieul/fija vint e sinch*”. An efet, se un a l'ha na certa età, a veul dì ch'a l'è fieul o fija da quand ch'a l'è na.

(la) banca	בנק
aserb (ag.)	בָּסֶר
apopré (av.)	בְּעִירָה
(la) siola	בָּצָל
(la) bota, botelia	בְּקַבּוֹק
prest, tra pòch	בְּקַרְוֹב
ciamé (v.) (<i>për oten-e quaicòs</i>)	בְּקַשׁ
creé (v.)	ברא
• <i>an prinsipi, Nosgnor a l'ha creà 'l cel e la tera</i>	בריאות אלחים את הרים ואת הארץ
(l') ania	ברוז
(ël) fer	ברזל
(l') aleansa	ברית
(ël) ginoj	ברך
(l') alòsn, (la) lòsna	ברק
abolì (v.)	ביטול
andrinta (av.)	בתוק-

(**ghimel** - pron.: gh)

(la) geografia	גָּאוֹגְרַפִּיה
(la) schin-a	שֵׁבֶת
(l') ass, (la) taula	אֲבָתָה
àut (ag.)	אֲבוֹתָה
(l') autëssa	אֲבִתָּה
(ël) formagg	גְּבִינָה
madamin (f.), madama (f.)	גְּבָרָת
• <i>ch'a scusa, madamin</i>	סְלִיחָה גְּבִירָתִי
cop (pl.)	גָּגָת
• <i>an sij cop, dzora ij cop</i>	עַל גָּגָת
gròss, grand (ag.)	קָדוֹל
(ël) destin	גּוֹרֶל

(<i>ël</i>) gas	גָּזֶן
(<i>la</i>) caròta	גַּזְרָה
(<i>la</i>) brasa	גַּחְלִים
(<i>l'</i>) età	גִּיל
(<i>ël</i>) giss	גִּיר
(<i>la</i>) roa	גְּלִגְלֵל
ëdcò (<i>cong.</i>)	גָּם
(<i>ël</i>) camel	גַּמְלָה
(<i>ël</i>) giardin	גַּן
• <i>paradis, giardin èd l'Eden</i>	• גַּן עַדְן
(<i>ël</i>) làder	גַּבְבָּה
stërmà (<i>ag.</i>)	גְּנוּזָה
(<i>la</i>) pieuva	גַּשְׁפָּם
(<i>ël</i>) pont	גַּשְׁפָּר

ד

(**dàlet** - pron.: d)

(la) tristëssa	דָּאֶבֶה
(l') ors	דְּבָר
parlé, discute (v.)	דִּבְרָה
(l') avìja	דִּבְרָוָה
(l') amel	דִּבְשָׁה
(ël) pess	גַּעַד
(la) bandiera	דְּגֻלָּה
(l') esempi	דִּוגְמָה , דִּוגְמָה
(ël) zio, barba	דוֹד
(la) magna, zia	דוֹרָה
urgent (ag.)	דוֹרָה
possé (v.)	דוֹסֵר

bòn!	כִּי!
(la) dieta	דיַאָטָה
• <i>an dieta</i>	בְּדִיאָטָה
(l') inciòstr	כִּיוֹן
(l') apartament	דיַרְהָה
(la) cossa	כְּלֵעָת
(la) pòrta	כְּלֶתֶת
(ël) disco, disch	דיַיסְקָה
(la) lerma, làcrima	דיַמְּעה
(la) pàgina	כְּרָפָה
(la) stra	כְּרָדָה
(ël) passapòrt	כְּרָפּוֹן
dramàtich (ag.)	*כְּרָמְתִּי
sgnaché (v.)	כְּרָסָה כְּשָׁשָׁה

* Notoma s'agetiv-sì. An ébreo, tanti getiv a l'han sta terminassion-sì: ⁷ (ch'as les "i"). Ant ès cas-sì la paròla a l'é fàcila pérché as les *dramatì*. Édcò l'agetiv *Piemontèis* as dis *Piemontì*.

ה

(**he** - pron.: gnun son)

ël, lë, la, ij, le (art.)	הָ-
chérde (v.)	הַאֲמִין
(la) frità	הַבִּתָּה
mné (v.)	הַזְּבִיל
capì (v.)	הַבִּין
• <i>i capiss nen</i> (m.)	• אָנִי לֹא מֵבִין
• <i>i capiss nen</i> (f.)	• אָנִי לֹא מֵבִינה
(la) festa	הַגָּ
• <i>Bon-a festa!</i>	• הַג שְׁמַח !
agrandì (v.)	הַגְּדוּלָה
(ël) volant, timon	הַגָּה
anvisché (v.)	הַזְּלִיק

guidé (v.)	הַדִּירֵךְ
Tigri (fium)	הַדָּקָל
chiel (pron. pers. sog.)	הַוָּא
anvité (v.)	הַזְמִינֵו
anvejé (v.)	הַזְגִּינוּ
decide (v.)	הַחֲלִיטָה
chila (pron. pers. sog.)	הַיָּא
esse (v.)	הַיָּה
• <i>avèj</i> (v.) ⁴⁰	• הַיָּה לְ-
ancheuj	הַיּוֹם
ampresté (v.)	הַלְוָה
caminé (v.)	הַלְּזָה
lodé (v.)	הַלְלָה
(l') assegna	הַמְּסַחָה
“voilà”, vualà, ecco	הַבָּה
(l') acòrdi	הַסְּכָם
(l') arzigh	הַסְּתָקָנוֹת

⁴⁰ Vëdde a pag. LXII.

anterompe (v.)	הפסיק
salvé (v.)	הציל
(l') atension	הקשְׁבָּה
(la) montagna	הר
tant (ag. indef.)	הרבָּה
• <i>tanta eva</i>	מִים ⁴¹
arposé (v.)	הרגיע
andurmì (v.)	הרדִים
slarghé (v.)	הרחיב
bagné (v.)	הרטיב
(l') aventura	הרפתקה
sente (v.)	חש
nojesse (v.)	השתעֵם
anrabiesse (v.)	התראז

⁴¹ Ambelessì as peul noté che la semivocal ":" (lë *shèvà sempì*) (=ë) a l'è sparià rispet a l'istessa paròla ch'as treuva na riga dzora. An realtà a son giuste tute doe le manere. Ant la lenga moderna as tenda a gavé sta semivocal-sì, quand ch'as pronunsia nen. Parèj a diventa pì fácil lese. Per capì, a l'è come se, anvece dë scrive "*pérche'*" an piemontèis, i scrivisso "*prchè'*", ma la differensa 'd pronunsia a resta mìnima. Ant él test bìblich anvece ":" a ven-a sèmper èscrit.

ר

(**vaव** - pron. : וְ=v / וִיְ=וָ / וְ=u it.)

e (<i>cong.</i>)	וּ
confessé (v.)	וַזֵּה
(la) confession	וַדְבֵּר
(ël) visir, (ël) minister	נוֹזִיר
(la) vitamin-a	וִיטָמִין
(la) tenda	וִילּוֹן
(ël) whisky	וִיסְקִי
(la) reusa	רֶבֶד
(ël) viros (<i>virus</i>)	וִירוֹס
(la) discussion	וְפּוֹחַ

ז

(**zàyin** – pron.: s come an reusa)

(<i>ël</i>) luv	זָאֵב
sta ...-sì, sa ...-sì	זֹאת
• cosa ch'a l'é? (<i>sa còsa-sì</i>)	• מַה־זֹּאת?
(<i>la</i>) zebra	זֶבְרָה
sto ...-sì, ës ...-sì	זֶה
• cosa ch'a l'é? (<i>ës còso-sì</i>)	• מַה־זֶּה?
(<i>ël</i>) binari	זּוּגִי
(<i>ël</i>) véder	זְכוּכִית
arcordesse (v.)	זְכַר
(<i>ël</i>) mas-cc	זְכַר
(<i>ël</i>) temp (cronol.)	זָמֵן
che stri! che scheur!	זָפַת!

(la) barba

צָקָן

vej (ag.)

צָבָן

(ël) brass

צְרוּעַ

bàyt – • בית – ca

lëvanâh
לבנה
lun-a

perakh – פָרָח • fior

rakévet – רֶכֶבֶת • treno

shémesh – שֵׁמֶשׁ • sol

yam – יָם • mar

ח

(**Het** - pron.: come ch toscan-a)

darmagi!	חַבְלִ!
(la) còrda	חַבֵּל
ambrassé (v.)	חַבקָּ
(ël) compagn	חַבְרָ
(la) compagnìa	חַבְרָה
Hebron (sità)	חַבְרוֹן
(l') amicissia	חַבְרוֹת
(la) stansa	חַצֵּר
(ël) camré	סִזְרָוָן
neuv (ag.)	חַדְשָׁ
• novità?	• סְהַחְדֵּשׁ?
(la) notissia	חַדְשָׁה

(l') anfèrmé	חוֹבֵשׁ
(l') anférmera	חוֹבֶשׁת
(ël) mèis	חוֹצֶשׁ
Eva	סְנָה
(la) sabia	חוֹל
malavi (ag.)	חוֹלָה
(ël) tirabosson	חוֹלָץ
(la) spiagia, riva dël mar	חוֹפְּדִים
(la) vacansa	חוֹפְּשָׁה
• <i>bon-e vacanse</i>	• חֹפְּשָׁה נַעֲמָה
lìber (ag.)	חוֹפְּשִׁי
(ël) përtus	חוֹר
spali (ag.)	חוֹרָה
(l') invern	חוֹרָף
torné (v.)	חוֹזֵר
(la) revision	חוֹזֶרֶת
(ël) gran	חוֹטָה
viv, vivent (ag.)	חוֹיִ

vive (v.)	חַיָּה
(la) bestia	חַיָּה
(la) vita, (l') esistensa	חַיִים
Haifa	חַיֵּף
(ël) làit	חַלְבָּן
(la) fnestra	חַלּוֹן
scusé (v.)	חַלָּח
sogné, seugne (v.)	חַלְםָן
(la) part	חַלְקָה
càud (ag.)	חַם
(ël) bur	חַמָּאָה
(l') aso	חַמּוֹר
àcid (ag.)	חַמּוֹץ
la) violensa	חַמְסָה
(ël) pan férmentà, liévit	חַמְצָץ
(l') asil	חַמְפָּץ
(la) zanziva	חַנְגָּזָה
manché (v.)	חַסְרָה

quaté (v.)	חַפֶּה
(l') arserca	חַפּוֹשׁ
(ël) pugn	חַפְּן
serché, sërché (v.)	חַפְּשָׁה
(la) libërtà, (la) libertà	חַפְּשָׁה
(ël) taj	חַצּוֹב
(la) gèira	חַצּוֹץ
(l') agricoltura	סִקְלָאוֹת
cru (ag.)	סְרִירָה
(la) bòia, (l') inset	סְרָקָה
lauré (v.)	סְרָשָׁה
(l') articiòch	סְרָשָׁה
dësbrojesse (v.); sente (v.)	חַשָּׁה
pensé (v.)	סְשִׁבָּה
amportant, important (ag.)	סְשֻׁוּבָה
(la) por, (la) pau	חַתָּה
(ël) gat, ciat	סְתִוָּלָה
(le) nòsse, (ël) mariagi	חַתּוֹנָה, חַתּוֹנָה

(<i>ël</i>) tòch	חתמיך
(<i>ël</i>) bel fieul	חתמיך
(<i>la</i>) bela fija	חתמיכה
(<i>l'</i>) abonament	חתמימה
fassé (v.)	חתל
firmé (v.)	חתם
(<i>lë</i>) spos	חתנו
(<i>le</i>) nòsse	חתנה

ט

(**tet** - pron.: t)

(la) natura	טְבֻעָה
(l') anel	טְבַעַת
(ël) tabach	טְבִקָּה
bon (ag.); bin!	טוֹב
• <i>bondì</i> (<i>bon-a matin</i>)	• בּוֹקֵר טֹוב
• <i>bon-assèira</i>	• עֲרָב טֹוב
• <i>bon ann!</i>	• שְׁנָה טֹובָה!
(la) bontà	טוֹב
(l') umidità	טְחִיבָה
(ël) mulin	טְחִנָּה
(ël) vol	טִיסָה
(ël) castel	טִירָה

(<i>ël</i>) telefon	טלּוֹפּוֹן
(<i>ël</i>) telefonin	טלּוֹפּוֹן נִיד
telefoné (v.)	טָלְפּוֹן
(<i>ël</i>) ténnis	טֶנִיס
(<i>l'</i>) acent	טַעַם
(<i>la</i>) stissa	טְפֵה
(<i>la</i>) medicassion	טְפּוֹל
(<i>ël</i>) gadòla, (<i>ël</i>) fòl	טְפִישׁ
(<i>la</i>) neuja	טְרִדָּה

י

(**yod** - pron.: i/gnun son)

(la) man	יָד
(l') amis	יְדִיד
(l') amicissia	יְדִידוֹת
(l') anformassion	יְדִיעָה
savèj, conòsse (v.)	יְדַע
(ël) diamant	יְהֵלּוֹם
(lë) yògurt	יְוגַרְטַּ
(ël) di	יְוָם
• di dl'espia ^s sion	• יְוָם כְּפֹור
• aniversari	• יְוָם-הַשְׁנָה
tròp (av.)	יְוָתָר מְכֻן
ansema (av.)	יְמַנָּה

ùnich (ag.)	יְחִיד
(ël) vin	יְין
podèj (v.)	יְכֹל
• אַת יְכֹלָה לְעֹזֵר לִי?	
• it peule giuteme? (f.)	
(ël) cit, (la) masnà	יְלָד
(ël) mar	יְם
• al mar	• בְּיָם
(la) drita	יְמִינָה
• a drita	• יְמִינָה
(la) destinassion	יְעֵד
esse strach	יְעַפֵּר
bel (ag.)	יְפָה
• che bel!	• יוֹפֶה!
seurte (v.)	יְצֹא
(la) surtìa	יְצִיאָה
car (ag.) (costos/afet)	יְקָר
Gerusalem	יְרוּשָׁלַיִם

(la) lun-a	ירח
verd (ag.)	ירק
esse setà, sté	ישב
deurme (v.)	ישן
Israel	ישראל
• <i>j'israelit</i>	בני ישראל
israelian (ag.)	ישראלאי
(ël) zanzarin	יתוש

כ

(**kaf**, **khaf** – pron.: k, kh asp.)

come (<i>av.</i>)	כֵּם
(<i>lē</i>) siass	כְּבָרָה
(<i>ël</i>) gieugh dël balon	פְּדוֹרְגָּל
(<i>la</i>) stèila	פּוֹכָב
(<i>ël</i>) bicer	כּוֹס
(<i>la</i>) poltron-a	כּוֹרָסָה
celest (<i>ag.</i>)	כְּחֹול
përché, sicoma	כִּי
(<i>la</i>) mica ('d pan)	כְּבָרְ-לַחֶם
tut (<i>ag. indef.</i>)	כל
• <i>tut ël di</i>	• כָּל הַיּוֹם
• <i>tuti ij di</i>	• כָּל יּוֹם

(<i>ël</i>) can	כֶּלֶב
completament (<i>av.</i>)	כֶּלְיל
general (<i>ag.</i>)	כֶּלְלי
vàire (<i>ag./pron. inter.</i>)	כֶּמֶה
come (<i>av.</i>)	כֶּמוֹ
(<i>la</i>) quantità	כֶּמוֹת
quasi (<i>av.</i>)	כֶּמֶעַט
sé, é, sì (<i>av.</i>)	כִּין
(<i>la</i>) riunion	כֶּגֶשׁת
• (<i>ël</i>) Parlament (<i>Israel</i>)	הכֶּגֶשׁת
• (<i>la</i>) sinagòga	בֵּית-כֶּגֶשׁת
(<i>la</i>) cadrega	כֶּסֶף
(<i>l'</i>) argent, (<i>ij</i>) sòld	כֶּסֶף
brut (<i>ag.</i>)	כֶּעָזֶר
(<i>ël</i>) cuciar	כֶּרֶף
(<i>la</i>) papalin-a	כֶּפֶה
(<i>la</i>) brin-a	כֶּפֹר
(<i>ël</i>) boton	כֶּפְתּוֹר

(la) cuverta	כְּסֻוי
(ël) bijèt	כִּרְטִיס
(ël) zafran	כִּרְכָּם
(l') otin, (la) vigna	כִּרְמָם
kasher (<i>vëdde introdussion</i>)	כִּשְׁר
scrive (v.)	כִּתְבָּה
(la) muraja	כּוֹתֶל

(**làmed** - pron. : 1)

nen, nò	לא
pian (av.)	לאט
andova (pr.int. - <i>mòto a leu</i>)	לאן
• andova it vas?	לאן אתה הולך?
(ël) cheur	לב
	• מי שלבו צר לשונו רחוב
• Chi ch'a l'ha 'l cheur strèit a l'ha la lenga larga (proverbi ebréo)	
bianch (ag.)	לבון
veste, vëstì (v.)	לבוש
arvëdse!	להתראות!
(ël) pan	לחם

(la) neuit	לִילָה
(ël) limon	לִימֹן
amparé, studié (v.)	לְמַד
• it ampare l'ebréo? עַבְרִית?	אַתָּה לֹמֵד עַבְרִית?
pérché	לִמְהָ
mai (av.); pér sèmper	לְעוֹלָם
soens (av.)	לְעַתִּים קְרוּבּוֹת
minca tant	לְפֶעָמִים
pijé, pié (v.)	לְקָחָ
(l') uffissi	לְשִׁפָּה

מֵם

(**mem** – pron.: m)

(<i>ël</i>) sécol	מָאָה
tant (av.)	מַאֲדָם
• <i>ambelessì a fa tant càud</i>	פָּה חַם מַאֲדָם
da andova	מְאִין
• <i>da andova it rive?</i> (m.)	מְאִין אֶתְהָ בָּא?
(<i>la</i>) pronunsia	מְבֻטָּא
(<i>ël</i>) suvaman	מְגַבֵּת
(<i>ël</i>) ròtol	מְגִילָה
(<i>la</i>) slita (lesa : גַּמָּה)	מְגִלְשָׁה
(<i>ël</i>) desert	מְדָבָר
(<i>la</i>) mzura	מְדָה
(<i>ël</i>) marciapé	מְדִרְכָה

(<i>ël</i>) prà	מְדַשָּׁאָה
còsa (<i>pron. inter.</i>)	מֵה
• <i>com'a va?</i>	• מַה־גַּשְׁמָה?
dròlo (<i>ag.</i>)	מוֹזֵר
(<i>la</i>) fortun-a	מִזְלָל
• <i>Auguri!</i>	• מִזְלָל טוֹב!
(<i>la</i>) fotlin-a, forciolin-a	מִזְלָג
pòch (<i>ag./av.</i>)	מִזְעָר
(<i>ël</i>) salm	מִזְמֹר
(<i>la</i>) region	מִחְזָז
(<i>l'</i>) ùja	מִחְטָט
(<i>ël</i>) pressi	מִחְיָיר
doman (<i>av.</i>)	מִחְרָר
(<i>la</i>) slòira	מִחְרָשָׁה
(<i>ël</i>) comp(i)uter	מִחְשֶׁב
(<i>la</i>) ramassa	מִטְאָטָא
(<i>la</i>) cusin-a (<i>local</i>)	מִטְבָּח

(<i>ël</i>) let	מְטָה
• <i>i rifass ël let</i> ⁴² את המטה	מִסְדֵּר
sbalià (<i>ag.</i>)	מְטַעַת
(<i>ël</i>) fassolet	מְטַפְּחָת
chi (<i>pron. inter.</i>)	מִי
(<i>la</i>) màja	מִיזָה
(<i>l'</i>) eva	מִים
quajcun (<i>pron. indef.</i>)	מִישָׁהוּ
(<i>la</i>) patela	מֶכֶה
(<i>la</i>) màchina, vitura	מְכוֹנִית
• <i>an màchina</i>	בְּמְכוֹנִית
(<i>le</i>) braje	מְכֻנָּסִים
vende (v.)	מִכְרָה
(<i>ël</i>) cuercc	מְכַשָּׂה
(<i>la</i>) litra	מְכַתֵּב
ampinì (v.)	מַלְאָה

⁴² Èl dàghesh (ël pontin andrina a na litra, ch'a serva a fé capì che 'l son a l'è "esplosiv" come pér na litra dobia) a ven-a soens eliminà ant la scritura dla lenga moderna.

(l') àngel	מֶלֶךְ
spòrch (ag.)	מֶלֹוכָלֵד
(ël) melon	מֶלֹון
(ël) dissionari	מֶלֹון
(la) sal	מֶלַח
(ël) re	מֶלֶךְ
ansima, dzora (av./prep.)	מֶפְעָל
(la) mùsica	מֶנְגִיָּה
(ël) mandarin	מֶנְדרִינָה
evité (v.)	מֶנְהָה
(l') arpòs, (ël) ripòs	מֶנוֹקָה
(la) ferovìa	מֶסְלָתָה-בִּרְזָל
bastansa (av.)	מֶסְפֵּיק
(ël) nùmer	מֶסְפָּר
(l') assenseur	מֶעֲלִית
anteressant (ag.)	מֶעֱנִין
nìvol (ag.)	מֶעֱבוֹן
amprovis (ag.)	מֶפְתִּיעַ

trové (v.)	מִצְאָה
(<i>ël</i>) pan sensa liévit	מִצְחָה
(<i>ël</i>) precèt, comandament	מִצְוָה
• <i>festa d'el bar mitzvah</i> ⁴³	בֶּרֶת מִצְוָה
(<i>ël</i>) cassul	מִצְקָה
Egit	מִצְרַיִם
(<i>l'</i>) anticip	מִקְדָּמָה
(<i>ël</i>) santuari	מִקְדָּשׁ
(<i>ël</i>) leu	מִקְוָם
(<i>la</i>) distansa	מִרְחָק
• <i>à marxa</i> <i>shel shelosha metritim</i>	בִּמְרֹחֵק של שלושה מטרים
• <i>a tre méter ed distansa</i>	
(<i>la</i>) mnestra	מִרְקָע
(<i>la</i>) crisi	מִשְׁבָּר
quaicòs (<i>pron. Indef.</i>)	מִשְׁהָוּ
(<i>la</i>) famìja	מִשְׁפָּחָה
(<i>la</i>) giustissa, (<i>la</i>) lej	מִשְׁפָּט

⁴³ Madurità religiosa dij cit a l'età 'd tèrdez agn.

adat (<i>ag.</i>)	מִתְאִים
doss (<i>ag.</i>)	מַתּוֹק
quand (<i>av.</i>) (<i>int.</i>)	מַתִּי
(<i>ël</i>) regal	מִתְגָּנָה
• <i>un regal pér ti</i>	• מִתְגָּנָה בְּשִׁבְיָלֶךָ

(**non**^{*} - pron.: n)

(<i>ël</i>) profeta	נְבִיא
suvé (v.)	גַּת
(<i>ël</i>) guidator	גַּדְגָּג
(<i>ël</i>) fium	נַּהֲרָה
Alora?!	נו?!
(<i>l'</i>) òasi	גִּוָּה - מִקְּבָּר
(<i>la</i>) vacansa	נוֹפֶשׁ
(<i>l'</i>) aram	נְחִשָּׁת
(<i>la</i>) carta	נִיר
intré (v.)	גִּכְנָס

* (*nun* italian-a).

bass (<i>ag.</i>)	גּוֹמֶךְ
(<i>l'</i>) aeropòrt	גּוֹמֶלֶת עֲוֹפָה
(<i>ël</i>) miràcol, prodigi	גִּסְעָם
(<i>ël</i>) viagi	גַּסְיָה
robaté (<i>v.</i>)	גַּפְלָה
polid (<i>ag.</i>)	גְּקֵי
(<i>la</i>) candèila	גִּרְגָּרָה
(<i>ël</i>) ginojèt	גִּרְגָּיִס
basé (<i>v.</i>)	גַּשְׁקָה
dé (<i>v.</i>)	גַּמְנוֹן

ס

(**sàmekh** – pron. : s)

maravijos (ag.)	סְבָאַבָּה
antorn (av.)	סְבִּיב
(la) passiensa	סְבָלְנוֹת
saré (v.)	סְגַר
(l') ancuso	סְקָנוֹן
(l') órdin; la sin-a 'd Pasqua	סְדָר
• <i>tut a pòst!</i>	בְּסָדֶר!
asdrisé (v.)	סְדִיר
(ël) sùcher	סְוָכָר
(ël) caval	סְוָס
(la) fin	סְוָף
• <i>finalment!</i>	סְוָף סְוָף!

(<i>ël</i>) cotel	סְפִין
(<i>la</i>) antipatìa	סְלִידָה
(<i>ël</i>) përdon, (<i>la</i>) scusa	סְלִיכָה
(<i>la</i>) salada	סְלַת
(<i>l'</i>) autorità	סְמִכּוֹת
(<i>lë</i>) strass	סְמִרְטוֹת
(<i>lë</i>) scrieul	סְנָאֵי
(<i>la</i>) randolin-a	סְנוּנִית
(<i>la</i>) spogna	סְפּוֹג
(<i>ël</i>) dubi	סְפָק
(<i>ël</i>) barbé	סְפָר
(<i>ël</i>) lìber	סְפָר
(<i>lë</i>) stopon	סְתָם

ע

(`ayin - pron.: gnun son)

(<i>ël</i>) travaj	עובדָה
travajé (<i>v.</i>)	עובדָ
ebréo (<i>ag.</i>)	עברִי
• איך אומרים בעברית?	
• <i>com'as dis an ebréo?</i>	
(<i>la</i>) tomatica	עגְבָנִיה
(<i>l'</i>) orcin	עגִיל
rotond (<i>ag.</i>)	עֲגָל
ancoragé (<i>v.</i>)	עוֹזֵד
(<i>la</i>) torta	עַוגָה
ancora, 'ncora, torna	עוֹד

• <i>ancora nen</i>	• עַזְדָּה לֹא
(<i>ël</i>) mond; (<i>l'</i>) eternità	עוֹלָם
• <i>për sèmper</i>	עַד־עוֹלָם
• <i>al mond</i>	בְּעוֹלָם
(<i>la</i>) crava	עַז
giuté (v.)	עַזְרָה ?
	• אַתָּה יִכְׁלֶל לְעַזְזָר לִי ?
• <i>it peule giuteme?</i> (m.) ⁴⁴	
agiut (m.)	עַזְרָה
(<i>l'</i>) euj	עַיִן
strach, stofi (ag.)	עַירָּה
• <i>i son stofi</i>	• אַנְיִי עַירָּה
(<i>la</i>) sità	עיר
ampedì (v.)	עַכְבָּר
(<i>l'</i>) aragn	עַכְבָּרִישׁ

⁴⁴ Come i l'oma spiegà a pag. XXXIX, ij verb al present a l'han ël **maschil** e 'l **feminin**. Përtant l'esempi apòrtà ambelessì (*attà yakhòl la'azòr li? = it peule giuteme?*) as dòvra quand ch'as parla con n'òm. An parland con na fomna, as dis: *at yékhòlà la'azor li?*

(<i>ël</i>) giari	עֲכָבֶר
(<i>la</i>) digestion	עַכּוֹל
adess (<i>av.</i>)	עַכְשָׁו
su, dzora (<i>prep.</i>)	עַל
(<i>ël</i>) pòpol	עַם
• <i>ël pòpol d'Israel</i>	• עַם יִשְׂרָאֵל
con (<i>prep.</i>)	עַם
• <i>con chi?</i>	• עַם מַיְ?
ancreus (<i>ag./av.</i>)	עַמְקָ
(<i>l'</i>) ùva	עַנְבָּ
pòver (<i>ag.</i>)	עַנְבִּי
(<i>la</i>) nìvola	עַנְבָּו
(<i>l'</i>) erbo; (<i>ël</i>) bòsch	עַזּ
(<i>ël</i>) consèj	עַצְחָה
istess (<i>ag.</i>)	עַצְמָוֹ
sèira (<i>f.</i>)	עַרְבָּ
• <i>ëd sèira</i>	• בַּעֲרָבָה
(<i>ël</i>) baron	עַרְמָה

(la) nebia	עַרְפָּל
fé (v.)	עַשֶּׁה
rich (ag.)	עַשְׂיר
(ël) giornal	עַתּוֹן
antich (ag.)	עַתִּיק

פֿרְטַּה

(**p**e, **f**e - pron. : פֿ=p / פֿ=f)

(<i>la</i>) part	פֿאָה
(<i>l'</i>) ancontr	פֿגִיַּשָׁה
ancontré (<i>v.</i>)	פֿגֶשֶׁת
(<i>la</i>) boca	פֿה
ambelessì, sì	פֿה
Pò (<i>fium</i> - נهر)	פו
(<i>la</i>) política	פֿוֹלִיטִיקָה
(<i>la</i>) por, (<i>la</i>) pau	פֿחֵד
(<i>ël</i>) martel	פֿטִישׁ
(<i>le</i>) ciancie	פֿטְפּוּטִים
ciaciare (<i>v.</i>)	פֿטְפִּטִּת

(ël) pigiama	פִּיז'מָה
Piemont	פִּיְימָונֶט
piemontèis (ag.)	פִּיְימָונְטִי
	• אַנְיָ לֹמֶד פִּיְימָונְטִית
• <i>i amparo 'l piemontèis</i>	• לְאַהֲ אַתָּה לֹא לֹמֶד פִּיְימָונְטִית?
• <i>përché it ampare nen ël piemontèis?</i>	• אֵיךְ אָמְרִים בִּפִּיְימָונְטִית?
• <i>com'as dis an piemontèis?</i>	
(l') assel	פְּלָדָה
(ël) povron(in), (ël) pèiver	פְּלָפָל
(la) Palestin-a	פְּלָשָׁתִינָה
(ël) temp lìber	פְּנָאי
(la) facia	פְּנִים
• <i>dnans a</i>	• לְפִנֵּי
• <i>alora Mosé a l'ha stërmass- se la facia (Es. 3,6)</i>	• וַיַּסְתַּר מֹשֶׁה פִּנְיוֹן
intern (ag.)	פְּנִימִי

(la) Pasqua	פסח
• <i>Bon-a Pasqua!</i>	הַגְּ פֶסְחָ שְׁמַחַ!
antelligent, furb (ag.)	פְּקֻעָה
(la) fruta	פְּרוֹת
(ël) parpajon, (la) farfala	פִּרְפָּר
deurbe, durbì (v.)	פתח

צִדְקָה

(**tsàdi** - pron.: tz)

(la) giustissia	צדקה
(ël) còl	צדאר
giust (ag.)	צדוק
(ël) digiun	צום
rìje, grigné (v.)	צַחַק
disegnè (v.)	צייר
brajé (v.)	צַעַק
giov (ag.)	צעיר
(ël) ringret, regret, dëspiasì	צער
(la) fotografìa, (l') imàgin	צלום
(ël) piat	צלחת

(la) tërsa

צַמְהָה

(ël) ravanin

צְנוּנִית

Fransa

צְרָפָת

*délet - • 7לָת • pòrta**agam - אֲגָם • lagh*'ale
עלָה
feuja*séfer - סְפֵר • lìber*

'iparòn - עַפְרוֹן • matita

(**kōf** - pron.: q/k)

kebab, kebap	קְבָּב
(<i>ël</i>) kibbutz (vilagi agr.)	קִבְּוִץ
arsèive (v.)	קִבְּלָה
sant (<i>ag.</i>)	קִדּוֹשׁ
(<i>la</i>) santification	קִדּוֹשׁ
anans (<i>av.</i>)	קִידִימָה
(<i>la</i>) comunità	קִהְלָה
• <i>la comunità 'd Turin</i>	• קִהְלָה בֶּטּוּרִינָה
(<i>la</i>) vos	קוֹל
(<i>ël</i>) cinema	קוֹלְנוּעַ
Qumran (<i>Mar Mòrt</i>)	קוּמְרָאָן

(<i>ël</i>) frèid	קֹרֶה
cit (<i>ag.</i>)	קַטּוֹן
(<i>l'</i>) istà	קִיזָּה
(<i>la</i>) muraja	קִירָה
fàcil (<i>ag.</i>)	קָלָה
(<i>la</i>) farin-a	קְפָּמָה
(<i>l'</i>) avarissia	קְמַצְנָוָה
caté (<i>v.</i>)	קְבָּנָה
(<i>l'</i>) articiòch	קְגַּנְּרָס
(<i>ël</i>) café	קְפָּה
curt (<i>ag.</i>)	קָצָר
frèid (<i>ag.</i>), (<i>ël</i>) gelato	קָרֵר
ciamé (<i>v.</i>); lese (<i>v.</i>)	קְרָאָה
avzin (<i>prep.</i>)	קְרוּב
• <i>prest, tra pòch</i>	בְּקָרּוּב
(<i>ël</i>) carton	קְרַטוֹן
(<i>ël</i>) circo	קְרַקְסָה
difícil (<i>ag.</i>)	קְשָׁה

atent (*ag.*)

קָשׁוֹב

(*ël*) grop

קָשַׁר

(*ël*) giambon

קְתַל

ר

(**r̥esh** - pron.: r)

v�dde (v.)	רָאֵה
(la) testa, (�l) comandant	רָאֵשׁ
• <i>cap d'ann</i>	רָאֵשׁ הַשְׁנִיה
prim (ag.)	רָאֵשׁוֹן
(l') inissi	רָאֵשִׁית
• <i>an prinsipi, a l'inissi</i>	בְּרָאֵשִׁית
tant (ag.)	רָב
• <i>tante grassie</i>	תּוֹךְהָ רָבָה
(�l) rabin	רָבָן
(�l) maestro	רָכֶן
(�l) quartié	רָבֶע

(<i>ël</i>) pé, (<i>la</i>) gamba	רֶגֶל
avèj por, avèj pàu	רֶכֶב
(<i>lë</i>) spìrit, (<i>ël</i>) vent	רֹוחַ ⁴⁵
• e <i>lë Spirit</i> èd <i>Nosgnor as librava sla superfissi dl'eva</i> (<i>Gen. 1,2b</i>)	וְרוּחַ אֱלֹהִים מִרְחָפָת עַל־פְּנֵי הָאָמִים
(<i>ël</i>) romanz	רֹומָן
bujent (<i>ag.</i>)	רֹותֶם
(<i>ël</i>) mister, (<i>ël</i>) segret	רֹזֶן
màir (<i>ag.</i>)	רִיזָה
lontan (<i>ag.</i>)	רָחוֹק
• <i>a l'é tant an fòra?</i>	• זָה רָחוֹק מָאֵד?
(<i>la</i>) pietà	רַחֲמִים
(<i>ël</i>) treno	רַכְבָּת
(<i>ël</i>) brich; (<i>ël</i>) livel	רַמָּה
• <i>ij brich dël Gòlan</i>	• רַמָּה הַגּוֹלָן

⁴⁵ **Ecession èd pronunsia:** se i rispetoma l'ordin èd letura indicà a pag. VIII e al fond èd pag. XI i dovrò lese: **ruHà**. Anvece ambelessì a-i é n'ecession èd pronunsia; al les: **ruàH** (\Leftrightarrow *grafia italiana, nen piemontèisa*). (El discors a val èdcò pér d'autre parôle, es. *lun-a*).

(<i>ël</i>) semàfor	רְמֹזָר
(<i>ël</i>) tron	רְעֵם
(<i>lë</i>) stabi (stala :מִגְמָא)	רְפִּתָּה
vorèj (v.)	רְצָה
mach (<i>av.</i>)	רַק

(**shin** - pron.: **שׁ** = sc⁴⁶ / **שׁׁ** = s)

che (<i>cong.-pron.</i>)	-שׁׁ
amprumé (<i>v.</i>)	שׁׁאַל
(<i>la</i>) domanda	שׁׁאָלָה
(<i>la</i>) sman-a	שׁׁבּוּעַ
Pentecoste	שׁׁבּוּעֹת
s-ciapé (<i>v.</i>)	שׁׁבְּרַ
(<i>ël</i>) saba	שׁׁבָּתָ
(<i>l'</i>) eror	שׁׁגִיאָה
(<i>ël</i>) camp	שׁׁלֵךְ
torna (<i>av.</i>)	שׁׁזֶבּ

⁴⁶ “sc” italian-a.

(<i>ël</i>) valor	שְׂנִי
(<i>l'</i>) aj	שָׁוֹם
(<i>ël</i>) mërcà	שְׂוִיק
(<i>la</i>) cicolada	שְׂוָקוּלֶד
(<i>ël</i>) beu	שְׂוָר
noè, novè (<i>v.</i>)	שְׁחָה
nèir (<i>ag.</i>)	שְׁחָזֶר
(<i>l'</i>) ator	שְׁתַּחֲנוֹן
dësmoresse, gieughe (<i>v.</i>)	שְׁחָק
• אַחֵי לֹא מְשָׁחָק בְּדוֹרְגָּל	
• <i>me frel a gieugh nen a balon</i>	
(<i>l'</i>) ambrun, (<i>l'</i>) alba	שְׁחָר
(<i>l'</i>) aluvion	שְׁטָפָוָן
(<i>ël</i>) bisson	שִׁיחַ בְּסֶבֶת
(<i>ël</i>) cant, (<i>la</i>) canson, poesìa	שִׁיר
cioch (<i>ag.</i>)	שְׁפָור
dësmentié (<i>v.</i>)	שְׁכָחָה
(<i>la</i>) cicolada	שְׂוָקוּלֶד

(l') afit	שְׁכַרְ-דִּירָה
ëd, dë (prep.)	שֶׁל
(la) fiòca	שֶׁלָּג
(la) pas	שֶׁלּוּם
• com'a va? (mach m.)	• מַה שְׁלוּם־ץ?
cerea!	שְׁלוּם!
mandé (v.)	שְׁלָחָה
(la) tàula	שְׁלָקָה / שְׁוֵילָקָה
amposté (v.)	שְׁלִישָׁל
ambelelì, ambelelà	שְׁמָ
(ël) nòm	שְׁמָ
• come it të s-ciame?	• מַה שְׁמַךְ?
• come it të s-ciame?	• מַה שְׁמַךְ?
buté (v.)	שְׁמָ
(l') agetiv	שְׁמָ-תָאָר
(la) snistra	שְׁמָאלָה
• a snistra	שְׁמָאלָה
ùtil (ag.)	שְׁמֹועָדִי

content (<i>ag.</i>)	שְׁמִינִים
(<i>l'</i>) alegrìa	שְׁמַחַת
(<i>ël</i>) cel	שְׁמִימִים
grass (<i>ag.</i>)	שְׁמַן
(<i>l'</i>) euli	שְׁמַנוֹת
scoté (<i>v.</i>)	שְׁמָעָה
(<i>ël</i>) sol	שְׁמַנְתָּשׁ
(<i>ël</i>) dent	שְׁנָוָן
(<i>l'</i>) ann	שְׁנָה
• <i>bon ann!</i>	שְׁנָה טוֹבָה!
• <i>aniversari</i>	יּוֹם-השְׁנָה
anual (<i>ag.</i>)	שְׁנָתִי
(<i>l'</i>) ora	שְׁעָה
(<i>la</i>) neuja	שְׁעֻמּוֹם
(<i>la</i>) lenga (<i>lengagi</i>)	שְׁפָה
(<i>la</i>) ponta	שְׁכִיבֵץ
strocioné (<i>v.</i>)	שְׁפֵשֶׁר
(<i>ël</i>) sach	שְׁקָה

(<i>ël</i>) sachèt	שְׁקִיָּה
(<i>ël</i>) silensi	שְׁקָעַט
canté (v.)	שְׁרָגָן
(<i>la</i>) mània	שְׁרוֹוֶל
(<i>la</i>) radis	שְׁרֵדֶשׂ
(<i>la</i>) caden-a	שְׁרֵשֶׁת
bèive (v.)	שְׁתָה
• <i>cos ch'it bèive?</i> (m.) ?שְׁוֹתָה?	• מה אֲתָה שׁוֹתָה?

ת

(**tav** - pron. : t)

(l') aptit	תָּבֹון
• <i>bon aptit!</i>	בְּתָבֹון!
(la) data	פָּאַרִיךְ
(l') univers	פָּבָל
(ël) té	פֵּה
grassie, mersì	תוֹךְה
• <i>tante grassie</i>	תוֹךְה רֶבֶה ⁴⁷
• <i>ët ringrassio</i>	תוֹךְה לְךָ
(la) dissendensa	טוֹלְדָה
(la) lej, (ël) pentatèuch	טוֹרָה
(l') abitant	טוֹשָׁב

⁴⁷ Èl pontin ch'a-i é andrinta a la ת (T) inissial èd sa lista-sì èd parôle a l'é bastansa inùtil. Soens a ven-a nen èscrit.

(la) stassion	תחנה
(la) colin-a	טל
Tel Aviv	תל אביב
s-cianché (v.)	תכלש
(ël) quàder	תמונה
sèmper (av.)	תמיד
(ël) forn	תנור
(ël) document	תעודה
(ël) portugal, përtugal (<i>fruta</i>)	פורטוגז
(ël) pom	תפוח
(l') orassion	תפללה
(la) speransa	תקווה
(ël) gal	פרנסיה

[Pagina lasciata intenzionalmente bianca]

DISSIONARI DLA LENGA EBRÉA E PIEMONTEISA

Seconda part

Piemontèis – Ebréo

Claudio Panero

מלון פיימונטי - עברי

חלק שני

פיימונטי – עברי

קלאודיו פנירו

[Pagina lasciata intenzionalmente bianca]

A

a (<i>prep.</i>) (<i>moto a leu, compl. term.</i>)	לְאַל-
a (<i>prep.</i>) (<i>stat an leu</i>)	בָּ
abitant (<i>m.</i>)	תוֹשֵׁב
abolì (<i>v.</i>)	בִּתְלָ
academia (<i>f.</i>)	אָקָדָמִיה
acent (<i>m.</i>)	טֻעַם
àcid (<i>ag.</i>)	חַמּוֹץ
acòrdi (<i>m.</i>)	הַסְכֵּם
adat (<i>ag.</i>)	מַתְאִים
adess (<i>av.</i>)	עַכְשָׁו
adritura (<i>av.</i>)	אֲפָלוֹן
aeropòrt (<i>m.</i>)	גֶּמְלָה-תַּעֲוָפה
afit (<i>m.</i>)	שְׁכִירָה-זִיכָּרָה

Africa	אַפְרִיקָה
agetiv (m.)	שֵׁם־תָּאָר
agiut (m.)	עִזּוּרָה
agricoltura (f.)	סְקָלָאותָה
aj (m.)	שֻׁוּם
ala (f.)	כֶּנֶף
aleansa (f.)	בְּרִית
alfabet (m.)	אַלְפָ־בֵּית
alman (ag.)	גַּרְמָנִי, אַשְׁכָּנָזִי
alora (av.)	אוֹזָן
• e alora?!	וְנוּ?!
alòsn (m.) (lòsna : גָּמָן)	בְּרָק
aluvion (f.)	שְׂطָפָון
ambelelì	שָׁם
ambelessì	פָּה
embrassé (v.)	חַבֵּק
ambrojé (v.)	בְּלִבְלֵל
ambrun (m.)	שְׁחָרָה

amé (v.)	אָהֶב
amel (m.)	דִּבְשׁ
América	אַמְרִיקָה
amicissia (f.)	יִדְיזּוֹת
amis (m.)	יִזְיֵיד ^ו חֶבֶר
amor (m.)	אַהֲבָה
amparé (v.)	לְמַד
• <i>ít ampare l'ebréo? עַבְרִית?</i>	אתה לומד עברית?
• <i>i amparo 'l piemontèis</i>	
	• אָנָּי לומד פִּיאִימָונְטִית
ampedì (v.)	עַכְבָּב
ampinì (v.)	מַלְאָא
amportansa (f.)	חַשְׁיבָּות
amportant (important) (גַּם:	קָשָׁובּ
amposté (v.)	שְׁלִישִׁיל
ampresté (v.)	הַלְׁוָה
amprovis (ag.)	מִפְתִּיעַ
amprumé (v.)	שָׁאַל

an (<i>prep.</i>)	בָּ
anans (<i>av.</i>)	קדימה
ancaminé (<i>v.</i>)	התחל
ancheuj	היום
anciova (<i>f.</i>)	אנשובי
ancolé (<i>v.</i>)	הקביך
ancontr (<i>m.</i>)	פגיעה
ancontré (<i>v.</i>)	פגוש
ancora	עוד
• <i>ancora nen</i>	• עוד לא
ancoragé (<i>v.</i>)	עוֹדֶד
ancreus (<i>ag./av.</i>)	עמק
ancuso (<i>m.</i>)	סְכוּן
andaré (<i>av.</i>)	אחור
andé (<i>v.</i>)	בַּלֵּד, בזא
andova (<i>pr.int. - stat an leu</i>)	אייפה
• <i>andova a l'é Bepe?</i>	• אייפה יוסף?
• <i>da andova</i>	• מאיין

- מָאֵן אַתָּה בָּא? (m.) andova (pr.int. - móto a leu) לֹאָן
- לֹאָן אַתָּה הַגִּילְךָ? andrinta (av.) בַּתּוֹךְ
- andurmì (v.) הַרְדִּים
- anel (m.) טְבֻעָת
- anfermé/anfërmé (m.) אָח
- anformassion (f.) יְדִיעָה
- anfreidor (m.) הַצְּטִיבָנוֹת
- àngel (m.) מֶלֶךְ
- anglèis (ag.) אַנְגָּלִי
- agrandì (v.) הַגְּדוּלָה
- ania (f.) בִּרְכוֹת
- à anima (f.) גַּפְשׁ
- aniversari (m.) יוֹם-הַשְׁנָה
- ann (m.) שָׁנָה
- שָׁנָה טוֹבָה! • bon ann!
- בָּן כִּמָּה אַתָּה? (m.) vâire agn it l'has?

• *mi i l'heu/hai sinquant'agn/ani*

• אָנִי בּוֹ חֲמִישִׁים⁴⁸ (m.)

• *chila a l'ha sinquant'agn/ani*

• הַיָּא בְּתַ חֲמִישִׁים

anrabiesse (v.)

הַתְּרָגֹז

ansema (av.)

יְחֵד

ansima (av.)

מְפֻעָל

anteligent (ag.)

פְּקָה

anter (ag.)

כָּל

anteressant (ag.)

מְעַנְּנוֹן

anternassional (ag.)

בִּינְלָאוּמִי

anterompe (v.)

הַפְּסִיק

antich (ag.)

עַתִּיק

anticip (m.)

מְקַדְּמָה

antipatìa (f.)

סְלִידָה

antorn (av.)

סְבִיב

⁴⁸

Pér esprime l'età, an ebreo as dòvra l'espression: “*mi (i son) fieul/fija vint 'e sinch*”. An efet, se un a l'ha na certa età, a veul dì ch'a l'è fieul o fija da quand ch'a l'è na e përtant da 'n temp ch'a corisponda a j'agn ch'a l'ha.

antramentre (<i>cong.</i>)	בזמן ש-
anual (<i>ag.</i>)	שנתי
anvece (<i>av.</i>)	במקום-
anvejé (<i>v.</i>)	הזקיין
anvisché (<i>v.</i>)	הקליק
anvité (<i>v.</i>)	הזמן
aparechio (<i>m.</i>) (avion: <i>גֶם</i>)	אוניירון
apartament (<i>m.</i>)	דירה
apògg (<i>m.</i>)	משען
apopré (<i>av.</i>)	בערך
apòsta (<i>av.</i>)	בקונה
apress (<i>prep.</i>)	אתגריד
aptit (<i>m.</i>)	תאבור
• <i>bon aptit!</i>	• בחתאבור!
aragn (<i>m.</i>)	עכבייש
aram (<i>m.</i>)	גחשת
archeòlogh (<i>m.</i>)	ארכייאולוג
architet (<i>m.</i>)	אדריכל

arcordesse (v.)	זכור
argent (m.)	כְּסֶף
aria (f.)	אָוִיר
arpòs (m.) (ripòs :)	מַנוֹּחַה
arposé (v.)	הַרְגִּיעַ
arsèive (v.)	קְבֵּל
arserca (f.)	חִפּוֹשׁ
art (f.)	אֲמֻנוֹת
articiòch (m.)	קְנִירָס
arvèdse	לְהַתְּרָאֹות
arzigh (m.)	הַסְּפִּכְנוֹת
asdrisé (v.)	סִידָר
• <i>i son an camin ch'i asdriso</i>	• אָנִי מִסִּידָר
aserb (ag.)	בְּסֶרֶב
Asia	אַסִּיה
asil (m.)	חַמְץ
aso (m.)	חַמּוֹר
ass (m.) (<i>tàula</i>)	גִּבְעָן

assegn (m.)	הַמְּחָאָה
assel (m.)	פֶּלְדָּה
assenseur (m.)	מְעִילִת
assicurassion (f.)	אַשׁוֹר
atension (f.)	הַקְשֵׁבָה
atent (ag.)	קְשׁוֹב
ativ (ag.)	פְּעִיל
ator (m.)	שְׁתִּיכְנוֹן
auguri!	מְזֻלְּלָה טֹבָה!
aumenté (v.)	הַגְּדוּלָה
Australia	אֹוסְטְּרָלִיה
àut (ag.)	גְּבוֹהָה
autëssa (f.)	גְּבָה
autorità (f.)	סְמִכּוֹת
àutr (ag.)	אַחֲרָה
avarissia (f.)	קְמַצְנָוָה
avèj (v.)	49 קְיִיחָה ?

⁴⁹ Vëdde a pag. LXII.

aventura (<i>f.</i>)	הַרְפָּתָקָה
avërsari (<i>m.</i>)	יִרֵב
avìja (<i>f.</i>)	צְבֹּרָה
avion (<i>m.</i>) (aparechio : גֶּמֶן)	אֲנוֹירָן
avis (<i>m.</i>)	הַוְּדָעָה
avzin (<i>prep.</i>)	קָרוֹב

B

babi (m.)	ברְּפָה
babòja (f.)	בָּרָק
bagna càuda ⁵⁰	בְּנִיה כָּאוֹדָה
bagné (v.)	הַרְטִיב
balon (m.) (<i>gieugh</i>)	כְּדוּרְגָּל
bandiera (f.) (drapò :ם :ג)	דָּגָל
banca (f.)	בְּנֵק
barba (m.) (zio :גֶּמֶן :זָוֶד)	זָוֶד
barba (f.)	זָקָן
barbé (m.)	סְפָר
baron (m.)	עַרְמָה

⁵⁰ מתחון (פיימונט).

basé (v.)	בָּשֵׁק
bass (ag.)	גַּמְוֹךְ
bastansa (av.)	מַסְפִּיקָה
bèive (v.)	שְׂתַּה
• <i>cos ch'it bèive?</i> (m.)	• מָה אַתָּה שׂוֹתָה?
bel (ag.)	יְפָה
• <i>che bel!</i>	• יוֹפָה!
benedì (v.)	בְּרֹךְ
bero (m.)	טַלְּהָ
bestia (f.)	חַיָּה
beu (m.)	שָׂוֶר
bianch (ag.)	לְבָן
bicer (m.)	כּוֹס
bici (f.)	אוֹפָנִים
bijèt (m.)	כְּרָטִיס
bin!	טוֹב!
binari (m.)	זּוֹגִי
bira (f.)	בִּירָה

bisson (<i>m.</i>)	שִׁיחַ בְּסֶבֶב
bleu (<i>ag.</i>)	כָּחֹל
boca (<i>f.</i>)	פֶּה
bòia (<i>f.</i>)	חַרְקָה
bòn!	קֵין!
bon (<i>ag.</i>)	טוֹב
bon-assèira	עֲרָב טוֹב
bondì	בוֹקָר טוֹב
bonèt (ממתק) (<i>m.</i>)	בוֹנָת
bontà (<i>f.</i>)	טוֹב
bòsch (<i>m.</i>)	עַז
bota (<i>f.</i>) (botelia : גָּמָן)	בְּקֻבּוֹק
botelia (<i>f.</i>) (bota : גָּמָן)	בְּקֻבּוֹק
boton (<i>m.</i>)	פְּפָתָור
braje (<i>f. pl.</i>)	מְכֻנָּסִים
brajé (<i>v.</i>)	צָעַק
brasa (<i>f.</i>)	גַּחְלִים
brass (<i>m.</i>)	זְרוּעַ

brich (m.)	רַמָּה
• <i>ij brich dël Gòlan</i>	רַמֶּת הַגּוֹלָן
brichel (m.)	גִּפְרוֹר
brin-a (f.)	כְּפֹור
bròd (m.)	מְרַק
brut (ag.)	כְּעֹור
bujent (ag.)	רֹותֶה
bur (m.)	חֵמָה
busta (f.)	מְעֻטָּפה
buté (v.)	שָׁם

C

ca (f.)	בֵּית
caden-a (f.)	שְׁרַשְׂרָת
cadrega (f.)	כֶּסֶף
café (m.)	קִפְּה
camel (m.)	גַּמְלָה
caminé (v.)	קָלָה
camp (m.)	שְׁדָה
candèila (f.)	נֵר
can (m.)	כְּלֵב
canson (f.)	שִׁיר
canté (v.)	שָׁר
capì (v.)	הַבִּין
• <i>i capiss nen</i> (m.)	• אֲנִי לֹא מְבִין

• <i>i capiss nen</i> (f.)	אָנִי לֹא מְבִינֶה
car (ag.) (<i>costos/afet</i>)	יַקֵּר
caròta (f.)	גַּזְרָה
carta (f.)	גַּנְדָּרָה
carton (m.)	קְרִטּוֹן
Casal Monfrà (עיר)	קָאָסָאלִי מַוְנִיפִּירְטוֹ
cassul (m.)	מַצְקָתָה
castel (m.)	טִירָה
caté (v.)	קְנָה
càud (ag.)	חַם
caval (m.)	סֻס
cel (m.)	שְׁמִים
celest (ag.)	כְּחֹול
cerea!	שְׁלֹום!
che (<i>cong.- pron.</i>)	אֲשֶׁר,
chérde (v.)	הַאֲמִין
cheur (m.)	לִבָּה
chi (<i>pron. inter.</i>)	מַיִּה

• <i>con chi?</i>	• עַמְּ מִי?
chiel (<i>pron. pers. sog.</i>)	הָוֹא
chila (<i>pron. pers. sog.</i>)	הִיא
ciaciareé (v.)	פֶּטֶפֶט
ciamé (v.)	קְרָא
ciamé (v.) (<i>për otēn-e quaicòs</i>)	בְּקָשׁ
ciancie (<i>pl.</i>)	פֶּטְפּוֹתִים
ciav (f.)	מְפִתְחָה
cicolada (f.)	שְׂזָקּוֹלֵד
cinema (m.)	קוֹלְנוֹנוּעַ
cioch (<i>ag.</i>)	שְׁכֹור
circo (m.)	קְרָקָס
cit (<i>ag.</i>)	קְטָן
cit (m.)	יְלָד
citadin (m.) (<i>sitadin</i> : גָּמָן)	אֲזָרָה
citadinansa (f.)	אֲזָרָהוֹת
ciuto (<i>ag.</i>)	שְׁוִתָּק
col (<i>ag. dim.</i>)	הַהְוֹא

còl (<i>m.</i>)	צָנוֹאַר
cola (<i>ag. dim.</i>)	קְהִיא
colin-a (<i>f.</i>)	תֵּל
come (<i>av.</i>)	כֵּם כִּמוֹ
compagn (m.)	חֶבְרָן
compagnìa (<i>f.</i>)	חֶבְרָה
completament (<i>av.</i>)	פְּלִיל
compliment!	• כל הַכְּבוֹד
computer (<i>m.</i>)	מַחְשָׁב
comunità (<i>f.</i>)	קְהִלָּה
• comunità 'd Turin	• קְהִלָּה בְּטוּרִינָה
con (<i>prep.</i>)	עִם
• con chi?	• עִם מַיִם?
Coni (<i>עיר</i>)	קוֹנוֹגָאוֹ
conòsse (<i>v.</i>)	יְדֻעַ
consèj (<i>m.</i>)	עַצָּה
conté (<i>v.</i>)	סְפָר
content (<i>ag.</i>)	שְׂמֵחַ

cop (<i>pl.</i>)	גָּגָג
• <i>an sij cop, dzora ij cop</i>	• עַל גָּגָג
coragi!	אוֹמֶץ!
còsa (<i>pron. inter.</i>)	מָה
cossa (<i>f.</i>)	קְלֻעָת
costí ...-sì, coste ...-sì (<i>pr. dim.</i>)	אֲלָה
cotel (<i>m.</i>)	סְכִין
crava (<i>f.</i>)	עֵז
crisi (<i>f.</i>)	מְשִׁיבָר
creé (<i>v.</i>)	בְּרָא
cru (<i>ag.</i>)	חֲרִיף
cuciar (<i>m.</i>)	כְּרָפָה
cuercc (<i>m.</i>)	מְכַשֵּׁה
curt (<i>ag.</i>)	קְצָר
cusin-a (<i>f.</i>) (<i>local</i>)	מְטֻבָּח
cuverta (<i>f.</i>)	כְּסֻוִי

D

da (<i>prep.</i>)	מִין, מֵי-
darmagi!	חַבְלָה
data (<i>f.</i>)	מַאֲרִיךְ
dé (<i>v.</i>)	גַּתְנוֹ
dë (<i>prep.</i>)	שֶׁל
decide (<i>v.</i>)	הַחְלִיטָה
dent (<i>m.</i>)	שָׁן
desert (<i>m.</i>)	מִזְבָּר
dësmentié (<i>v.</i>)	שְׁכָחָה
dësmoresse (<i>v.</i>)	שְׁחָקָה
dëspiasì (<i>m.</i>)	צָעָר
destin (<i>m.</i>)	גּוֹרָל
destinassion (<i>f.</i>)	יעֵד

deurbe (v.) (durbi : גַם :	פֶתַח
deurme (v.)	יִשְׁן
dì (v.)	אָמֵר
di (m.)	יוֹם
diamant (m.)	ינְהָלָם
dieta (f.)	דִיאַטָה
• <i>an dieta</i>	בְדִיאַטָה
difícil (ag.)	קָשָׁה
digestion (f.)	עֲכֹול
digiun (m.)	צָום
dil (m.)	אָצְבָע
dirit (m.)	מְשֻׁפֵט
disco (m.) (disch : גַם :	דִיסָק
disegné (v.)	צִיר
disórdin (m.)	בְלִגּוֹן
disordinà (ag.)	בְלִגּוֹנִית
dissendensa (f.)	תּוֹלְדָה
dissionari (m.)	מַלְוָן

distansa (f.)

מְרַחֵק

• *a tre méter éd distansa*

• בָּמֶרֶחֶק שֶׁל שְׁלוֹשָׁה מִטְרִים

dnans a (prep.)

לְפִנֵּי

document (m.)

תְּעֻוָּה

doman (av.)

מְחַר

domanda (f.)

שְׁאָלָה

doss (ag.)

מְתוֹךְ

drita (f.)

יִמְיָין

dròlo (ag.)

מוֹזֵר

dubi (m.)

סְפָּקָה

dur (ag.) (*difícil*)

קְשָׁה

dzora (prep.)

עַל

E

e (<i>cong.</i>)	אֵ
ebréo (<i>ag.</i>)	עַבְרִי
ebréo (<i>përson-a</i>)	יְהוּדִי
ëd (<i>prep.</i>)	שֶׁל
ëdcò (<i>cong.</i>)	גָם
Egit	מִצְרִים
ël (<i>art. m. sing.</i>)	הָ
eletrònich (<i>ag.</i>)	אַלְקְטְרוֹנִי
• <i>indiriss ëd pòsta eletrònica</i>	• כְתֻובַת אַלְקְטְרוֹנִית
erbo (<i>m.</i>)	עַז
eror (<i>m.</i>)	שְׁגִיאָה
ës ...-sì (<i>ag. dimostr. m.</i>)	זֶה

esempi (m.)	דָּגְמָה
• <i>pér esempi</i>	לִמְשָׁל
esistensa (f.)	סִיּוּם
esse (v.)	הַיָּה
• <i>a-i é nen</i>	אֵין
est (m.)	מִזְרָח
età (f.)	גִּיל
euj (m.)	עַיִן
euli (m.)	שְׁמֹן
Eufrate (<i>fium</i> - נהר)	פֶּרֶת
Europa	אִירוֹפָה
eva (f.)	מִים
Eva	סְנָה
evité (v.)	מְנַה

F

fàbrica (f.)	בֵּית־חֶרְשָׁתָה
fabriché (v.)	בְּנָה
facia (f.)	פְּנִים
fàcil (ag.)	קָל
famìja (f.)	מַשְׁפְּחָה
farfala (f.)	פְּרִפְרִר
farin-a (f.)	קְמָח
fasan (m.)	פְּסִיּוֹן
fassolet (m.)	מְטֻפְחָת
faudal (m.)	סְגָר
fàuuss (ag.)	מְזִיר
faussìa (f.)	מְגַל
fé (v.)	עַשְׂה

fé (f.)	אָמוֹנָה
fer (m.)	בִּרְזֵל
fer (m.) da stiré	מַגְהָץ
ferìa (f.)	פֶּצְעָם
ferovìa (f.)	מַסְלָתָה-בִּרְזֵל
festa (f.)	גָּמָךְ
• <i>bon-a festa!</i>	• הָגָ שְׂמֵחָה!
feu (m.)	אַשׁ
feudra (f.) (fòdra : גָּמָךְ)	בְּטֻנָּה
feuja (f.)	עַלְהָה
fidesse (v.)	בְּטָח
fídich (m.)	כְּבָד
fieul (m.)	בָּנוֹן
fieul (m.) (<i>masnà</i>)	בְּחוֹורָה
fifa (f.)	פְּחָד
fija (f.)	בָּתָה
fija (f.) (<i>tòta</i>)	בְּחוֹרָה
film (m.)	סְרִטָּם

fin (f.)	סֹף
final (m.)	סּוֹף
final (ag.)	סּוֹפִי
finalment!	סּוֹפִי סּוֹפִ!
finì (v.)	גַּמֵּר
fiòca (f.)	שְׁלָג
fioché (v.)	ירֶד שְׁלָג
fium (m.)	גַּנְקָר
fnoj (m.)	שְׁמָר
fnestra (f.)	סְלִוָּן
fò (m.)	אַשּׁוֹר
fomna (f.)	אַשְׁהָ
• <i>mia fomna</i>	• אַשְׁתִּי
fòra (av.)	בְּחֻזָּק
• <i>an fòra</i> (lontan av.)	• בְּרַחֲזָק
• <i>a l'è tant an fòra?</i>	• זֶה בְּרַחֲזָק מַאֲדָ ?
forciolin-a (f.) (fotlin-a)	מַזְלָגָג
formagg (m.)	גְּבִינָה

forn (<i>m.</i>)	פָּנוֹרָה
fornel (<i>m.</i>)	אַחֲרִי
fòrse (<i>av.</i>) (fòrsi :מְגֻמָּן)	אוּלִי
fòrt (<i>ag.</i>)	אַבְּירָה
fortun-a (<i>f.</i>)	מְזֻלָּה
fotlin-a (<i>f.</i>) (forciolin-a :מְגֻמָּן)	מְזִילָה
fotografia (<i>f.</i>)	צָלוּם
fra (<i>prep.</i>)	בֵּין
frà (<i>m.</i>)	נְזִיר
francobol (<i>m.</i>)	בּוֹלְדָּאָר
Fransa	צִרְפָּתָה
fransèis (<i>ag.</i>)	צִרְפָּתִי
fratel (<i>m.</i>) (frel :מְגֻמָּן)	אַחֲרִי
frèid (<i>m.</i>)	קוֹרֶה
frèid (<i>ag.</i>)	קוֹרֶה
frel (<i>m.</i>) (fratel :מְגֻמָּן)	אַחֲרִי
frené (<i>v.</i>)	בְּלָם
fresch (<i>ag.</i>)	קְרִירָה

frev (f.)	חָם
fricassé (v.)	תְּגִונָה
frigo (m.)	מַקְרֵר
frità (f.)	פְּבִיכְתָה
fròla (f.)	פּוֹתֶשֶׁדָה
fruta (f.)	פְּרֹות
fumela (f.)	גְּזַבָה
furb (ag.)	פְּקִים

G

gas (m.)	גָּז
gadòla (ag./m.)	טַפְשׁ
gal (m.)	פֶּרֶנְגּוֹל
gat (m.)	סְתִוּל
gavé (v.)	גַּטֵּל
gelato (m.)	גָּרָר
genà (ag.)	בִּינְשָׁם
general (ag.)	כְּלָלִי
geografìa (f.)	גְּאוּגְּרָפִיָּה
Gerusalem	יְרוּשָׁלַיִם
già (av.)	כָּבָר
giambon (m.)	קַחְלָל

giardin (m.)	גַן
giari (m.)	עֲכָבָר
ginoj (m.)	בְּרֵךְ
gionté (v.)	הוֹסִיף
Giordan (fium - נهر)	ירְדוֹן
giornal (m.)	עַתְ�וָן
giov (ag.)	צָעִיר
ginojèt (m.)	גִּרְגָּיִים
giss (m.)	גִּיר
giust (ag.)	צָדָק
giustissa (f.)	מְשֻׁפֶּט, צָדָק
giuté (v.)	עַזֵּר לְ-
• it peule giuteme?	
• את יכולת לסייע לי?	
gran (m.)	חַטָּה
grand (ag.)	גָּדוֹל
grass (ag.)	שְׁמָנוֹן
grassie (mersì :גָם :	תּוֹךְהָ

• *tante grassie*

grigné (v.) (rìje :םג)

gris (ag.)

grop (m.)

gròss (ag.)

guidator (m.)

guidé (v.)

• תזקה רבָה

צַחַק

אֲפָר

קְשֹׁר

גָּדוֹל

נֶהָגָן

הַרְיִיךְ

H

Haifa (*sità*)

חִיפָה
חַבְרוֹן

Hebron (*sità*)

	<i>nèir</i>	שָׁחֹר
	<i>bianch</i>	לְבָנָה
	<i>gris</i>	אֲפָר
	<i>ross</i>	אָדָם
	<i>verd</i>	יְרֵק
	<i>bleu</i>	כְּחֵל
	<i>giàun</i>	צָהָב
	<i>maron</i>	עַרְמוֹן
	<i>arancion</i>	כְּתֵם
	<i>reusa</i>	גַּרְגָּרָה

Notoma che tanti color a
l'han sèmper le vocalì . τ

I

ij (<i>art. m. pl.</i>)	ה-
imàgin (<i>f.</i>)	צלום
important (<i>ag.</i>) (amportant : גָם)	חשוב
impossìbil!	אי-אפשר!
inciòstr (<i>m.</i>)	דיו
inglèis (<i>ag.</i>)	אנגליה
inissi (<i>m.</i>)	ראשית
• <i>an prinsipi, a l'inissi</i>	בראשית
intern (<i>ag.</i>)	פנימי
internassional (<i>ag.</i>)	בינלאומי
ìnternet	אנטרכט
ìsola (<i>f.</i>)	אי
intré (<i>v.</i>)	נכנס

invern (m.)	חֹרֶף
Israel	יִשְׂרָאֵל
israelian (ag.)	יִשְׂרָאֵלי
israelit (pl.)	בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
istà (f.)	קִיז
istess (ag.)	עַצְמֹו
Italia	אִיטְלִיה
italian (ag.)	אִיטְלִקי

J

jazz (*m.*)
jer (*av.*)

ג'ז

אַתְמֹול

uciaj
 mishkafayim – משקפיים

cadrega
 kisé – כיסא

tirabosson
kholetz – חולץ • *makhletz* - מחלץ

K

kasher (*v dde introdussjon*)

כָּשֵׁר

kebab, kebap

קְבָּב

kibbutz (*vilagi agr.*)

קִבּוֹץ

L

la (<i>art. f. sing.</i>)	לָהּ
là	שָׁם
làcrima (<i>f.</i>) (lerma : גַּמְּ)	דְּמֻעָה
làder (<i>m.</i>)	גִּבְּבָה
lagh (<i>m.</i>)	אֲגָם
• <i>Lagh d'Orta</i>	• אֲגָם נֶשֶׁל אֹזְרֵתָה
le (<i>art. f. pl.</i>)	לָהּ
lë (<i>art. m. sing.</i>)	לָהּ
làit (<i>m.</i>)	חַלְבָּה
lauré (<i>v.</i>)	חַרְשָׁה
lej, lege (<i>f.</i>)	מַשְׁפֵּט
lenga (<i>f.</i>) (<i>lengagi</i>)	שְׂפָה
leon (<i>m.</i>)	אֲרִיה
lerma (<i>f.</i>) (làcrina : גַּמְּ)	דְּמֻעָה

lesa (f.) (slita : גַּם :)	מְגַלֵּשָׁה
lese (v.)	קָרָא
let (m.)	מֶטֶה
leu (m.)	מַקּוֹם
lìber (m.)	סִפְרָה
lìber (ag.)	חֻופְשִׁי
limon (m.)	לִימָן
litra (f.)	מְכַתֵּב
livel (m.)	רַמָּה
lodé (v.)	הַלֵּל
long (ag.)	אַרְךָ
lontan (ag.)	רַחֲוק
• <i>a l'é tant lontan?</i>	• זה רַחֲוק מַאֲדָם?
luce (m.) (lus : גַּם :)	אוֹר
lun-a (f.)	ירַחַם, חַלֵּב
lus (m.) (luce : גַּם :)	אוֹר
luv (m.)	זַיִב

M

ma (<i>cong.</i>) (però :מָ)	אָבָל
mach (<i>av.</i>)	רָקְ
màchina (<i>f.</i>) (<i>vitura</i>)	מִכּוֹנִית
• <i>an màchina</i>	• בְּמִכּוֹנִית
madamin (<i>f.</i>), madama (<i>f.</i>)	גַּבְרָתָה
• <i>ch'a scusa, madamin</i> סְלִיחָה גַּבְרִתִּי	
maestro (<i>m.</i>)	רֶבֶן
magna (<i>f.</i>)	דוֹתָה
mai (<i>av.</i>)	לְעוֹלָם
màir (<i>ag.</i>)	רֵזָה
màja (<i>f.</i>)	מִיזָה
malavi (<i>ag.</i>)	חֹזֶה
mama (<i>f.</i>)	אָמָּא

man (<i>f.</i>)	יד
manché (<i>v.</i>)	חסָר
mandarin (<i>m.</i>)	מַנְדָּרִינָה
mandé (<i>v.</i>)	שְׁלֵחָה
mangé (<i>v.</i>)	אֲכָל
mània (<i>f.</i>)	שְׁרוֹוֵיל
mar (<i>m.</i>)	ימָם
• <i>al mar</i>	בַּיְמָם
maravijos (<i>ag.</i>)	סְבָאָבָה
marciapé (<i>m.</i>)	מִזְרָקָה
mare (<i>f.</i>)	אַמָּה
martel (<i>m.</i>)	פֶּטְיִישׁ
masnà (<i>f.</i>)	יְלָד
matin (<i>f.</i>)	בוֹקָר
• <i>ëd matin</i>	בְּבֹקָר
mariagi (<i>m.</i>)	חַתּוֹנָה, חַתּוֹנָה
medicassion (<i>f.</i>)	טְפוּל
mèis (<i>m.</i>)	חַדְשָׁה

melon (<i>m.</i>)	מֶלְוָן
mersì (grassie) גַּם :	תֹּזֶה
mi (<i>pron. pers. sog.</i>) אֵנִי	
mica (<i>f.</i>) כְּפָרְלָחָם	
miràcol (<i>m.</i>) נֵס	
mné (<i>v.</i>) הַזְבִּיל	
mnestra (<i>f.</i>) מְרַק	
mond (<i>m.</i>) עֹזֶלֶם	
• <i>al mond</i> בְּעֹזֶלֶם	
Mondvì (עיר) מַנְדוּבִּי	
montagna (<i>f.</i>) הַר	
mulin (<i>m.</i>) טְחִנָּה	
muraja (<i>f.</i>) כּוֹטָלֶגֶר	
mùsica (<i>f.</i>) מַנְגִּינָה	
mzura (<i>f.</i>) מְדֻהָה	

N

nas (<i>m.</i>)	אָף
natura (<i>f.</i>)	טְבֻעָה
nav (<i>f.</i>)	אוֹגִינה
Nàzaret	נָזֶרֶת
nebia (<i>f.</i>)	עַרְפָּל
negòssi (<i>m.</i>) (botega : גג)	חֲנוּת
nèir (<i>ag.</i>)	שְׁחוֹר
nen, pa (<i>negassion</i>)	לֹא, אֵל
neuit (<i>f.</i>)	לִילָה
neuja (<i>f.</i>)	שְׁעִמּוֹם
neuv (<i>ag.</i>)	סְדֵשׁ
ni(l) (<i>m.</i>)	גָּנוֹן
nìvol (<i>ag.</i>)	מְעַבֵּן

nìvola (f.)	עַנְוָן
nò (negassion)	לֹא
nòm (m.)	שֶׁם
nòrd (m.)	אַפּוֹן
nòsse (pl.)	תְּחִוָּנָה
nové (v.) (noé : מֵגָ)	שְׁקָה
nojàutri (pron. pers. sog.)	אֲנוֹחָנוּ
nojesse (v.)	הַשְׁתְּעוּמָם
Nosgnor	אֵלֶּה הָזָה
novità (f.)	חָדוֹשׁ
• novità?	? סְהָ ?חָדְשָׁ ?
nùmer (m.)	מִסְפָּר

O/Ò

o (<i>cong.</i>)	אוֹ
òasi (<i>f.</i>)	גִּנְוָה־מַקְבֵּר
òm (<i>m.</i>)	אִישׁ אָדָם
ora (<i>f.</i>)	שְׁעָה
orassion (<i>f.</i>)	תְּפִלָּה
orcin (<i>m.</i>)	עֲגִיל
órdin (<i>m.</i>)	סֶדֶר
orìja (<i>f.</i>)	אָזָן
ors (<i>m.</i>)	דְּבָר
ospidal (<i>m.</i>)	בֵּית־חֹלִים
otin (<i>m.</i>) (<i>vigna</i> : גַּמָּה)	כַּרְמָה
òvest (<i>m.</i>)	מַעֲרָב

P

pàgina (f.)	פֶּגְזִינָה
paisan (m.)	אַכְרֵס מְקֻלָּאי
Palestin-a	פַּלְשָׁתִינָה
pan (m.)	לְחֵם
• <i>pan fèrmentà</i>	• חַמְצִין
• <i>pan sensa liévit</i>	• מַצְהָה
papà (m.)	אָבָא
papalin-a (f.)	כֶּפֶה
paradis (m.)	גּוֹן עֲדֹן
pare (m.)	אָבָבָה
parèj	כֶּדֶר
• <i>s'a l'é parèj!</i>	• אָמָם כֶּדֶר!
Parlament (d'Israel)	הַכְּנוּסָה

parlé (v.)	ברֶּכֶר
• <i>parla pa!</i>	יְוָפִי!
paròla (f.)	אַמֵּר
parpajon (m.)	פִּרְפָּר
part (f.)	פֵּאָה ^{בְּ} חָלָק
parte (v.)	יָצַר ^{לְ} בָּרָךְ
pas (f.)	שְׁלֹום
Pasqua (f.)	פֵּסָח
• <i>bon-a Pasqua!</i>	• הָגֶג פֵּסָח שְׁמָחָה!
passiensa (f.)	סְבִּלְנוֹת
pastasùita (f.)	אַטְרִיוֹת
patata (f.)	פְּפּוּחַ אֲדָמָה ⁵¹
patela (f.)	מְכָה
pàuta (f.)	בּוֹזַע
pé (m.)	רַגְלָה
pèiver (m.)	פֶּלְפֶּל
pensé (v.) (pënsé)	חַשְׁבָּה

⁵¹ Leteralment: pom èd la tera (“pomme de terre”).

Pentatèuch (<i>m.</i>)	תּוֹרָה
pera (<i>f.</i>)	אַבְנָן
pérché	לְמֵה
pérdon (<i>m.</i>)	סְלִיחָה, מִחְילָה
però (<i>cong.</i>) (ma : <i>gm</i>)	אֲבָל
pérson-a (<i>f.</i>)	אֲנוֹשׁ
pess (<i>m.</i>)	קֶג
pian (<i>av.</i>)	לְאַט
piat (<i>m.</i>)	צְלַחַת
Piemont	פִּיאַמּוֹנֶט
piemontèis (<i>ag.</i>)	פִּיאַמּוֹנֶטִי
• <i>i amparo 'l piemontèis</i>	• אַנְיִ לְזַמְדָּ פִּיאַמּוֹנֶטִית
• <i>pérché it ampare nen èl piemontèis?</i>	• לְמֵה אַתָּה לֹא לְזַמְדָּ פִּיאַמּוֹנֶטִית?
• <i>com'as dis an piemontèis?</i>	• אַיךְ אָמְרִים בִּפִּיאַמּוֹנֶטִית?
pietà (<i>f.</i>)	רַחֲמִים

pieuva (f.)	גְּשֵׁם
pigiama (m.)	פִּיזְמָה
pijé (v.) (pié : גֶּמֶן)	לְקַח
pior (m.)	בָּכִי
pioreé (v.)	בָּכָה
plandron (m.)	בְּטַלּוֹן
Pò (fium - נַהֲרָה)	פוֹ
podèj (v.)	יִכּוֹלֶה יִכְלֶל
• <i>it peule giuteme?</i>	• אַתְּ יִכּוֹלֶה לְעֹזֵר לִי? (f.)
poesia (f.)	שִׁיר
polid (ag.)	גְּקִי
polìtica (f.)	פּוֹלִיטִיקָה
poltron-a (f.)	כּוֹרְסָה כּוֹרְסָה
pom (m.)	פְּתֻוחָה
pont (m.)	גְּשָׁר
ponta (f.)	שְׁפִיצָה ⁵²

⁵² Sta paròla-sì (*shpitz*) a deriva da l'alman *Spitze* (*ponta*).

pòpol (<i>m.</i>)	עם
• <i>el pòpol d'Israel</i>	• עם יִשְׂרָאֵל
popolassion (<i>f.</i>)	ישוב
por (<i>f.</i>) (pau) (גֶם : גַּמְעָן)	פחד
pòrta (<i>f.</i>)	קְלַת
portugal, përtugal (<i>m.</i>)	תפוז
possé (<i>v.</i>)	קְשֻׁר
possìbil (<i>ag.</i>)	אפשר
pòver (<i>ag.</i>)	עֲנֵי
póver (<i>f.</i>)	אֲבָק
povron (<i>m.</i>)	פליפל
povronin (<i>m.</i>)	פליפל
prà (<i>m.</i>)	מדשאה
precet (<i>m.</i>)	מצונה
prego!	בקשה!
pressi (<i>m.</i>)	מחיר
prest (<i>tra pòch</i>)	בקרוב
prim (<i>ag.</i>)	ראשון

prima (f.) (*stagion*)

אַבְּבִיב

profeta (m.)

נָבִיא

pronunsia (f.)

מְבֻטָּא

protege (v.)

אַבְּטִיחָה

reusa
véred – רֵד

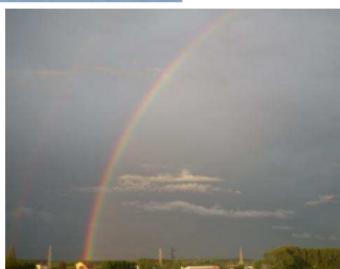
nìvola
'anan – עֲנָן

mont, montagna
har – הַר

scrieul, schéreul, pérro
sénay – סֶנָּאי

arcancel
késhet be'anan – קְשֵׁת בְּעָנָן

Q

quàder (<i>m.</i>)	תְּמוֹנָה
quaicòs (<i>pron. indef.</i>)	מַשְׁהוּ
quajcun (<i>pron. indef.</i>)	מִיְשֵׁהוּ
qualità (<i>f.</i>)	אִיכוֹת
quand (<i>av.</i>) (<i>int.</i>)	מַתִּי
quantità (<i>f.</i>)	כְּפָמוֹת
quartié (<i>m.</i>)	רַבָּע
quasi (<i>av.</i>)	כְּמַעַט

R

rabel (m.)	בלגן רעוש
rabin (m.)	רב
radis (f.)	שָׁרֶשׁ
ram (m.)	אֲגַבֵּת
ramassa (f.)	מְטֹאָטָא
randolin-a (f.)	סְנוּנִית
ravanin (m.)	צְנוּנִית
re (m.)	מְלֵךְ
regal (m.)	מְפַנֵּה
• <i>un regal pér ti</i>	• מְפַנֵּה בְּשִׁבְיָלָה
region (f.)	מְחוֹזָה
reusa (f.)	וְרָד
revision (f.)	חִזְרָה

rich (<i>ag.</i>)	עַשְׂיר
rìje (<i>v.</i>)	צָמֵק
ringret (<i>m.</i>) (regret : גֶם :	צָעֵר
ripòs (<i>m.</i>) (arpòs : גֶם :	מִנוּחָה
riunion (<i>f.</i>)	כְּנָסֶת
riva (<i>f.</i>)	גֶּדֶת
• <i>riva dèl mar</i>	• חֹוף־יָם
rivé (<i>v.</i>)	בֹּא
roa (<i>f.</i>)	גָּלְגָּל
robaté (<i>v.</i>)	בְּפָל
romanz (<i>m.</i>)	רוֹמָן
ross (<i>ag.</i>)	אֲדָם
• <i>diventé ross</i>	• אֲדָם
ròtol (<i>m.</i>)	מַגִּילָה
rotond (<i>ag.</i>)	עַגֵּל
rusé (<i>v.</i>) (<i>con q.un</i>)	רַב

S

sa ...-sì (<i>pr. dimostr. f.</i>)	זאת
sabia (<i>f.</i>)	חול
sachèt (<i>m.</i>)	שְׁקִיתָ
sal (<i>f.</i>)	מַלְחָ
salada (<i>f.</i>)	סְלָתָ
salm (<i>m.</i>)	מִזְמוֹרָ
salvé (<i>v.</i>)	הַצִּילָ
santuari (<i>m.</i>)	מִקְדָּשָׁ
sapin (<i>m.</i>)	אַרְןָ
saré (<i>v.</i>)	סְגָרָ
savèj (<i>v.</i>)	יַדְעָ
sbalià (<i>ag.</i>)	מַטְעָה
schin-a (<i>f.</i>)	גבָּ

s-cianché (v.)	תְּלַשׁ
s-ciapé (v.)	שִׁבְרָה
scòla (f.)	בֵּית־סְפִירָה
scoté (v.)	שְׁמַעַן
scrieul (m.)	סְנָאִי
scrive (v.)	כְּתָבָה
scusé (v.)	חֲלָה
se (cong.)	אֶם
sé (av.) (é, sì : גָם)	כֹּנוּ
sécol (m.)	מִאֵתָה
segn (m.)	אֹותָה
sèira (f.)	עַרְבָּה
• <i>ëd sèira</i>	בְּעַרְבָּה
semàfor (m.)	רְמֹזָה
sèmper (av.)	קְמִידָה
• <i>për sèmper</i>	עַד־עוֹלָם, לְעוֹלָם
sensa (prep.)	בְּלִי
sente (v.)	חָשָׁבָה

serché, sérché (v.)	חַפֵּשׁ
seure (f.) (sorela : גָּמָּה)	אֲחֹת
seurte (v.)	יִצְאָה
siass (m.)	כְּבָרָה
sicoma	כִּי
silensi (m.)	שְׁקָטָה
sinagòga (f.)	בֵּית־פֶּגֶסֶת
siola (f.)	בָּצָלָה
sità (f.)	עִירָה
sitadin (m.) (citadin : גָּמָּה)	אַזְרָה
slarghé (v.)	הַרְחִיבָה
slita (f.) (lesa : גָּמָּה)	מְגַלְשָׂה
slòira (f.)	מְחַרְשָׂה
sman-a (f.)	שְׁבוּעָה
• <i>bon-a sman-a!</i>	• שְׁבוּעָה טוֹבָה!
snistra (f.)	שְׁמַאלָה
soens (av.)	לְעַתִּים קְרוּבָות
sol (m.)	שְׁמַשָּׁה

sòld (<i>pl.</i>)	כְּסֶף
sorela (<i>f.</i>) (<i>seure :m</i>)	אֲחֹת
speransa (<i>f.</i>)	מִקְוָה
spiagia (<i>f.</i>)	חוֹפִים
spiegassion (<i>f.</i>)	בָּאוֹר
spieghé (<i>v.</i>)	בָּאָר
spogna (<i>f.</i>)	סְפֻוג
spòrch (<i>ag.</i>)	מַלְוְכָלֵךְ
spos (<i>m.</i>)	חַתָּן
sta ...-sì (<i>pr. dimostr. f.</i>)	זֹאת
stabi (<i>m.</i>)	רַפְתָּה
stansa (<i>f.</i>)	חַדָּר
stassion (<i>f.</i>)	פַּחַנָּה
sté (<i>v.</i>)	יִשְׁבָּה
stèila (<i>f.</i>)	כּוֹכָב
stërmà (<i>ag.</i>)	גְּנוּז
stissa (<i>f.</i>)	טְפָה
sto ...-sì (<i>pr. dimostr. m.</i>)	זֹה

stofi (ag.)	עַיִר
• <i>i son stofi</i>	אָנִי עַיִר
stopon (m.)	סְתֶּם
stra (f.)	קְרֵד
• <i>ch'a scusa madamin, a sa pa dime la stra pér Turin?</i>	סְלִיחָה גְּבִירָתִי אִיד אָנִי יִכּוֹל לְהִגִּיעַ לְטוּרִינּוּ?
strach (ag.)	עַיִר
• <i>i son strach</i>	אָנִי עַיִר
strass (m.)	סְמִרְטוֹט
strocioné (v.)	שְׁפָשָׂר
studié (v.)	לְמַד
sùcher (m.)	סּוֹכֵר
sud (m.)	דְּרוּם
surtìa (f.)	יְצִיאָה
suwanam (m.)	מְגַבֵּת
suvé (v.)	גְּגַת

T

tabach (<i>m.</i>)	טְבָק
tant (<i>av.</i>)	מַאֲדָ
• <i>ambelessì a fa tant càud</i>	• פָה חַם מַאֲדָ
tant (<i>ag. indef.</i>)	הַרְבֶּה
• <i>minca tant</i>	• לִפְעָמִים
• <i>tanta eva</i>	• הַרְבֶּה ⁵³ מִים
• <i>tante grassie</i>	• תֹזֵה רְבָה
tàula (<i>f.</i>)	שְׁלַחַן/שְׁוֹלְחַן
té (<i>m.</i>)	תֵה

⁵³ Ambelessì as peul noté che la semivocal ":" (lè *shèvà sempì*) (=ë) a l'è sparìa rispet a l'istessa paròla ch'as treuva doe righe dzora. An reallà a son giuste tute doe le manere. Ant la lenga moderna as tenda a gavé sta semivocal-sì, quand ch'as pronunsia nen. Parèj a diventa pì fácil lese. Per capì, a l'è come se, anvece dë scrive "*pérche*" an piemontèis, i scrivisso "*prchè*", ma la differensa 'd pronunsia a resta mìnima. Ant ël test bìblich anvece ":" a ven-a sèmper èscrit.

Tel Aviv	תִּל אַבִּיב
teléfon (m.)	טֶלְפּוֹן
telefoné (v.)	תָּלְפּוֹן
telefonin (m.)	טֶלְפּוֹן נֵיד ^{כְּפָלָאפּוֹן}
temp (m.) (cronol.)	זָמֵן
ténnis (m.)	טְנִינִיס
tera (f.)	אַרְצָה
tërsa (f.)	צָמָה
testa (f.)	רָאשׁ
ti (pron. pers. sog. f.)	אַתָּה
ti (pron. pers. sog. m.)	אַתָּה
Tigri (fium)	הַדְּקָל
timon (m.)	הַגָּה
tomatica (f.)	עֲגַבְנִיה
torna (av.)	שׁוֹבֵב
torné (v.)	שׁוֹרֵר
torta (f.)	עֲוֹגָה
tra (prep.) (fra : גַּם)	בּוּין

travaj (m.)	עַבּוֹדָה
travajé (v.)	עַבְדָ
treno (m.)	רֶכֶבֶת
tristëssa	צָאָבָה
tron (m.)	רֵעֵם
tròp (av.)	יוֹתֵר מִזְיָה
trové (v.)	מִצְאָה
Turin (עיר)	טוֹרִינָו
tut (ag. indef.)	⁵⁴ כל
• tut a pòst!	• בְּסִדְרָ!
• tut èl di	• כָל הַיּוֹם
• tuti ij di	• כָל יוֹם

⁵⁴

Sta seconda manera-sì dë scrive la paròla “tut” a conten-a la vocal τ (a). Ambelessì, però, a fa ecession e as les “ò”.

U

uffissi (m.)	לשכה
ùja (f.)	מַחֲטָה
ùltim (ag.)	אַתְּרֹוֹן
umidità (f.)	טַחַב
un (<i>numer</i>)	אֶחָד
ùnich (ag.)	יִיחִיד
univers (m.)	פָּבֵל
ùtil (ag.)	שְׁמֹוְשִׁי
urgent (ag.)	קְחֻוֹף
ùva (f.)	עַנְבָּה

V

vacansa (f.)	חֹופְשָׁה
• <i>bon-e vacanse</i>	חֹופְשָׁה נֶעִימָה
vàire (<i>ag./pron. inter.</i>)	כְּמָה
valor (<i>m.</i>)	שָׁוֵי
vëdde (<i>v.</i>)	רָאָה
véder (<i>m.</i>)	צְכוּכִית
vej (<i>ag.</i>)	צְבָנוּ
vèj (<i>av.</i>)	אַמְתִּי
vende (<i>v.</i>)	מִכְרָה
verd (<i>ag.</i>)	יִרְקָה
verità (f.)	אַמְתָּה
vers (<i>prep.</i>)	אֶלָּה
Vërsèj (עיר)	וּרְצִ'לִּי

veste, vëstì (v.)	לְבִשָּׁה
viagi (m.)	גַּסְיָה
vin (m.)	גַּן
violensa (f.)	חַמֵּס
vita (f.)	חַיִם
vitamin-a (f.)	וִיטָמִין
viv (ag.)	חַי
vive (v.)	חַיה
“voilà”, vualà	הַבָּה
vojàutri (pron. pers. sog. m.)	אַתָּם
vojàutre (pron. pers. sog. f.)	אַתָּנוּ
vòl (m.)	טִיסָה
volant (m.)	הַגָּה
vorèj (v.)	רְצָה
• vorèj bin	• אַהֲבָה
vos (f.)	קוֹל

W

wàfer (<i>m.</i>)	אַפִּיפִית
wàlser (<i>pl.</i>) (<i>popolassion</i>)	וְלִיזֶר
weekend (<i>m.</i>)	סָוףׁ שְׁבֻוּעָה
whisky (<i>m.</i>)	וִיסְקֵי

X

xenofobia (f.)

שְׁנָאָתּוֹן זִרְיָם

Y

yankee, iènchi, merican

יָנְקִי

yìddish

אַידִישׁ

yògurt (m.)

יּוֹגָרֶט

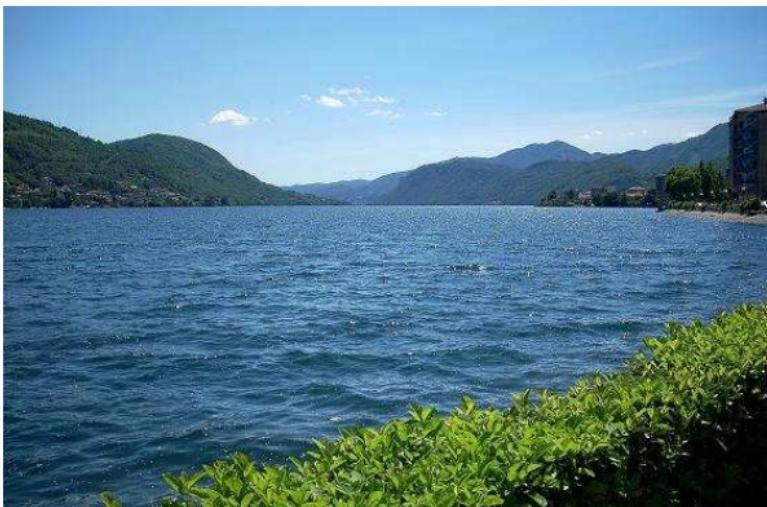
Z

zafran (<i>m.</i>)	כְּרֶפֶם
zanzarin (<i>m.</i>)	יַתּוֹשׁ
zanziva (<i>f.</i>)	חַנִּיק
zebra (<i>f.</i>)	זְבֻרָה
zero	אֶפְסָס
zio (<i>m.</i>) (barba :מֵגֶן)	דוֹד
zolì (<i>ag.</i>)	חַבְיבָּה

תוספת / GIONTA FINAL

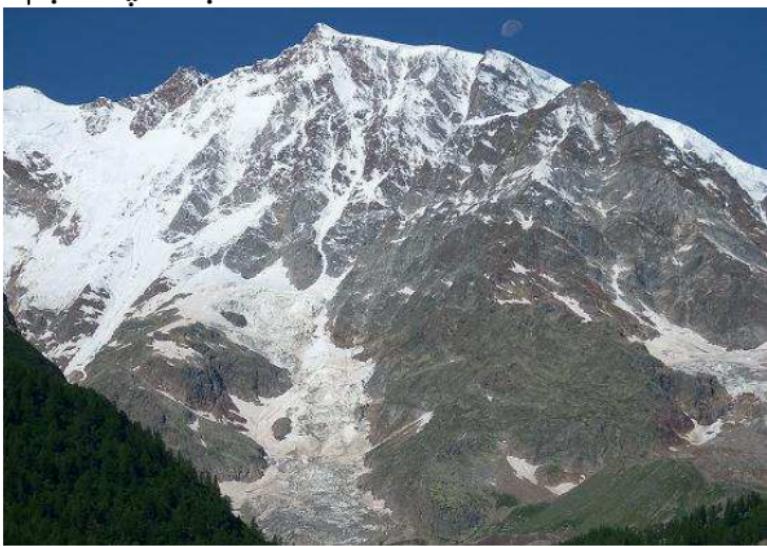
צלומים / *Elench èd le foto*

143, 141	אגם של אורתה
143	אורטה סן ג'וליו
146	ביאללה (סביבה)
147	האי היפה
143	הר ביזו
141	הר רוזה
145	ווילהסטלונה
141	ורצ'לי
156, 154, 150, 149, 147, 144	טורינו
155	מוניקלירי
149	מפל טוצ'ה
150	סאלוצו
142	סטרזה
154	עמק פאליצ'ה
145	פונטיאנלה
153	פוסנו
148	פורמאצ'ה: בית ולסר
153	פרק בורכ'ינה
142	קננווביו
150	קאסאלי מונפירטו
146	קיירி
152, 150	קונאו
152, 151	ראקוניגי

אגם של אורתה *Lagh d'Orta*

(צילום: Claudio Panero)

הר רוזה *Mont Reusa / מ. 4.634 m.*

(צילום: Claudio Panero)

(נַגְמָן מִאֲגָ'זֵרָה) סְטֶרֶזָה (Stresa (L. Magior) צָלִום Fòto: Luciano Collo)

“בַּיְמֵשׁ” קַנְנוּבֵיו (Caneubi 'd neuit צָלִום Fòto: Luciano Collo)

הר ביזו
Monviso / מ. 3.841 m.

(צלום/Foto: Claudio Panero)

אורה סנט ג'וליו
Orta San Giulio

(צלום/Foto: Claudio Panero)

טורינו Turin

(צלום/Foto: Luciano Collo)

טורינו Turin "Palass Madama"

(צלום/Foto: Luciano Collo)

פונטיאנלה Pontcianal

(צלום/Foto: Luciano Collo)

וילה סטלוונה Vilastlon

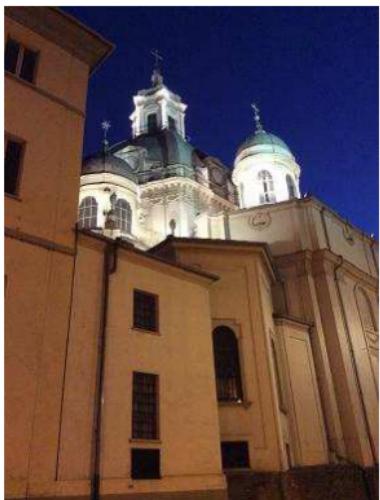
(צלום/Foto: Luciano Collo)

בִּיאָלה Castel ant ij paragi 'd Biela (צילום: Claudio Panero)

קִירֵי Cher: ēl dōm (צילום: Luciano Collo)

Giesia dla Consolà טורינו
Turin צלום (Fòto: Guido Panero)

טורינו: מולָה אַנְטוֹנֵליַאנָה
Turin צלום (Fòto: Guido Panero)

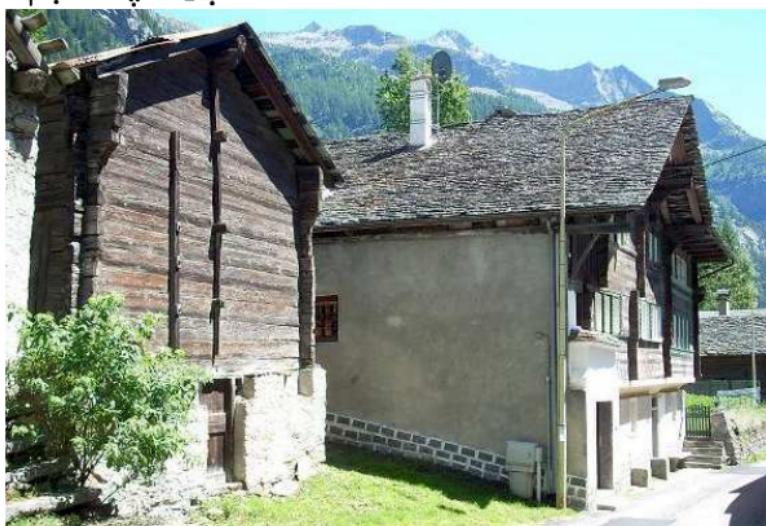

הַאי בִּילָה Isola Bela (Lagh Magior) חיפה צלום (Fòto: Luciano Collo)

אָגֶם שְׁל אַזְרַתָּה
Omegna

(צָלָום/Foto: Claudio Panero)

בֵּית “וְלִסְרָה”
Ca Wälser (Formassa)

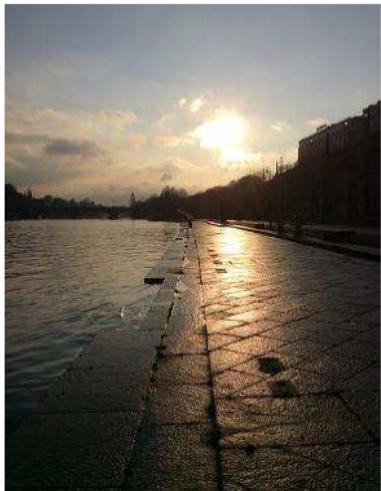
(צָלָום/Foto: Claudio Panero)

טורינו Turin: stassion feroviaria צלום/Foto: Guido Panero

טֹצֵה מַפְלָגֶת Cascada (Val Formassa) צלום/Foto: Claudio Panero

טורינו: נהר "פו"
Turin: Po (Foto: Guido Panero)

קאסאלי מונפירטו
Casal Monferrato (Foto: Claudio Panero)

סאלוצו^ס
Salusse

(Foto: Claudio Panero)

קוניאו: בית-כנסת
Coni: sinagoga ("be(i)t knesset")

(Foto: Claudio Panero)

רָאקוּנִיגַי

Racunis: "Margarie"

(צלום/Foto: Luciano Collo)

רְצֵ'לִי

Vërsèj: St.Andréa

(צלום/Foto: Claudio Panero)

רְצֵ'לִי: בֵּית-כְּנֶסֶת

Vërsèj: sinagòga

רָקְוֹנִיגַי

Racconigi: sera real

(צילום: Luciano Collo)

קוֹנוּגַי

Coni

(צילום: Claudio Panero)

פּוֹסְסָנוּ Fossan

(צלום/Foto: Luciano Collo)

פַּרְקֵ בּוּרְצִ'ינָה Parch "Burcina"

(צלום/Foto: Claudio Panero)

טורינו: בית-כנסת צלומיים (Foto: Claudio Panero) *Turin: sinagoga*

צולם בעמק פאליצ'ה Val Pelis: arfugi Jervis (Foto: Claudio Panero)

מונקאליני: טירה *Moncalé: él castel*

(צלום/Foto: Claudio Panero)

מונקאליני *Santa Maria dla Scala*

(צלום/Foto: Claudio Panero)

טורינו *Turin: gesia 'd Maria Ausiliatris*

(צילום/Foto: Claudio Panero)

Indes analítich èd la part antrodutiva

(La trascrisson èd le parole ebrée con caràter latin a seguo nen la grafia piemontéisa)

Academia talmùdica	LIV
Acent an ebréo	XXV
Acent an piemontèis	LXVI
Adam	VIII
Agetiv e pronòm anterogativ	XLII
Agetiv possessiv tacà a le parole.....	LII
Aliyàh	LV
Angela, Carlo.....	LXXXV
Arca Santa	LXIV
Archivi “Terracini”	L
Articol determinativ	XX, XLI, LXVII
Ashkënasì	XXXIII
Avèj	LXII
Avèj da manca	XLV
Bandiera d’Israel.....	XXV
Bar Kokh(e)ba	LXIX
Ben Gurion, David	LXXI, XCII
Bet Lekhem	LIII
Beuves	XLIII
Bibìa ebréa (Tanak)	XIV, XXXI
Canson	XXIX, LXXIII
Carmagnòla.....	LXVIII, LXXX
Casal Monfrà	LXXXIV
Cavour	LXXVIII
Cerea.....	LVII
Chagall Marc	XLVI
Chi	XI
Chiel, chila, ti.....	XXIX
Ciau	LVII
Ciro (Persia).....	LXIV

Coni	XVIII, LXVIII
Cronologìa e significà dle feste ebrée	XXIII
Dàghesh.....	XXX, XXXI
Di dla sman-a.....	XLIX
Diàspora.....	LV
Drapò d'Israel	XXV
Egit	XCV
El Al	XXX
Ël nòm èd Nosgnor	XII, XXXII
Esse.....	LXIII
Feminin.....	XXIX
Feste ebrée	XXII
Forma "costrutta".....	LXII
Ghemarah	XXXVIII
Giardin dij giust	LXXVI
Haggadah shel Pesach.....	LXXXVIII
Hanukkah.....	XXII, XXIII, LXXXVIII
Inn israelian	LX
Introdussion an sla lenga ebréa	VI
Israel (cartin-a)	LIX
Jahwé	XXXII
Kasher.....	XXVI, LXXVII
Khai	XXXIII
Khametz	XXVI
Kiddush	XXXVII
Kippah	XXXIII
Langhe	LV
Largh Orbassan.....	XLIV
Liber èd la Torah	LIII
Maghen David	XXV
Masada.....	LXIX
Mèis èd l'an	XLIX
Meturgħeman.....	LXIX
Mi i më s-ciāmo	XLII

Michel (orìgin dël nòm)	XI
Mishnah	XXXVIII
Mondvì	LV
Montalcini, Rita Levi	LXXII
Mòto a leu	XXXV
Na manera diversa 'd pensé	VII
Nabucodonosor	LXIV, LXX
Negassion dël verb avèj	LXIII
Negassion	XXXVI
Nùmer	XLVII
Ora	XLIX
Òordin èd letura	XIII, XVII
Paròle ch'as taco ansema	LI
Pere ch'a fan antrapé	XLV
Perrone, Lorenzo	LXXV
Përsongagi del mond yiddish	LXXVII
Përsongagi stòrich	XLIV
Pesach	XXII, XXIII, XXVI, LXXXVIII
Piemont (cartin-a)	LVIII
Piemontèis come 'nterfacia tra franséis e italian	X
Plural	XXIX
Podèj (present)	XLI
Pont d'anteresse ebréo an Piemont	LVIII
Present dël verb andé	XXXIX
Present	XXXIX
Presenza ebréa an Piemont	LXVIII
Proféta	XXXI
Pronunsia piemontèisa	LXV
Purim	XXII
Ramses	LXIV
Regn d'Israel e 'd Giuda	LXX
Rinàssita 'd na lenga	LXIX
Ròsh Hashanàh	XXII, XLIX

Saba	XXXVII
Salut.....	LVII
Savijan	LXVIII
Scòla religiosa.....	LIV
Scrite dle sinagòge	XVIII, LVI, LXXX, LXXXIII
Shalòm.....	XV
Shavuòt.....	XXII, XXIII
Shel.....	L
Shémà Israel	XXXV
Simchat Torah.....	XXII
Sinagòga 'd Coni	XVIII
Sinagòga 'd Turin	LVI
Smijansa dle lenghe	IX
Statut albertin.....	LXXVIII
Stèila 'd David	XXV
Sukkòt.....	XXII, XXIII
Talmud.....	XXXVIII, LXXXV
Tanak	XIV, XXXI
Tel Aviv.....	XXXV
Torah	LIII, LXIV
Tratin tra doe parole.....	XXX
Turin	LVI
Unser shtetel brent	XXXIII
Verb	XXXIX
Vérséj.....	LXXXI
Vico (via).....	LV
Vocàj	XXXI
Vorèj (present).....	XL
Waw inversiv.....	XXIV
Wiesenthal Simon	XLIII
Yad Vashem	LXXIV
Yeshivah boys choir	XXIX, LIV
Yiddish	XXXIII, LXX, LXXVII
Yòm Kippur.....	XXII, XXIII

[Pagina lasciata intenzionalmente bianca]

Finito di stampare in proprio nel mese di febbraio 2020
Piemonte (Italia)

[Pagina lasciata intenzionalmente bianca]

מלון עברי – פiemontesi
Dissionari ebréo - piemontéis

*Pér amparé a lese e capì an manera elementar
le doe lenghe. Con d'informassion an sla stòria,
la coltura e la religion ebréa an Piemont.
Element gramaticaj dla lenga ebréa e informa-
sion an sla letura-pronunsia piemontèisa.
Personagi piemontèis e ebréo-piemontèis.*

למעלה מ- 2.000 ערבים
Apopré 2.000 vos
צלומים (פiemont)
Fotografie dël Piemont